

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

TADAS KATAUSKAS
(VERSLO TEISĖS PROGRAMA)

INFORMAVIMO PAREIGOS REIKŠMĖ STATYBOS RANGOS TEISINIUOSE
SANTYKIUOSE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
lektorius
dr. Evaldas Klimas

Vilnius, 2015

TURINYS

ĮVADAS	3
1. INFORMAVIMO PAREIGA: SAMPRATA IR TEISINĖ PRIGIMTIS	6
1.1. Šalių bendradarbiavimo principo samprata	6
1.2. Informavimo pareigos samprata	13
1.3. Informavimo pareiga pagal FIDIC sutarčių sąlygas	23
1.4. Skyriaus apibendrinimas	25
2. INFORMAVIMO PAREIGOS ĮGYVENDINIMAS.....	28
2.1. Informavimo pareigos kokybiniai ir kiekybiniai kriterijai.....	28
2.2. Informavimo pareigos įgyvendinimo apimties įtaka bylose dėl nuostolių atlyginimo...36	
2.3. Statybos proceso dalyvių pozicija dėl informavimo pareigos įgyvendinimo	45
2.4. <i>Integrated project delivery</i> samprata ir jos pritaikomumas Lietuvoje.....	48
2.5. Skyriaus apibendrinimas	53
IŠVADOS.....	56
PASIŪLYMAI	58
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	59
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	64
SANTRAUKA	65
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	66
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	67

IVADAS

Tiriama problema. Esminė šiame darbe nagrinėjama problema – informavimo pareigos įgyvendinimo apimtis, arba kokie kokybiniai ir kiekybiniai kriterijai turi būti vertinami, nustatant, ar ši pareiga įgyvendinta tinkamai. Lietuvos įstatymai ir teismų praktika nepateikia aiškių informavimo pareigos kokybinių ir kiekybinių kriterijų apibrėžties. Dėl to pasitaiko atvejų, kai teismai netinkamai įvertina šios pareigos įgyvendinimo būdus ir tai atitinkamai lemia neteisingų teismo sprendimų priėmimą. Toks neapibrėžtumas ypač sukelia praktinių problemų vykdant statybos rangos sutartį, t. y. nei užsakovui, nei rangovui nėra aišku, kur baigiasi jų pareiga informuoti kitą šalį ir kas laikoma tinkamu informavimu.

Baigiamojo darbo aktualumas. Europos Sąjungos (toliau tekste – ES) statistikos tarnybos „Eurostat“ duomenimis, Lietuvoje statybų sektoriaus produkcija per metus išaugo net 11.72 %, o paskutinį 2014 m. ketvirtį, lyginant su trečiuoju metų ketvirčiu, augo 3,55 %¹. Didėjančios statybų sektoriaus apimtys atitinkamai lėmė ir statybos rangos teisinių santykių pagausėjimą. Todėl nuo tinkamo ir veiksmingo statybos rangos sutarčių vykdymo priklauso ne tik paties statybos objekto kokybiškas užbaigimas, viso statybos proceso trukmė, bet ir efektyvus investicijų panaudojimas įgyvendinant jau pradėtus ir būsimus statybos procesus, taip palaikant statybų sektoriaus augimą. Tačiau tai padaryti yra neįmanoma nesilaikant šalių bendradarbiavimo principo, kuris sudėtingėjant statybos projektams įgyja vis didesnę reikšmę. Deja, informavimo pareiga, šalių bendradarbiavimo principo dalis, neretai yra pamirštama. Dėl šios priežasties kyla nemažai konfliktų, kai viena iš sutarties šalių neperduoda esminės informacijos, kurios perdavimas laiku galbūt būtų užkirtęs kelią konfliktui. Kita vertus, sutarties šalims dažnai yra neaišku, kada ir kokią informaciją reikia perduoti. Atsižvelgiant į tai, šio darbo aktualumas pasižymi tuo, jog egzistuoja poreikis atlikti tyrimą ir nustatyti informavimo pareigos vykdymo gaires, kuriomis vadovaujantis sutarčių šalys galės efektyviau pasiekti sutartimis sulgytų rezultatų.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Lietuvos teisės mokslas informavimo pareigos turinį, kokybinius ir kiekybinius kriterijus, vis dar galėtų vadinti *terra incognita*. Kai kuriuose moksliniuose darbuose galima rasti užuominų apie informavimo pareigą bei jos reikšmę, tačiau išsamesnio tyrimo nėra. Vienintelis teisės mokslininkas Lietuvoje, kuris plačiausiai aprašė informavimo pareigą statybos rangos teisiniuose santykiuose yra Evaldas Klimas. Disertacijoje „*Pareigos bendradarbiauti principas, šio principo taikymas ir reikšmė statybos rangos sutartiniuose teisiniuose santykiuose*“² pateikiama statybos

¹ Šaltinis „Eurostat“ [interaktyvus]. [žiūrėta: 2015-02-21]. <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>.

² Klimas, E., „*Pareigos bendradarbiauti principas, šio principo taikymas ir reikšmė statybos rangos sutartiniuose teisiniuose santykiuose*“, daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.

rangos sutarties šalių pagrindinių teisių ir pareigų analizė šalių bendradarbiavimo principo kontekste, pagrindžiama, jog šalių bendradarbiavimo principas yra savarankiškas teisės principas, pateikiamos šio principo įgyvendinimo taisyklės. Disertacijoje taip pat aprašyta ir informavimo pareiga, tačiau tik kaip šalių bendradarbiavimo principo sudedamoji dalis, šio principo išraiška, o plačiau pasisakoma apie užsakovo ir rangovo informavimo pareigos apimtį ikisutartiniuose santykiuose.

Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje galima rasti nutarčių, kuriose buvo remtasi informavimo pareigos pažeidimu, tačiau teismų praktika taip pat nepateikia išsamaus informavimo pareigos išaiškinimo.

Atsižvelgdami į tai, galime daryti išvadą, kad informavimo pareigos reikšmė, jos turinys ir kiekybiniai, kokybiniai kriterijai, jų įtaka taikant civilinę atsakomybę Lietuvos teisės moksle nebuvo visapusiškai išnagrinėti, todėl, galima konstatuoti, kad tiriama problema yra menkai ištirta.

Baigiamojo darbo reikšmė. Šiame darbe nustatyti informavimo pareigos kokybiniai ir kiekybiniai kriterijai yra specifiskai taikomi statybos rangos sutarčių šalims, nurodant aiškius informavimo pareigos taikymo principus. Teisminėje praktikoje taikant darbe pateikiamus tyrimo rezultatus ir tinkamai vadovaujantis suformuotomis gairėmis, galima tikėtis konfliktų ir darbų kokybės trūkumų mažėjimo.

Šis darbas reikšmingas tiek teisės studijų studentams, studijuojantiems statybos rangos sutarties šalių pareigas, tiek advokatams, ginantiems užsakovo ar rangovo interesus, tiek teisėjams, sprendžiantiems žalos atlyginimo bylas dėl informavimo pareigos pažeidimo. Atlikto tyrimo pasiūlymais taip pat gali pasinaudoti įstatymų leidėjas, siekdamas patobulinti darbe aptariamų klausimų teisinį reglamentavimą.

Tyrimo tikslas. Šio tyrimo tikslas yra nubrėžti aiškius informavimo pareigos taikymo kokybinius ir kiekybinius kriterijus bei atsižvelgiant į praktikoje kylančias problemas suformuoti pasiūlymus dėl jų efektyvaus įgyvendinimo.

Tyrimo uždaviniai. Siekiant anksčiau nurodyto tikslo, keliami šie uždaviniai:

1. atskleisti informavimo pareigos sampratą ir santykį su šalių bendradarbiavimo principu;
2. nustatyti informavimo pareigos kiekybinius ir kokybinius kriterijus;
3. įvertinti informavimo pareigos įtaką bylose dėl žalos atlyginimo;
4. atlikti empirinį tyrimą ir išsiaiškinti praktinę informavimo pareigos reikšmę bei praktikoje taikomus jos įgyvendinimo būdus.

Tyrimo metodika. Norint pasiekti tyrimo tikslą bei įgyvendinti tyrimo uždavinius, darbe buvo naudojami toliau pateikiami tyrimo metodai.

Lingvistinis metodas buvo naudotas siekiant išsiaiškinti teisės principų bei normų, reglamentuojančių informavimo pareigą ir šalių bendradarbiavimo principą, lingvistinę reikšmę ir prasmę.

Sisteminis metodas siekia išsiaiškinti teisės normų bei principų vietą teisės sistemoje, nustatyti sisteminius jų tarpusavio ryšius ir taikymo galimybes. Šiame darbe teisės normų ir principų turinys aiškinamas taikant sisteminį ir lingvistinį metodą drauge, nes, kaip nurodo teisės doktrina, atskirai aiškinant teisės normas ir principus galimi absurdiški teisės aiškinimo rezultatai³.

Loginis-analitinis metodas taikytas analizuojant teisės doktriną, teismų praktiką, nustatant informavimo pareigos ir šalių bendradarbiavimo principo santykį, identifikuojant problemas bei formuluojant išvadas.

Lyginamuoju ir dokumentų analizės metodais buvo lyginamos ir vertinamos teisės mokslo specialistų pozicijos, teismų išaiškinimai nagrinėjama tema. Darbe taip pat panaudotas empirinio tyrimo metodas, kuris buvo panaudotas apklausiant statybos rangos įmonių atstovus bei siekiant sužinoti jų nuomonę nagrinėjama tema.

Tyrimo struktūra. Darbą sudaro įvadas, du skyriai, suskirstyti į smulkesnius poskyrius, išvados ir pasiūlymai. Dėstomąją dalį sudaro bendroji ir specialioji dalys, kuriose bendrai nagrinėjami šiame darbe iškelti tikslai ir uždaviniai.

Bendrojoje dalyje dėstomas informavimo pareigos turinys ir jos teisinė prigimtis, santykis su šalių bendradarbiavimo principu, jų tarpusavio sąveika.

Specialiojoje dalyje aptariami informavimo pareigos kokybiniai ir kiekybiniai kriterijai, vykdant statybos rangos sutartis. Identifikuojama informavimo pareigos įgyvendinimo įtaka taikant civilinę atsakomybę. Apibendrinami statybos proceso dalyvių apklausos rezultatai, kurie tekste kompleksiskai įvertinami kartu su teismų praktika ir naujausiomis statybos rangos sutarčių vykdymo tendencijomis. Taip pat pateikiama Lietuvoje neanalizuoto jungtinio projektų įgyvendinimo (angl. – *integrated project delivery*) samprata bei jo pritaikymo galimybės Lietuvoje.

Ginamasis teiginys. Siekiant įvertinti, ar informavimo pareiga įvykdyta tinkamai, būtina nustatyti, ar tokia pareiga kilo, remiantis priešingos šalies interesų bei būtinumo ir pagrįstumo testų rezultatais, kartu atsižvelgiant į tai, ar priešinga šalis aiškiai suprato pranešimo turinį.

³ Mikelėnienė, D., Mikelėnas, V. „Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai“. Vilnius: Justitia, 1999. p. 199.

1. INFORMAVIMO PAREIGA: SAMPRATA IR TEISINĖ PRIGIMTIS

Šiame skyriuje bus analizuojamos informavimo pareigos, kaip šalių bendradarbiavimo principo dalies, samprata ir jos teisinė prigimtis. Kadangi teisės moksle vienareikšmiškai pripažįstama, kad pareiga informuoti yra šalių bendradarbiavimo principo dalis⁴, todėl tam, kad galima būtų tinkamai atskleisti nagrinėjamos pareigos turinį, reikia pirmiausia iširti patį šalių bendradarbiavimo principą. Dėl šios priežasties šiame skyriuje bus aptarti abu teisės institutai ir jų tarpusavio santykis.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiame darbe informavimo pareiga analizuota tik statybos rangos sutarčių kontekste ir tik statant ypatingus statinius. Todėl šiame darbe pateikiama informavimo pareigos samprata ir jos turinys negali būti akylai taikomi vartojimo rangos santykiams, statybos rangos sutartims sudarytoms viešųjų pirkimų būdu ar neypatingų pastatų projektų įgyvendinimui.

Pažymėtina, kad teisės šaltiniai nepateikia informavimo pareigos sąvokos. Nei Lietuvos Respublikos įstatymai, nei *soft law* instrumentai, nei pati teisės doktrina nurodo universalios informavimo pareigos sąvokos, kuri galėtų būti pritaikoma statybos rangos sutartims.

Priešingai negu informavimo pareiga, šalių bendradarbiavimo principas yra plačiai aptariamasis tiek Lietuvos, tiek užsienio teisės aktuose *inter alia soft law* instrumentuose.

1.1. Šalių bendradarbiavimo principo samprata

Žymus psichologas J. Haidt⁵ yra pasakęs, jog galingiausia kada nors žinota jėga žemėje yra žmonių bendradarbiavimas⁵. Žmonėms bendradarbiaujant galima pasiekti rezultatų, kurių individualiai pasiekti neįmanoma. Tas pats pasakytina ir apie sutarčių vykdymą – sutartas rezultatas gali būti pasiekiamas tik sutarties šalims bendradarbiaujant. Tai akcentuoja tiek teisės doktrina, tiek ir teismai⁶, tačiau iškyla klausimas, ką reiškia terminas bendradarbiauti?

Pažymėtina, kad šalių bendradarbiavimo principas iki E. Klimo teisės doktrinoje plačiai neanalizuotas. Vis dėlto šalių bendradarbiavimo principas teisės doktrinai ir teismų praktikai nebuvo svetimas. Šis principas tiesiogiai įtvirtintas įstatymuose⁷ bei *soft law* instrumentuose – Bendrųjų principų sistemos matmenyse (angl. – *Draft Common Frame of Reference*, toliau tekste

⁴ Klimas, E., Jurgaitis, V. Pareigos bendradarbiauti principo aiškinimas ir turinys šiuolaikinėje sutarčių teisėje. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, Nr. 3(1), p. 336.

⁵ Haidt, J., Paskaita „Žmonijos laiptai į savęs transcendenciją“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-01]. <http://www.ted.com/talks/jonathan_haidt_humanity_s_stairway_to_self_transcendence?quote=1400?>.

⁶ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1036/2003.

⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

– DCFR), Europos sutarčių teisės principuose (angl. – *Principles of European Contract Law*, toliau tekste – PECL) ir Tarptautiniuose komercinių sutarčių principuose (toliau tekste – UNIDROIT principai).

Teisės moksle pripažįstama, kad susiformavęs XX amžiaus pabaigoje šalių bendradarbiavimo principas yra vienas svarbiausių šiuolaikinės sutarčių teisės principų⁸. Aiškinantis šio principo prigimtį, doktrinoje randamos skirtingos jos koncepcijos.

Pirmuoju atveju laikoma, kad šalių bendradarbiavimo principas yra sąžiningumo principo išraiška. Šios krypties atstovu reikėtų laikyti prof. V. Mikelėną. Anot profesoriaus, elgtis sąžiningai reiškia kreditoriui ir skolininkui bendradarbiauti, t. y. padėti vienas kitam įgyvendinti savo teises ir vykdyti pareigas⁹. Su tuo sutinka ir kiti Lietuvos teisės mokslininkai. Pavyzdžiui, vadovėlio „*Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva europiniame kontekste*“ bendraautorės nurodo, kad bendradarbiavimo pareiga yra sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos išvestinis principas¹⁰. Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau tekste – LAT) šalių bendradarbiavimo principą taip pat suvokia kaip sąžiningumo principo išraišką¹¹.

Antrosios koncepcijos šalininkai iš esmės neginčija, jog šalių bendradarbiavimo principas kyla iš fundamentaliojo sąžiningumo principo, bet nurodo, kad yra klaidinga šalių bendradarbiavimo principą laikyti tik sąžiningumo principo išraiška¹². Tokia išvada buvo padaryta vadovaujantis žymaus teisės prof. J. H. Dalhuiseno teiginiu, kad bendrieji sutarčių teisės principai yra kildinami būtent iš fundamentalių principų, tačiau negali būti vertinami kaip fundamentalių principų išraiška¹³. Su tuo sutinka ir šio darbo autorius.

Pirma. Nėra jokios abejonės, kad fundamentaliausi teisės principai yra teisingumas, protingumas ir sąžiningumas¹⁴. Šie principai yra taip persipynę tarpusavyje, kad jų taikymas atskirai yra neįmanomas. Tai galima pagrįsti tuo, kad jie kartu yra įtvirtinti LR CK 1.5 straipsnyje ir kartu taikomi teismų praktikoje¹⁵. Be kita ko, vertinant teisės doktrinos teiginius, darytina išvada, kad kiekvienas iš šių principų yra kito principo dalis, pavyzdžiui: „*Sąžiningumo principo turinys nusakomas pagal protingumo ir teisingumo reikalavimus. Tai reiškia sąžiningas*

⁸ Klimas, E. *supra* note 2, p. 27 - 36.

⁹ Mikelėnas, V. *Prievolių teisė. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 2002 m. p. 197.

¹⁰ Ambrašenė, D., *et al. Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia, 2013. p. 292.

¹¹ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-704/2001; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1036/2003 ir kt.

¹² Klimas, E., Jurgaitis V. *supra* note 4, p. 338.

¹³ Dalhusein, J. H., *Dalhusein on Transnational and Cooperative Commercial, Financial and Trade Law*. Oxford: Hart Publishing, 2007. Plačiau žiūrėti Klimas E., „*Pareigos bendradarbiauti principas, šio principo taikymas ir reikšmė statybos rangos sutartiniuose teisiniuose santykiuose*“, daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011 m. p. 37-38.

¹⁴ Baublys, L., *et al. Teisės teorijos įvadas*. Antras pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Leidykla MES, 2012. p. 234.

¹⁵ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-187/2002.

*žmogus yra tas, kuris veikia rūpestingai, teisingai <...>. Protingumo principas <...> reikalauja, kad asmuo elgtųsi apdairiai, atidžiai, teisingai ir sąžiningai“.*¹⁶

Antra. Teisės doktrina nurodo, kad teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principais grindžiamas Konstitucijos tekstas, jame įtvirtinti ir iš jo išplaukiantys principai¹⁷. Nepaslaptis ir tai, kad Konstitucija yra aukščiausią galią turintis teisės aktas, grindžiantis šalies teisės sistemą¹⁸. Konstitucijos samprata leidžia ją traktuoti, kaip svarbiausią nacionalinės teisės šaltinį, kurio pagrindu kuriama visa šalies teisė¹⁹. Taigi laikantis teisės doktrinoje nurodytos logikos, jog fundamentaliaisiais teisės principais yra grindžiamas Konstitucijos tekstas, galima daryti išvadą, kad nacionalinės teisės principai ir normos, *inter alia* šalių bendradarbiavimo principas, yra išvedami iš visos principų triados – teisingumo, protingumo ir sąžiningumo.

Tuo remiantis galima teigti, kad šalių bendradarbiavimo principas nėra tik sąžiningumo principo išraiška, nes, priešingu atveju, tai pirmiausia prieštarautų teisinei logikai.

E. Klimas, nagrinėdamas šalių bendradarbiavimo principo prigimtį, taip pat pateikia, kad šalių bendradarbiavimo principas yra susijęs su sutarties privalomumo ir vykdytinumo principu, kadangi jis prisideda prie sutartinių teisinių santykių išsaugojimo, tęstinumo, vykdymo²⁰. Su šia nuomone galima sutikti papildant mintį LR CK 6.64 straipsnio 1 dalies 1 punktu²¹, kuriame įtvirtintos teisinės pasekmės, galinčios kilti netinkamai vykdant bendradarbiavimo pareigą, kaip ir bet kokią kitą pareigą, dėl kurios pažeidimo konstatuotina kreditoriaus kaltė. Ši norma eksplicitiškai atspindi *pacta sunt servanda* principą, numatantį laikytis sutartinių prievolių.

Galima išskirti ir trečią opciją dėl šalių bendradarbiavimo principo prigimties. Prof. C. E. C. Jansen'as, analizuodamas šalių bendradarbiavimo principą, nurodė, kad pareiga bendradarbiauti kyla iš sveiko proto (angl. – *common sense*)²². Šio darbo autorius vienareikšmiškai sutinka su profesoriaus nuomone. Kiekvienai iš sutarties šalių yra suprantama, kad tinkamas sutarties įvykdymas priklauso ne tik nuo visų sutartinių įsipareigojimų vykdymo, bet ir nuo šalių bendradarbiavimo. Tai, kad tik šalims bendradarbiaujant galima užtikrinti, kad prievolė bus įvykdyta tinkamai yra pažymėjęs ir LAT²³.

¹⁶ Baublys, L., *supra* note 15, p. 235.

¹⁷ *Ibid.*, p. 235.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas.

¹⁹ Birmontienė, T., *et al. Lietuvos Konstitucinė Teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 247.

²⁰ Klimas, E., *supra* note. 2, p. 41.

²¹ „Kreditorius laikomas pažeidusiu prievolę, kai skolininkas negali įvykdyti prievolės dėl nepakankamo kreditoriaus bendradarbiavimo su skolininku arba dėl kitokios kreditoriaus kaltės“.

²² Jansen, C E C., *Towards a European building contract law. Defects liability: a comparative legal analysis of English, German, French, Dutch and Belgian law*. Deventer: Kluwer, 1998. p. 436.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1036/2003.

Apibendrinant šalių bendradarbiavimo principo prigimtis suprantama trimis aspektais: (1) kaip sąžiningumo principo išraiška; (2) kaip kelių tarpusavyje susijusių principų išraiška ir; (3) kaip kylanti iš sveiko proto²⁴. Susisteminant tai, kas buvo išdėstyta, autoriaus nuomone, šalių bendradarbiavimo principo prigimtis turėtų būti aiškinama, kaip kilusi iš sveiko proto (idėjos) ir vėliau visuomenės teisinėje sąmonėje susiformavusi per teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus.

Kokia bebūtų šalių bendradarbiavimo principo prigimtis šiandien yra neabejojama, kad jis yra savarankiškas teisės principas²⁵. Šis principas įtvirtintas LR CK 6.38 straipsnio 3 dalyje, kurioje nurodoma, kad kiekviena šalis turi atlikti savo pareigas kuo ekonomiškiau ir vykdydama prievolę bendradarbiauti su kita šalimi (šalių pareiga kooperuotis). Tas pats principas numatytas ir CK 6.200 straipsnio 2 dalyje, ir *mutati mutandis* CK 6.691 straipsnyje, įpareigojant šalis bendradarbiauti statybos rangos teisiniuose santykiuose²⁶.

Lietuvos teisės moksle šalių bendradarbiavimas pateikiamas, kaip sutarties šalių veiksmai padeda viena kitai įgyvendinti subjektines teises ir vykdyti pareigas²⁷. Teismų praktika aiškina, kad sąvoka bendradarbiauti reiškia padėti vienas kitam įgyvendinti savo teises ir vykdyti pareigas²⁸. Kaip matyti, Lietuvoje šalių bendradarbiavimo principas apibrėžiamas gana lakoniškai. Dėl to, autoriaus nuomone, tiksliausiai šalių bendradarbiavimo samprata atskleidžiama apžvelgus UNIDROIT principus, PECL ir DCFR nuostatas bei jų komentarus.

UNIDROIT principų 5.1.3. straipsnis numato, kad kiekviena šalis privalo bendradarbiauti su kita šalimi, kai tokio bendradarbiavimo gali būti pagrįstai tikimasi, kitai šaliai įgyvendinant savo prievoles²⁹. UNIDROIT principų rengėjai nurodo, jog tam, kad nebūtų sutrikdytas pareigų pasiskirstymas vykdant sutartį, bendradarbiavimo pareiga turi būti suvaržyta tam tikrose ribose³⁰. Taigi UNIDROIT principuose įtvirtintas principas nėra absoliutus, jis turi įgyvendinimo ribas, kurios paremtos teisėtų lūkesčių principu. UNIDROIT principų komentatoriai S. Vogenauer³¹ ir J. Kleinheisterkamp³¹ nurodo, kad tokia pareigos bendradarbiauti formuluotė padeda išvengti pavojaus, kad šiam principui bus pritaikyti neteisingai aukšti šalių elgesio standartai³¹. Pažymėtina, kad nors Lietuvos pozityviojoje teisėje

²⁴ Plačiau žiūrėti: Klimas E., *supra* note 2.

²⁵ *Ibid.*, p. 37.

²⁶ *Supra* note 5.

²⁷ Ambrasienė, D., *et al. Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, p. 43.

²⁸ *op. cit.* 24.

²⁹ *Angl. – each party shall cooperate with the other party when such co-operation may be reasonably be expected for the performance of that party's obligations. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*. International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), Rome, 2010. p. 149 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-01]. <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>>.

³⁰ *Ibid.*, p. 150.

³¹ Vogenauer, S. Kleinheisterkamp, J. *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*. Oxford: Oxford University Press. 2009. p. 543.

šalių bendradarbiavimo principas nėra ribojamas teisėtų lūkesčių principo, akivaizdu, kad kasacinis teismas šį principą taiko savo praktikoje. Štai vienoje byloje teismai nurodo, kad „pareiga bendradarbiauti nėra absoliuti, egzistuoja tam tikros jos ribos, kurios nustatomos atsižvelgiant į pagrįstus lūkesčius, kad kiekviena šalis savo pareigas vykdys tinkamai“³². Šis teismo aiškinimas atskleidžia du dalykus. Pirma, tai parodo, kad teismai vadovaujasi šiuolaikinės sutarčių teisės nuostatomis ir šalių bendradarbiavimo principo nesuabsoliutina, kaip vien tik sąžiningumo principo išraiškos, bet taiko kartu su kitais teisės principais: teisėtų lūkesčių, *pacta sunt servanda* ir sutarties laisvės principu³³. Antra, egzistuoja poreikis pakeisti civilinio kodekso nuostatas, kurios Lietuvos teisėje nustatytų šalių bendradarbiavimo principo ribas teisėtų lūkesčių principu. Autoriaus nuomone, poreikis tokiai civilinio kodekso nuostatai neabejotinai egzistuoja, kadangi tai padėtų teismams lengviau spręsti ginčus dėl bendradarbiavimo pareigos pažeidimo.

Taigi svarbiausia, ką pateikia UNIDROIT principai, yra tai, kad šalių bendradarbiavimo principas negali būti plečiamas be jokių ribų, t. y. suabsoliutintas. Jis visuomet privalo būti įvertintas teisėtų lūkesčių kontekste. Šioje vietoje paminėtinas Didžiosios Britanijos teismų praktikoje išvestas principas, numatantis, kad sąžiningumo pareiga (angl. – *good faith*) gali išsiplėsti už sutarties raidės ribų ir gali reikalauti vadovautis sutarties dvasia (angl. – *the spirit of the contract*) (*Bropho v Human Rights; CPC v Qatari Diar* bylos)³⁴. Kitoje byloje buvo pasakyta, kad šalys neturėtų rūpintis dėl griežto sutarties raidės laikymosi, jei ji nesuderinama su sutarties dvasia (*Birse v St David* byla)³⁵. Autoriaus nuomone, į minėtus Didžiosios Britanijos teismų išaiškinimus inkorporavus teisėtų lūkesčių standartą, galime išvystyti universalią nuostatą – šalių bendradarbiavimo principas gali būti taikomas tais atvejais, kai nors ir sutarties raidė neįtvirtina bendradarbiavimo pareigos (ar numato priešingai, kad toks bendradarbiavimas netaikomas), tačiau ši pareiga pagrįstai išvedama iš sutarties dvasios³⁶.

Tęsiant šalių bendradarbiavimo principo sampratos analizę paminėtinas ir PECL, kurio 1:202 straipsnis numato, kad kiekviena iš šalių privalo kooperuotis su kita šalimi tam, kad

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-535/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-713/2013 ir kt.

³³ *Ibid.*

³⁴ Frame S., Good faith obligations in construction contracts: a sword or a shield? *Construction Law International*. December 2013. Volume 8. Issue 4. p. 25-31.

³⁵ *Ibid.*, p. 29.

³⁶ Sutarties dvasia turėtų būti suprantama kaip tikslai ir ketinimai, kurių šalys siekė sudarant sutartį. Nustatoma taikant subjektyvųjį sutarties aiškinimo metodą. Žiūrėti plačiau: MIKELĖNAS, V. *Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija*. Monografija. Vilnius: Justitia, 1999, p. 353. Šį aiškinimo metodą taiko ir LAT savo praktikoje (žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-409/2010).

sutartis būtų visiškai įvykdyta³⁷. Teisės moksle pripažįstama, jog nors PECL naudojama pareigos bendradarbiauti formuluotė ir skiriasi nuo UNIDROIT principuose naudojamos formuluotės, tačiau pareiga bendradarbiauti suprantama iš esmės identiška³⁸. Dėl šios priežasties daugiau dėmesio bus skiriama DCFR pateikiamo bendradarbiavimo principo analizei.

DCFR įpareigoja skolininką ir kreditorių bendradarbiauti vienam su kitu tuomet ir tokia apimtimi, kiek pagrįstai galima tikėtis, skolininkui įgyvendinant prievolę (DCFR III.–1:104 straipsnis)³⁹. Taigi DCFR rengėjai nustatė tokias pačias bendradarbiavimo principo įgyvendinimo ribas, kokios yra nustatytos UNIDROIT principuose, t. y. pareiga galioja tiek, kiek pagrįstai galima to tikėtis. Pažymėtina tai, kad, anot DCFR komentatorių, bendradarbiavimo pareigos pažeidimas sukelia tokias pasekmes, kokias sukelia bet kurios kitos sutartinės prievolės pažeidimas. Tai suteikia teisę į įvairias teisės gynimo priemones, pavyzdžiui, sulaikymo teisę.⁴⁰ Toks DCFR nuostatų aiškinimas patvirtina teisės moksle ir šiame darbe nurodytą glaudų šalių bendradarbiavimo principo ir *pacta sunt servanda* ryšį⁴¹.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, priešingai negu Lietuvos teisėje, pagal DCFR statybos sutartys yra laikomos viena iš paslaugų sutarties rūšių⁴². Dėl šios priežasties šalių bendradarbiavimo principo turinys statybos rangos teisiniuose santykiuose gali būti nustatomas remiantis dviem straipsniais, t. y.: (1) DCFR IV.C.–2:103 straipsniu – bendroji paslaugų sutarties šalių pareiga bendradarbiauti ir (2) DCFR IV.C.–3:102 straipsniu – užsakovo pareiga bendradarbiauti vykdant statybos rangos sutartis.⁴³

DCFR IV.C.–2:103 straipsnis yra specialioji DCFR III.–1:104 straipsnio norma, tačiau reguliuoja bendras paslaugų sutarties šalių kooperavimosi pareigas. Kaip nurodo E. Klimas, detalizavus bendradarbiavimo pareigą buvo pašalintas bendrosios formuluotės abstraktumas, todėl galima lengviau atskleisti bendradarbiavimo pareigos turinį⁴⁴. DCFR IV.C.–2:103 straipsnį sudaro trys dalys. Pirma dalis nustato atvejus, kada bendradarbiavimas yra privalomas⁴⁵, antroje

³⁷ Angl. - *each party owes to the other a duty to co-operate in order to give full effect to the contract.* THE PRINCIPLES OF EUROPEAN CONTRACT LAW [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-01]. <<http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/1.202.html>>.

³⁸ Plačiau žiūrėti: Klimas E., *supra* note 2, p. 58-61.

³⁹ Angl. - *The debtor and creditor are obliged to co-operate with each other when and to the extent that this can reasonably be expected for the performance of the debtor's obligation.* Study Group on a European Civil Code and the Reaserach Group on EC Private Law (Acquis Group). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Full Edition. Vol. 1. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009, p. 713.

⁴⁰ *Ibid.*, p. 714.

⁴¹ Klimas, E. *op. cit.*, p. 41.

⁴² *Ibid.*, p. 64.

⁴³ *Ibid.*, p. 65.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ DCFR IV.C.–2:103 straipsnio 1 dalis: (a) klientas privalo atsakyti į pagrįstus paslaugos teikėjo prašymus pateikti informaciją tiek, kiek gali būti pagrįstai laikoma būtina, kad paslaugos teikėjas galėtų vykdyti įsipareigojimus pagal sutartį; (b) klientas privalo duoti nurodymus dėl paslaugų atlikimo tiek, kiek tai pagrįstai gali būti laikoma būtina, kad paslaugos teikėjas galėtų vykdyti įsipareigojimus pagal sutartį; (c) tais atvejais, kai klientas turi gauti leidimus

ir trečioje dalyse yra nustatomos priemonės, kurių galima imtis kitai šaliai pažeidus pirmoje dalyje numatytas pareigas⁴⁶.

E. Klimas pastebi, kad „pareigos nustatytos užsakovui pagal pirmos dalies (a), (b) ir (c) punktus yra susijusios su būtinumo (angl. – *necessity*) testu, kuris tenkinamas tik tada, kai rangovas padarė viską, ką jis privalėjo atlikti pagal sutartį. Taip pat būtina taikyti pagrįstumo (angl. – *reasonably*) testą, t. y. reikia nustatyti, ar buvo pagrindo tikėtis kitos šalies bendradarbiavimo“⁴⁷. Mokslininko nuomone, būtent šio testo neatlikimas sąlygoja pareigos bendradarbiauti principo nepagrįstą taikymą net ir tose situacijose, kurios yra aiškiai sureguliuotos⁴⁸.

Šalių bendradarbiavimo pareigą įtvirtintą DCFR III.–1:104 straipsnyje taip pat detalizuoja ir DCFR IV.C.–3:102 straipsnis, kuris iš užsakovo reikalauja: (a) suteikti priėjimą prie statybvietsės, kur vykdomos statybos, tiek, kiek tai gali būti pagrįstai laikoma būtina tam, kad rangovas galėtų įvykdyti savo įsipareigojimus pagal sutartį, ir (b) teikti dalis, medžiagas ir priemones tiek, kiek jos turi būti pateiktos užsakovo, ir tokiais terminais, kokie gali būti pagrįstai laikomi būtiniais tam, kad rangovas galėtų įvykdyti įsipareigojimus pagal sutartį.

Taigi, įvertinus minėtas DCFR nuostatas, galima sutikti su teisės doktrinoje pateikiamais šalių bendradarbiavimo principo elementais: (1) pareiga informuoti, (2) pareiga duoti nurodymus, (3) pareiga suteikti pagalbą, (4) pareiga sudaryti tinkamas darbo sąlygas, (5) pareiga koordinuoti veiksmus⁴⁹.

Pažymėtina, kad LAT savo jurisprudencijoje, aiškindamas pareigos bendradarbiauti turinį taip pat išskiria teisės doktrinoje pastebėtus elementus: pareigą informuoti, duoti nurodymus, suteikti pagalbą, sudaryti tinkamas sąlygas ir koordinuoti veiksmus⁵⁰.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, šalių bendradarbiavimo principas turėtų būti aiškinamas, kaip, kilęs iš sveiko proto (idėjos) ir vėliau visuomenės teisinėje sąmonėje

ar licencijas, jis juos privalo gauti per tokį laiką, kuris gali būti pagrįstai laikomas būtinu, kad paslaugos teikėjas galėtų vykdyti įsipareigojimus pagal sutartį; (d) paslaugos teikėjas privalo suteikti klientui pagrįstą galimybę nustatyti, ar paslaugos teikėjas vykdo įsipareigojimus pagal sutartį; (e) šalys privalo koordinuoti savo pastangas tiek, kiek tai pagrįstai gali būti laikoma būtina įvykdyti savo atitinkamus įsipareigojimus pagal sutartį.

⁴⁶ DCFR IV.C.–2:103 straipsnio 2 dalis: jei klientas nevykdo įsipareigojimų pagal šio straipsnio pirmos dalies (a) arba (b) punktą, paslaugos teikėjas gali arba sustabdyti vykdymą, arba atlikti vykdymą. Įvykdydamas prievolę, paslaugos teikėjas privalo elgtis taip, kaip pagrįstai galėtų tikėtis ir siekti klientas, bei veikti pagal prioritetus, kurių pagrįstai tikėtis galėjo klientas, jei klientas būtų pateikęs informaciją ir nurodymus, kurie buvo žinomi. Paslaugos teikėjas turi teisę vykdyti tokią prievolę tik tuomet, jei klientas yra įspėtas pagal IV.C.–2:108 straipsnį (Paslaugos teikėjo sutartinė pareiga įspėti). DCFR IV.C.–2:103 straipsnio 3 dalis: jei klientas nevykdo įsipareigojimų pagal šio straipsnio pirmą dalį ir dėl to paslauga tampa brangesnė arba įvykdymui reikės daugiau laiko nei susitarta sutartyje, paslaugos teikėjas turi teisę: (a) į žalos atlyginimą už nuostolius, kuriuos paslaugos teikėjas patyrė dėl kliento įsipareigojimų nevykdymo; ir (b) koreguoti laiką, skirtą suteikti paslaugoms.

⁴⁷ Plačiau žiūrėti: Klimas E., *supra* note 2, p. 66.

⁴⁸ *Ibid.*, p. 67.

⁴⁹ *Ibid.*, p. 68.

⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-535/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-713/2013 ir kt.

susiformavęs per teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus. Nors minėti principai laikomi absoliučiais, tačiau LAT savo praktikoje rodo aiškią tendenciją nesuabsoliutinti šalių bendradarbiavimo principo, bet remtis teisėtų lūkesčių standartu. Taigi pagal besivystančią sutarčių teisę, šalių bendradarbiavimo principas gali būti taikomas ir tais atvejais, kai nors sutarties raidė neįtvirtina bendradarbiavimo pareigos, tačiau ši pareiga pagrįstai išvedama iš sutarties dvasios, jos pobūdžio.

Atsižvelgiant į šalių bendradarbiavimo principo turinį, akivaizdu, kad informavimo pareiga yra šio principo dalis, todėl pareigai informuoti gali būti taikomos tos pačios taisyklės, kaip ir šalių bendradarbiavimo principo atveju. Tačiau plačiau apie tai, kas yra informavimo pareiga, bus aptarta kitame poskyryje.

1.2. Informavimo pareigos samprata

Šiame darbe atskleista, kad šalių bendradarbiavimo principas suponuoja sutarties šalims pareigą informuoti, duoti nurodymus ir kita. Tačiau kyla klausimas, ką reiškia informuoti ir ar ši pareiga gali būti išvedama tik iš šalių bendradarbiavimo principo?

Jau buvo minėta, kad nei Lietuvos pozityviojoje teisėje, nei *soft law* instrumentuose nepateikiama pareigos informuoti sąvoka. Pagal dabartinės lietuvių kalbos žodyną, žodis „informuoti“ reiškia duoti nurodymų, žinių, informacijos, pranešti⁵¹. Vadinasi, atitinkamai informavimo pareigos turinį sudaro: pareiga duoti nurodymus, pareiga suteikti žinių, informaciją ir pareiga pranešti (įspėti). Nagrinėjant informavimo pareigos apraiškas, autoriaus nuomone, yra trys pagrindiniai šaltiniai, kurių pagrindu kyla informavimo pareiga:

1. informavimo pareiga kildinama iš šalių bendradarbiavimo principo;
2. informavimo pareiga kildinama iš pozityviosios teisės;
3. informavimo pareiga kildinama iš sutarties teksto.

Pirmuoju atveju, kaip minėta, informavimo pareiga yra viena iš šalių bendradarbiavimo principo dalių. Taikydami analogiją su šalių bendradarbiavimo principu, galime apibrėžti informavimo pareigos sampratą statybos rangos teisiniuose santykiuose – *statybos rangos sutarties šalis privalo kitai šaliai suteikti žinių ir informacijos bei pranešti apie sutarties vykdymo metu kilusius neaiškumus tiek ir tokia apimtimi, kiek pagrįstai galima to tikėtis*. Taigi šiuo atveju, kaip ir šalių bendradarbiavimo principui, taikomas teisėtų lūkesčių principas bei būtinumo ir pagrįstumo testas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, autoriaus nuomone, informavimo pareiga gali kilti iš šalių bendradarbiavimo principo tik tuo atveju, kai to nenumato nei sutartis, nei įstatymas. Kitais

⁵¹ Keinys, S., *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Lietuvių kalbos institutas. Vilnius, 2012 m. p. 215.

atvejais informavimo pareiga gali būti tiesiog pareiga, kuri įtvirtina įstatyme arba sutartyje ir jos privaloma laikytis ne dėl šalių bendradarbiavimo principo, *common sense*, ar teisėtų lūkesčių principo, bet todėl, jog tai yra normoje įtvirtintas imperatyvas, kuris tėra bendradarbiavimo principo atspindys.

Antrasis šaltinis, kurio pagrindu kyla informavimo pareiga, yra įstatymų leidėjo tiesiogiai įtvirtintos teisės normos. Tačiau tokių teisės normų Lietuvos statybos rangos sutarčių teisėje nėra daug:

- LR CK 6.163 straipsnio 4 dalis, numatanti šalims pareigą atskleisti viena kitai joms žinomą informaciją, turinčią esminės reikšmės sutarčiai sudaryti.

- LR CK 6.645 straipsnio 1 dalis, numatanti, kad rangovas iki sutarties sudarymo privalo suteikti užsakovui visą reikiamą informaciją, susijusią su darbų atlikimu, taip pat informaciją apie darbui atlikti būtinas medžiagas bei darbui atlikti reikalingą laiką.

- LR CK 6.648 straipsnio 2 dalis, kuri numato, kad, jei užsakovo pateikta medžiaga yra netinkama arba turi trūkumų, apie kuriuos rangovas turi žinoti, rangovas apie tai privalo nedelsdamas informuoti užsakovą.

- LR CK 6.659 straipsnis, kuris numato aplinkybes, apie kurias rangovas privalo įspėti užsakovą.

- LR CK 6.662 straipsnio 1 dalis, kuri numato, kad užsakovas, pastebėjęs sutarties sąlygų nukrypimus, bloginančius darbų rezultato kokybę, ar kitus trūkumus, privalo nedelsdamas apie tai pranešti rangovui.

- LR CK 6.668 straipsnis, numatantis rangovo pareigą kartu su darbų rezultatu perduoti užsakovui informaciją apie rangos sutarties dalyko naudojimą, jeigu tokia rangovo pareiga nustatyta rangos sutartyje arba informacijos pobūdis yra toks, kad be jos neįmanoma naudoti darbų rezultato pagal sutartyje nustatytą paskirtį.

- LR CK 6.684 straipsnio 4 dalis, numatanti, jog rangovas, statybos metu padaręs išvadą, kad reikalingi normatyviniuose statybos dokumentuose nenumatyti darbai, dėl kurių būtina atlikti papildomus statybos darbus ir atitinkamai padidinti sutarties kainą, privalo apie tai pranešti užsakovui.

- LR CK 6.689 straipsnio 2 dalis, kuri numato, kad užsakovas, nustatęs sutarties sąlygų pastebėtus nukrypimus, kurie gali pabloginti statybos darbų kokybę, ar kitus trūkumus, privalo apie tai nedelsdamas pranešti rangovui. Užsakovas, nepranešęs apie pastebėtus trūkumus, netenka teisės jais remtis ateityje.

Taigi anksčiau pateiktose teisės normose esanti informavimo pareiga yra ne kas kita, o pozityviosios teisės taisyklė, sukelianti atitinkamas pasekmes už šiose normose nurodytų pareigų netinkamą vykdymą.

Atsižvelgiant į nurodytą teisės normų turinį, galima pateikti šių normų klasifikaciją į dvi informavimo pareigos rūšis: (1) informavimo pareigą ikisutartiniuose santykiuose ir (2) informavimo pareigą vykdant sutartį.

Teisės moksle pripažįstama, kad „informacijos atskleidimas yra vienas iš esminių aspektų statybos rangos ikisutartiniuose santykiuose ir šalys privalo šią pareigą įgyvendinti tinkamai, o šaliai, kuri tinkamai neįgyvendino šios pareigos, tenka visos su tuo susijusios neigiamos pasekmės“⁵². Taigi informavimo pareiga ikisutartiniuose santykiuose taikoma tiek užsakovui, tiek ir rangovui. Nors CK 6.163 straipsnyje įtvirtintas reguliavimas suponuoja, kad informavimo pareiga privaloma vienodai abiem šalims, vis dėlto lygiateisiškumo nelieka, nes rangovas yra paprastai laikomas savo srities profesionalu, dėl to jam taikomi didesni atidumo bei rūpestingumo standartai ir dėl to jam tenka didesnės informavimo pareigos apimtys. Tačiau nepaisant to, autorius mano, kad statybos rangos sutartyse užsakovo informavimo pareiga yra esminė, o jos netinkamas vykdymas neabejotinai gali būti pagrindinė *conditio sine qua non* neigiamoms pasekmėms kilti.

Pagal LR Statybos įstatymo⁵³ (toliau tekste – LR SĮ) ir STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“⁵⁴ nuostatas darytina išvada, kad statinio projektas yra užsakovo vizija, jo lūkesčiai ir pradinė informacija, pagal kurią rangovas turės pastatyti statinį. Taigi statybos darbai prasideda nuo užsakymo, t. y. projekto parengimo. Prieš sudarydamas statybos rangos sutartį, rangovas vertina projekte esančią informaciją ir būtent tuo pagrindu sprendžia apie savo galimybes įvykdyti sutartį. Todėl užsakovas privalo atskleisti visą būtiną informaciją rangovui, aiškiai ją išdėstyti, pateikti savo lūkesčius dėl darbo rezultato. Jeigu užsakovas šią pareigą įvykdo netinkamai, tada atsiranda rizika, kad darbai bus atlikti su trūkumais. Tačiau tokiu atveju vėliau paaiškėję užsakovo pageidavimai turėtų būti traktuojami ne kaip rangovo atliktų darbų trūkumai, o papildomi darbai, kurių atlikimo kaštus ir nuostolius privalo prisiimti užsakovas.⁵⁵

Šioje vietoje paminėtina viena iš LAT nutarčių, kuri buvo pateikiama ir E. Klimo disertacijoje. Byloje ginčas kilo dėl to, kad šalys sudarė sutartį, pagal kurią ieškovas įsipareigojo atlikti oro tiekimo sistemų renovaciją ir sumontuoti vėdinimo įrenginius atsakovui priklausančiame vaistų gamybos ceche. Ieškovas darbus atliko, šalys pasirašė baigiamąjį atliktų darbų aktą. Vis dėlto atsakovas su ieškovu iki galo neatsiskaitė, nes eksploatacijos metu paaiškėjo vėdinimo sistemos trūkumų, kuriuos ieškovas atsisakė ištaisyti. Bylos metu nustatyta, kad vėdinimo sistemos neefektyvų darbą lėmė tinkamo šilumos šaltinio neįrengimas ir nebuvimas vėdinimo sistemoje, tačiau pagal sutartį su ieškovu ir pateiktą projektavimo techninę

⁵² Klimas, E., *Supra* note 2, p. 169.

⁵³ Lietuvos Respublikos statybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 32-778.

⁵⁴ Statybos techninis reglamentas STR 1.05.06:2010 „Statinio projektavimas“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 4-80.

⁵⁵ Klimas, E., *ot cit.*, p. 162.

užduotį atsakovas nebuvo užsakęs įrengti oro tiekimo sistemoje pašildymo sistemos. LAT pažymėjo, kad „pagal LR CK 6.702 straipsnio 1 dalies 3 punktą ir 6.704 straipsnio 3 punktą tiek rangovas, tiek ir užsakovas yra įpareigoti bendradarbiauti rangovui atliekant darbus ir derinant parengtus techninius dokumentus, o CK 6.703 straipsnio 2 dalyje nustatyta rangovo atsakomybė už techninių dokumentų trūkumus: neatlygintinai ištaisyti techninių dokumentų trūkumus ir atlyginti nuostolius, jeigu rangos sutartis nenustato ko kita“⁵⁶. Taigi teismai konstatavo, kad pašildymo sistemos neįrengimas buvo rangovo darbų trūkumas, tačiau, kaip nurodo ir E. Klimas, esminę reikšmę šioje byloje turėjo tai, kad būtent užsakovas neįgyvendino savo pareigos suteikti visą būtiną informaciją rangovui, pateikti aiškią užduotį ir nurodyti, kas yra pageidaujama⁵⁷.

Be kita ko, užsakovui pareigą atskleisti informaciją numato ir DCFR IV.C.–2:202 straipsnis, reglamentuojantis šalių ikisutartinėse pareigose įspėjimą. Šio straipsnio ketvirta dalis numato, kad klientas (užsakovas) turi ikisutartinę pareigą įspėti paslaugų teikėją (rangovą), jei klientas sužino apie neįprastus faktus, kurie gali sąlygoti paslaugų pabrangimą ar pareikalauti daugiau laiko negu paslaugų teikėjas tikėjosi bei gali sukelti pavojų paslaugų teikėjui arba kitiems asmenims, suteikiant paslaugas⁵⁸.

Taigi užsakovui yra privaloma ikisutartinė pareiga suteikti informaciją rangovui, nuo kurios tinkamo vykdymo iš esmės priklauso visos sutarties tinkamas įvykdymas. Žinoma, sutarties tinkamas įvykdymas priklauso ir nuo rangovo pateikiamos informacijos sutarties sudarymo metu.

Akivaizdu, kad statinio statybos rangovas yra specialus subjektas, kuriam taikomi specialūs reikalavimai ir atestacijos⁵⁹. Dėl keliamų didesnių reikalavimų rangovui, atitinkamai keliami aukštesni elgesio standartai. LAT ne vienoje byloje yra pažymėjęs, kad rangovas yra profesionalas⁶⁰. Dėl šios priežasties rangovui įstatymas kelia specialias ikisutartines pareigas suteikti visą reikiamą informaciją, susijusią su darbų atlikimu, taip pat informaciją apie darbui atlikti būtinas medžiagas bei darbui atlikti reikalingą laiką (LR CK 6.645 straipsnio 1 dalis).

Atsižvelgiant į tai, E. Klimas išskiria rangovo ikisutartines informavimo pareigas į tris grupes:⁶¹

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-128/2009.

⁵⁷ Klimas, E., *Supra note 2*, p. 161.

⁵⁸ Angl. – *The client is under a pre-contractual duty to warn the service provider if the client becomes aware of unusual facts which are likely to cause the service to become more expensive or time-consuming than expected by the service provider or to cause any danger to the service provider or others when performing the service.*

⁵⁹ Žiūrėti plačiau: LR SĮ 15 straipsnis.

⁶⁰ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-343/2009.

⁶¹ Klimas, E., *Supra note 2*, p. 163.

1. Informacijos, susijusios su darbų atlikimu, pateikimas. Užsakovas turi įvertinti, ar rangovas tikrai pajėgus atlikti darbus, t. y. ar rangovas turi pakankamai techninių, mechaninių, žmogiškųjų ir kitų išteklių tam, kad darbai būtų baigti laiku ir tinkamai.

2. Informacijos apie darbui reikalingas medžiagas pateikimas. Užsakovas turi įvertinti, ar rangovo pasirinktos medžiagos tenkina jo reikalavimus.

3. Informacijos, susijusios su darbui atlikti reikalingu laiku, pateikimas. Užsakovas turi įvertinti, ar terminas darbams įvykdyti tenkina jo lūkesčius, be to, užsakovui reikalingas terminas planuoti tolimesnius veiksmus, susijusius su darbų rezultatu.

Vertinant teismuose sprendžiamus ginčus dažniausiai remiamasi šiomis rangovo pareigomis, kai darbai būna atlikti su trūkumais arba praleidžiamas sutarties įvykdymo terminas. LAT savo jurisprudencijoje pateikė aiškinimą, kad „rangovas, specializuodamasis statybos darbų srityje, jau sutarties sudarymo etape turi realiai įvertinti savo pajėgumus, konkretaus objekto specifiką ir kitus galimus faktorius (kaip antai – metų laiką ir su tuo susijusius statybos darbų proceso galimus ypatumus), kad nesuklaidintų užsakovo“⁶². Galima sakyti, šiuo išaiškinimu LAT galutinai įtvirtino absoliučią rangovo ikisutartinę informavimo pareigą. Pažymėtina, kad šiuo aiškinimu kasacinis teismas vadovaujasi sprendamas daugelį panašių ginčų⁶³.

Be jau minėtų rangovo informacijos pateikimo pareigų E. Klimas nurodo, jog šalių bendradarbiavimo principas suponuoja, kad rangovas turi pareigą, gavęs iš užsakovo informaciją (užduotį), pateikti užsakovui savo nuomonę, t. y. įspėti apie galimus trūkumus⁶⁴. Pažymėtina, kad, kai kurių autorių nuomone, pareiga įspėti apie galimus trūkumus taikoma ne visais atvejais, o kyla tik tada, kai yra akivaizdus pavojus (angl. – *obvious danger*)⁶⁵. Šio darbo autoriaus nuomone, tokį argumentą būtų galima pritaikyti ir Lietuvoje, papildant jį būtinumo ir pagrįstumo testo rezultatais.

Šiuo atveju paminėtina LAT byla, kurioje ginčas kilo dėl defektų, atsiradusių ieškovui atlikus darbus pagal statybos rangos sutartį, šalinimo darbų apmokėjimo. Ieškovas pagal sutartį įsipareigojo atlikti darbus – ištaisyti atsiradusius trūkumus, o atsakovas – sudaryti rangovui būtinas sąlygas statybos darbams atlikti ir priimti darbų rezultatą. Byloje ekspertas nustatė aplinkybę, kad ieškovas, vykdydamas darbus, turėjo, tačiau neprivalėjo suprasti, kad darbus atlikti trukdo dugne esantys rieduliai. Ieškovas byloje pripažino, kad grunte buvo riedulių sankaupų, tačiau pažymėjo, kad techninio projekto rengėjai to nenustatė ir tinkamai neįvertino, o

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-530/2007.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-135/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3/2014 ir kt.

⁶⁴ Klimas, E., *cit op.*, p. 159.

⁶⁵ Bale, G. H. ir kt. *Chitty on contracts. Twenty-ninth edition. Volume II. Specific contracts.* London: Sweet&Maxwell, 2004, p. 670.

jis, vykdydamas rangos darbus, vadovavosi techniniu projektu, nuo kurio negalėjo nukrypti. Taigi ieškovas rėmėsi aplinkybe, kad atsakovas netinkamai pasirinko rangos darbų vykdymo būdą ir technologiją. Nagrinėdamas šią aplinkybę, kasacinis teismas nurodė, kad, „identifikavęs netinkamą užsakovo užduotį, rangovas turėjo galimybę ir privalėjo veikti CK 6.659 straipsnyje nustatyta tvarka, kartu taip apsaugodamas savo interesus, tačiau to nepadarė. Pažymėtina, kad, nustatęs kitas kliūtis darbams atlikti: suverstą gelžbetonį, statybinį laužą, kurio išvežimas konkursinėje dokumentacijoje nenumatytas, ieškovas veikė nustatyta tvarka – kreipėsi į atsakovą dėl supaprastinto atviro konkurso pirkimo dokumentų patikslinimo ir papildomų darbų įtraukimo į darbo projektą“.⁶⁶ Taigi šioje byloje teismas nustatė, kad rangovas, kaip savo srities profesionalas, pastebėjęs užduoties trūkumus, turėjo pareigą apie tai įspėti užsakovą, o to nepadarius jam tenka neigiamų padarinių rizika.

Pažymėtina, kad DCFR rangovui taip pat nustato pareigą atskleisti informaciją ikisutartiniuose santykiuose. Šio straipsnio 1 dalis numato, kad paslaugų teikėjas (rangovas) privalo įspėti klientą (užsakovą), jeigu paslaugų teikėjas sužino apie pavojus, dėl kurių užsakytos paslaugos: (a) negali pasiekti rezultatų, kuriuos nustatė arba numatė klientas; (b) gali pažeisti kitus kliento interesus; arba (c) gali tapti brangesnės ar prireiks daugiau laiko, nei paprastai tikėjosi klientas⁶⁷.

Taigi apibendrinant rangovo ikisutartinę informavimo pareigą, galima teigti, kad rangovas, veikdamas kaip savo srities profesionalas, privalo: (1) išsamiai įvertinti jam pateiktą medžiagą; (2) įspėti užsakovą apie nustatytus užsakovo pateiktos medžiagos trūkumus ar tai, kad negalės pasiekti tokio tikslo, kokio tikisi užsakovas; (3) suteikti visą reikiamą informaciją, susijusią su darbų atlikimu, taip pat informaciją apie darbui atlikti būtinas medžiagas bei darbui atlikti reikalingą laiką.

Kita autoriaus pateikiama klasifikacija yra informavimo pareiga vykdant sutartį. Užsakovo informavimo pareiga vykdant sutartį galioja gerokai mažesne apimti nei rangovui. Užsakovui galioja pareiga teikti pasiūlymus, pastabas, duoti nurodymus, reikšti nuomonę visos sutarties vykdymo metu. Galima sutikti su E. Klimo pastebėjimu, kad „pats užsakovas turi būti suinteresuotas galutinio rezultato kokybe ir labiau įsitraukti į statybų procesą, taigi turi būti aktyvus ir pastebėjęs darbų trūkumus kiekvieną kartą privalo apie tai informuoti užsakovą“⁶⁸. Pažymėtina, kad toks užsakovo informavimo pareigos netinkamas vykdymas turi labai

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3/2014.

⁶⁷ Angl. – *The service provider is under a pre-contractual duty to warn the client if the service provider becomes aware of a risk that the service requested: (a) may not achieve the result stated or envisaged by the client, (b) may damage other interests of the client, or (c) may become more expensive or take more time than reasonably expected by the client.*

⁶⁸ Klimas. E., *Supra note 2*, p. 215.

konkrečias teises pasekmes – nepranešęs apie pastebėtus trūkumus, užsakovas netenka teisės jais remtis ateityje (LR CK 6.689 straipsnio 2 dalis).

Tačiau paprastai užsakovas neturi specialių statybos žinių, todėl jam įgyvendinti rangovo priežiūrą ir kontrolę būna sudėtinga⁶⁹. Dėl šios priežasties užsakovas samdo statybos darbų ekspertus, kurie gali atlikti statinio statybos techninę priežiūrą ir pateikti informaciją užsakovui apie visus trūkumus ir nukrypimus nuo norminių teisės aktų ar projektinės dokumentacijos.

Pažymėtina, kad techninė priežiūra iš esmės yra privaloma visais atvejais, išskyrus nesudėtingų statinių statybos ar paprastojo remonto atvejus (LR SĮ 30 straipsnis). Viešosios teisės normos numato, jog statytojo (užsakovo) pareiga yra organizuoti techninę priežiūrą. Taigi tai lemia, kad techninė priežiūra yra neišvengiama statybos rangos teisinių santykių dalis. Techninė priežiūra apibrėžiama kaip statytojo (užsakovo) organizuota statinio statybos priežiūra, kurios tikslas – kontroliuoti, ar statinys statomas pagal statinio projektą, statybos rangos sutarties (kai statyba vykdoma rangos būdu), įstatymų, kitų teisės aktų, taip pat normatyvinių statybos techninių dokumentų, normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų reikalavimus (LR SĮ 2 straipsnio 38 dalis). Atstovaudamas statytoją (užsakovą) techninę priežiūrą gali atlikti specialiai tam atestuotas architektas ar statybos inžinierius⁷⁰, o tokiam nesant techninę priežiūrą turėtų atlikti pats užsakovas arba jo paskirtas darbuotojas. Tačiau pastaruoju atveju, užsakovas prisiima netinkamų techninės priežiūros pareigų vykdymą ir iš to kylančias pasekmes. Tai yra nurodęs ir LAT, kad „tuo atveju, kai statybos techninę priežiūrą vykdo užsakovo darbuotojas, paskirtas statybos techniniu prižiūrėtoju, šiam netinkamai atlikus savo pareigas, užsakovo atsakomybė gali kilti ne dėl jo, kaip statybos rangos sutarties šalies, pareigų pažeidimo, bet CK 6.264 straipsnio pagrindu – kaip darbuotoją (šiuo atveju – statybos techninį prižiūrėtoją) samdančiam asmeniui“⁷¹. Taigi autoriaus nuomone, užsakovui patartina samdyti trečiąjį asmenį, ne kiek dėl jo kompetencijos tinkamai atlikti techninės priežiūros pareigas, kiek dėl galimybės išsiaiškinti nuostolius dėl netinkamai atliktų pareigų. Tačiau nėra abejonių, kad techninę priežiūrą atliekantys inžinieriai padeda užsakovui įgyvendinti jam tenkančias teises kontroliuoti ir prižiūrėti atliekamus statybos darbus ir tuo pačiu įgyvendinti pareigą informuoti apie pastebėtus trūkumus.

⁶⁹ *Ibid.*, p. 219.

⁷⁰ Sudarius statinio statybos techninės priežiūros sutartį, kuri savo esme yra atlygintinų paslaugų sutartis. Statinio statybos techninę priežiūrą detaliau reguliuoja Statinio statybos techninis reglamentas STR 1.09.05:2002 „Statinio statybos techninė priežiūra“.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-20/2014 ir kt.

Rangovui tuo tarpu keliami reikalavimai pranešti užsakovui apie poreikį atlikti papildomus darbus ir pranešti apie nukrypimus nuo sutarties sąlygų, kurie gali pabloginti statybos darbų kokybę ar kitus trūkumus, trukdančius tinkamai įvykdyti sutartį.

Iš esmės rangovo informavimo pareiga vykdant sutartį patenka į LR CK 6.659 straipsnio dispoziciją. Ši norma numato, kad rangovas privalo nedelsdamas įspėti užsakovą ir, kol gaus nurodymus, sustabdyti darbą, kai:

- 1) gauta iš užsakovo medžiaga, kitas turtas ar dokumentai netinkami ar blogos kokybės;
- 2) užsakovo nurodymų dėl darbo atlikimo būdo laikymasis sudaro grėsmę atliekamo darbo tinkamumui ar tvirtumui;
- 3) yra kitų nuo rangovo nepriklausančių aplinkybių, sudarančių grėsmę atliekamo darbo tinkamumui, tvirtumui ar darbo saugumui.

Taigi visos aplinkybės, kurios yra susijusios su tuo, kad pagal rangos sutartį atliekamas darbas nebus tinkamos kokybės ar net pats darbų atlikimas nėra saugus, yra rangovo pranešimo objektas. Tokia plati informavimo pareiga pateisinama tuo, kad rangovas yra savo veiklos profesionalas, todėl specializuodamasis statybos darbų srityje, priešingai nei užsakovas, privalo numatyti galimas užsakovo nukrypimų nuo projekto neigiamas pasekmes ir apie jas įspėti užsakovą. LAT pažymi, kad statybos darbų atlikimas yra rangovo verslas, jis veikia savo rizika, tuo tarpu užsakovo verslas, nesusijęs su statybomis, todėl aukštesni atsargumo ir apdairumo standartai negali būti taikomi tokia apimtimi užsakovui, kokio jie taikytini rangovui⁷².

DCFR taip pat numato rangovui pareigą įspėti užsakovą, kai (a) negali būti pasiektas kliento nurodytas arba numatytas rezultatas iki sutarties įvykdymo termino; (b) gali būti pažeisti kiti kliento interesai, arba (c) įvykdymas gali tapti brangesnis ar užtrukti ilgiau, nei buvo susitarta sutartyje, arba dėl informacijos, arba nurodymų, kuriuos pateikė klientas ar kitaip surinktų, ruošiantis įvykdymui, arba dėl bet kurios kitos rizikos atsiradimo (DCFR IV.C.–1:208)⁷³.

Lyginant su Lietuvos teisiniu reguliavimu DCFR įtvirtinti pareigos įspėti atvejai yra daug abstraktesnio pobūdžio. Toks aplinkybių, apie kurias rangovas privalo įspėti, neapibrėžtumas, tiesiog verčia rangovą sistemingai informuoti užsakovą apie tokias rizikas, o tai kartu padeda užtikrinti ir sutarties įvykdymą.

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-585/2008.

⁷³ Angl. – *The service provider must warn the client if the service provider becomes aware of a risk that the service requested: (a) may not achieve the result stated or envisaged by the client at the time of conclusion of the contract; (b) may damage other interests of the client; or (c) may become more expensive or take more time than agreed on in the contract either as a result of following information or directions given by the client or collected in preparation for performance, or as a result of the occurrence of any other risk.*

E. Klimas, apibendrinamas rangovo pareigą informuoti apie aplinkybes, trukdančias įvykdyti sutartį, nurodo, kad „rangovas privalo informuoti užsakovą apie iškylančias rizikas sutarties vykdymo metu, o užsakovas privalo reaguoti į tokius rangovo pranešimus, ir šalys bendrai turi spręsti, kas turi būti atlikta ar nuo kokių veiksmų reikėtų susilaikyti siekiant, kad sutartis būtų įvykdyta“⁷⁴.

Rangovo pareiga informuoti *de facto* egzistuoja ir viešosios statybų teisės reguliavime. Statybos techninio reglamento STR 1.08.02:2002 „Statybos darbai“ (toliau tekste – STR „Statybos darbai“) 4 priede pateikiamas statybos darbų žurnalo pildymo tvarkos aprašas (toliau tekste – Aprašas). Šio Aprašo 1 punktą numato, kad statybos darbų žurnalas yra privalomasis statybos darbų vykdymo dokumentas, kuriame aprašoma statinio statybos darbų eiga, atliktų statybos darbų kokybė, atskirų darbų perdavimas statytojui (užsakovui). Taigi statybos darbų žurnalas yra vienintelis rašytinis įrodymas, pagrindžiantis rangovo darbų atlikimą ir kartu teisę į atlyginimą už faktiškai atliktą darbą. Tuo remdamasis autoriaus mano, kad yra pagrįsta statybos darbų žurnalą laikyti rangovo informavimo pareigos objektyvia išraiška.

Taigi tiek rangovui, tiek užsakovui LR CK numato aktyvią šalių pareigą informuoti vienai kitą, o jos tinkamas nevykdymas gali sukelti neigiamų padarinių, dėl kurių sutartis gali būti neįgyvendinta.

Šiame darbe jau aptarta, kad informavimo pareiga kildinama iš šalių bendradarbiavimo principo ir pozityviosios teisės, tačiau ji taip pat yra kildinama ir iš sutarties turinio.

Teisės moksle pateikiama, kad pagrindinė sutarčių paskirtis – reguliuoti asmenų tarpusavio santykius nurodant galimo ir privalomo elgesio ribas, ir drauge atitinkamų įsipareigojimų pasekmes⁷⁵. Pagal Black'o teisės žodyną⁷⁶, „*sutartis*“ turi net 8 skirtingas reikšmes, neįskaitant atskirų sutarčių apibrėžimų. Tačiau iš visų sutinkamų apibrėžčių išskiriamos trys sutarties sampratos:⁷⁷ (1) sutartis kaip savanoriškas prievolės prisiėmimas; (2) sutartis kaip abipuse nauda grįstas sandoris (*consideration* doktrina); ir (3) sutartis kaip savarankiškas prievolės prisiėmimas, paremtas *causa* pagrindu. Plačiau šios sampratos nebus nagrinėjamos⁷⁸, kadangi tai nėra šio darbo objektas, tačiau paminėtina, kad Lietuvos teisėje suformuota sutarties samprata⁷⁹ nėra perėmusi nė vieno modelio. Lietuvoje visos minėtos sampratos susipina ir sudaro vieną mišrią koncepciją.

⁷⁴ Klimas, E., *Supra* note 2, p. 259.

⁷⁵ Ambrasienė, D. *et al.*, *Supra* note 27, p. 106.

⁷⁶ GARNER, A. B., *Black's Law Dictionary*. 9 leidimas. JAV: West, a Thomson business, 2009, p. 365-366.

⁷⁷ Ambrasienė, D. *et al.*, *Supra* note 11, p. 40-41.

⁷⁸ Žr. plačiau: *Ibid.* p. 25-50

⁷⁹ Sutartis yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus (ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo), o pastarieji įgyja reikalavimo teisę (LR CK 6.154 straipsnio 1 dalis).

Trumpai sutartis apibrėžiama kaip susitarimas tarp dviejų ar daugiau asmenų dėl atitinkamų teisių ir pareigų. Lietuvoje, kaip ir daugelyje pasaulio vietų, yra įtvirtintas sutarčių laisvės bei *pacta sunt servanda* principas (LR CK 6.156 straipsnio 1 dalis ir LR CK 6.189 straipsnis). Vadinasi, šalys gali savarankiškai apibrėžti savo teises bei pareigas (išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties sąlygas nustato imperatyviosios teisės normos), kurios sudarius sutartį šalims įgyja įstatymo galią. Tuo remiantis, šalys gali laisvai susitarti, kas bus laikoma informavimo pareiga bei numatyti informavimo pareigos ribas (kiek tai neprieštarauja imperatyvioms teisės normoms). Tokiu atveju, jeigu sutartyje eksplicitiškai įtvirtinama informavimo pareiga, vadinasi, atsakomybė už šios pareigos pažeidimą bus kildinama ne šalių bendradarbiavimo ar įstatymo, o būtent sutarties pagrindu. Žinoma, sutartinė nuostata gali atspindėti šalių bendradarbiavimo principo turinį ar atitinkamą teisės normą, tačiau tai nereiškia, kad pareiga informuoti turi būti kildinama iš jų. Kita vertus, kadangi sutartinė norma gali būti minėtų teisės institutų atspindys, siekiant sustiprinti argumentus, pavyzdžiui, teismo proceso metu, prie sutartinės normos ne tik, kad galima, bet, manytina, būtina nurodyti tiek patį šalių bendradarbiavimo principą, tiek konkrečią teisės normą.

Pažymėtina, kad praktikoje sutarties šalys, prieš pasirašydamos statybos sutartis, dažnai pasirenka jau iš anksto parengtas statybos rangos modelinių sutarčių sąlygas⁸⁰. Statybų veiklos srityje viena iš, ko gero, žinomiausių modelinių sutarčių rūšių yra rengiama Tarptautinės inžinierių konsultantų organizacijos – FIDIC. Pažymėtina, jog šios organizacijos rengiamos sutartys Lietuvoje yra taip pat pripažintos – net Lietuvos Respublikos Aplinkos ministras 1999 m. rugpjūčio 18 d. Nr. 260 įsakymu rekomendavo šių modelinių sutarčių taikymą sudarant sutartis⁸¹. Dėl tokios FIDIC sutarčių reikšmės, jų modelinės sąlygos bus aptartos atskirai.

Apibendrinant tai, kas buvo išdėstyta šiame poskyryje, darytina išvada, kad informavimo pareiga kyla iš trijų atskirų šaltinių: šalių bendradarbiavimo principo, teisės normų ir sutarties. Ši pareiga turi būti tinkamai vykdoma tiek sudarant sutartį, tiek ją vykdant, priešingu atveju, sutartis gali likti neįvykdyta, o pažeidusi pareigą šalis prisiims neigiamų padarinių riziką. Pažymėtina ir tai, kad nors pareiga informuoti taikytina ir užsakovui, ir rangovui, šios pareigos ribos, akivaizdu, nėra vienodos, kadangi rangovui, kaip savo srities profesionalui, taikomi aukštesni atidumo bei rūpestingumo reikalavimai. Vadovaujantis lingvistiniu, sisteminiu bei loginiu aiškinimu, manytina, kad galima pasiūlyti įstatymų leidėjui tokią bendrą informavimo pareigos statybos rangos santykių sampratą – *informavimo pareiga – tai ikisutartinė ir sutartinė šalies pareiga kitai šaliai suteikti reikiamą informaciją, susijusią su statybos darbų atlikimu, pateikti savo nuomonę bei pasiūlymus, susijusius su projektine dokumentacija, įspėti apie*

⁸⁰ Klimas, E., *Supra* note 2, p. 81.

⁸¹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. rugpjūčio 18 d. įsakymas Nr. 260 „Dėl Tarptautinės inžinierių konsultantų federacijos (FIDIC) leidinių taikymo“ (Informaciniai pranešimai, 1999, Nr. 34-93).

iškylančias rizikas sutarties vykdymo metu, pranešti apie sutarties sąlygų nukrypimus, kurie gali pabloginti statybos darbų kokybę, ar kitas aplinkybes, trukdančias tinkamai įvykdyti sutartį tiek ir tokia apimtimi, kiek pagrįstai galima to tikėtis, jei sutartis ar įstatymai nenumato ko kito.

1.3. Informavimo pareiga pagal FIDIC sutarčių sąlygas

Rangos sutartis yra pagrindinis teisinis dokumentas, nustatantis statytojo (užsakovo) ir statybos rangovo tarpusavio santykius, atsiskaitymo tvarką ir formas, turtinę atsakomybę ir sutartinių įsipareigojimų vykdymą⁸². Minėta, kad sutarčių šalys vis dažniau pasirenka modelinių sutarčių formas ir sąlygas savo sutartiniams santykiams sureguliuoti. Kadangi FIDIC sutarčių sąlygos yra gana plačiai taikomos Lietuvoje, autorius sieks trumpai aptarti šiose sutarčių sąlygose numatytą pareigą informuoti.

FIDIC organizacija 1999 m. išleido keturias skirtingas standartinių sutarčių formų sąlygas:

- Standartinės sutarties sąlygos (angl. – *Conditions of Contract for Construction*), dar kitaip vadinamos „raudonąja knyga“ (toliau tekste – Raudonoji knyga). Tai yra viena iš populiariausių ir dažniausiai naudojamų formų⁸³. Paprastai pagal šios rūšies sutartis rangovas darbus vykdo pagal užsakovo parengtą projektą, tačiau darbai gali apimti ir kai kuriuos bendrųjų, mechaninių, elektros ir statybos darbų elementus, suprojektuotus rangovo⁸⁴;

- Projektavimo ir statybos bei įrangos sutarties sąlygos (angl. – *Conditions for Plant and Design Build*), dar kitaip vadinamos „geltonoji knyga“ (toliau tekste – Geltonoji knyga). Paprastai, sudarius šios rūšies sutartį, rangovas suprojektuoja ir pagal užsakovo reikalavimus vykdo įrangos montavimo ir kitus darbus; jie gali apimti bet kokius bendrųjų, mechaninių, elektros ir statybos darbų derinius⁸⁵;

- Statybos „iki rakto“ sutarties sąlygos (angl. – *Conditions of Contract for EPC/Turnkey Projects*), dar kitaip vadinamos „sidabrine knyga“ (toliau tekste – Sidabrinė knyga). Paprastai pagal šias sutartis rangovas atlieka visas inžinerines, tiekimo ir statybos užduotis – aprūpina visiškai sukomplektuotais, paruoštais naudoti pastatais (telieka atrakinti duris)⁸⁶;

⁸² Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-466/2004.

⁸³ Klimas, E., *Supra* note 2, p. 84

⁸⁴ *Užsakovo suprojektuotų statybos ir inžinerinių darbų statybos sutarties sąlygos*. Antroji pataisyta laida lietuvių kalba. Vilnius. 2009.

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ *Ibid.*

– Trumpoji sutarties forma (angl. – *Short form of Contract*), dar kitaip vadinama „žalioji knyga“ (toliau tekste – Žalioji knyga). FIDIC autorių rekomenduojama nedidelės vertės statybos ar inžineriniams darbams atlikti. Paprastai pagal šios rūšies sutartis rangovas atlieka darbus remdamasis užsakovo ar jo atstovo pateiktu projektu.

2008 metais buvo išleista nauja sutarčių sąlygų forma – Projektavimas, statyba ir valdymas (angl. – *Conditions of Contracts for Design, Build and Operate Projects*), dar kitaip vadinama „auksinė knyga“ (toliau tekste – Auksinė knyga). E. Klimas nurodo, jog pagal šios sutarties sąlygas „rangovas atsakingiau atliks savo įsipareigojimus projektavimo ir statybos metu, nes pats rangovas administruos pastatytą objektą, o tai lemia jo suinteresuotumą, kad visi darbai būtų atlikti kokybiškai, be vėlavimo ir pan.“⁸⁷.

Pažymėtina, kad anksčiau nurodytos FIDIC modelinės rangos sutarčių sąlygos bus taikomos tik tuo atveju, kai šalys aiškiai ir nedviprasmiškai tai nurodys sutartyje arba šios sutarčių sąlygos bus įtrauktos į sutarties tekstą⁸⁸.

Atsižvelgiant į tai, kad, dėl savo principų, kuriais yra subalansuotas rizikos pasidalijimas tarp užsakovo ir rangovo⁸⁹, Lietuvoje didžiausią praktinę reikšmę turi FIDIC Raudonoji ir Geltonoji knygos, todėl šiame darbe bus analizuojamos tik jų sąlygos.

Atlikus FIDIC Raudonosios ir Geltonosios sutarčių sąlygų analizę, matyti, kad jos taip pat nepateikia, kas yra laikoma informavimo pareiga. Šios pareigos turinį galime matyti iš atskirų nuostatų. Vertinant minėtas sutarčių sąlygų nuostatas nustatyta, kad jos numato gerokai didesnę užsakovo interesų apsaugą. Tiek Raudonojoje, tiek Geltonojoje knygose užsakovo pareiga informuoti iš esmės apsiriboja pareiga leisti rangovui susipažinti su visa užsakovo turima informacija (4.10 punktas „Statybvietės duomenys“). Negera to, užsakovas neatsako už šios informacijos interpretavimą. Galioja visiška rangovo rizika, t. y. kaip jis supras jam pateikiamą informaciją. Todėl rangovas matydamas, kad jam trūksta informacijos, turėtų būti aktyvus ir iš užsakovo pareikalauti papildomų duomenų. Kaip nurodo E. Klimas, tokiu būdu rangovui užkertama galimybė ateityje piktnaudžiauti tuo, kad jam nebuvo pateikta pakankamai informacijos⁹⁰.

Visgi informavimo pareiga užsakovui tuo nepasibaigia. Tiek jam, tiek rangovui yra numatyta bendra pareiga nedelsiant pranešti kitai šaliai, jei joms tampa žinoma apie klaidą arba techninį trūkumą, dokumento, kuris parengtas naudoti vykdant darbus (Raudonosios ir Geltonosios knygos 1.8 punktas „Dokumentų saugojimas ir pateikimas“). Ši norma yra

⁸⁷ Klimas, E., *Supra* note 2, p. 85.

⁸⁸ *Ibid.* p. 81.

⁸⁹ *Ibid.* p. 86.

⁹⁰ *Ibid.* p. 170.

akivaizdus šalių bendradarbiavimo principo atspindys, užkertantis kelią neigiamoms pasekmėms, galinčioms kilti dėl dokumentų klaidų ar trūkumų.

Pagal FIDIC Raudonąją ir Geltonąją knygą rangovui taikomos kur kas platesnės informavimo pareigos. Pavyzdžiui, pagal Raudonosios knygos 1.9 punktą „Pavėluoti brėžiniai arba nurodymai“, rangovas privalo visais atvejais pranešti inžinieriui, kai darbai gali vėluoti arba sutrikti, jeigu trūksta kokio nors būtino brėžinio arba per pagrįstą laiką rangovui nebuvo duoti nurodymai. Be kita ko, rangovas privalo reaguoti į inžinieriaus pareikalavimus ir pateikti išsamią informaciją apie pasirengimą bei metodus, kuriuos rangovas siūlo taikyti vykdant darbus (Raudonosios ir Geltonosios knygų 4.1 punktas „Bendrosios rangovo prievolės“).

Autoriaus nuomone, geriausiai rangovo informavimo pareigą apibrėžia Raudonosios ir Geltonosios knygų 4. 21 punktas „Darbų eigos ataskaita“, kuriame numatyta, kad jeigu konkrečiose sąlygose nenumatyta kitaip, rangovas kas mėnesį privalo pateikti darbų eigos ataskaitas. Šioje sutartinėje normoje yra pateiktas baigtinis informacijos, kurią privalo pateikti rangovas, sąrašas, kaip, pavyzdžiui: darbų schemas, kiekvieno etapo aprašymai, nuotraukos, įrangos ir medžiagų gamintojų informacija ir kt. Be šioje nuostatoje numatytos gausios informacijos taip pat turi būti nurodyti faktinės ir planuotos darbų eigos palyginimai, pateikiant informaciją apie visus įvykius arba aplinkybes, kurios galėtų sutrukdyti baigti, kaip numato Sutartis, ir priemonės, kurių imtasi (arba reikėtų imtis) išvengiant vėlavimo.

Taigi rangovas ne tik privalo pranešti apie dokumentuose esančias klaidas ar brėžinių, dėl kurių darbai gali vėluoti, trūkumą, bet ir nuolat teikti visą informaciją apie statybvietėje vykstančius procesus bei visus įvykius ir aplinkybes, kurie turi įtakos darbų baigčiai. Tokios sutartinės normos suponuoja, kad iš esmės rangovas privalo pranešti apie viską, kas yra reikšminga tinkamai ir laiku atliktai darbų baigčiai.

Apibendrinant galima teigti, kad FIDIC sutartys suteikia gana aukštą užsakovo apsaugą, kartu nurodydamos rangovui plačias informavimo pareigas ribas. Dėl šios priežasties rangovas prieš sudarydamas rangos sutartį, kuri buvo parengta remiantis viena iš FIDIC modulių sutarčių sąlygų, privalo ypač atidžiai įvertinti jam numatytas pareigas bei savo galimybes, kad galėtų tinkamai ir laiku įgyvendinti prisiimtus įsipareigojimus.

1.4. Skyriaus apibendrinimas

Šiame skyriuje nustatyta, kad šalių bendradarbiavimo principas šiandien yra vienas svarbiausių šiuolaikinės sutarčių teisės principų bei yra neatsiejama statybos rangos teisinių santykių dalis. Jis negali būti laikomas vien tik kaip sąžiningumo principo išraiška, o yra kildinamas iš sveiko proto (*common sense*) ir bendrųjų teisės principų sandraugos. Šiuolaikinės

sutarčių teisės tyrimas suponuoja, kad taikant šalių bendradarbiavimo principą jo negalima suabsoliutinti, jis turi ribas, kurios nustatomos kiekvienu konkrečiu atveju per teisėtų lūkesčių standartą bei būtinumo ir pagrįstumo testą. Todėl autorius mano, kad šalių bendradarbiavimo principas gali ir privalo būti taikomas tais atvejais, kai to nenumato sutarties raidė (ar nurodo priešingai), bet gali būti pagrįstai išvedamas iš sutarties dvasios.

Remiantis teisės moksle pateikiamu šalių bendradarbiavimo turiniu, nustatyta, kad šį principą sudaro: (1) pareiga informuoti, (2) pareiga duoti nurodymus, (3) pareiga suteikti pagalbą, (4) pareiga sudaryti tinkamas darbo sąlygas, (5) pareiga koordinuoti veiksmus. Tai aiškiai parodo, kad glaudus informavimo pareigos ir šalių bendradarbiavimo principo santykis yra nekvestionuojamas. Atitinkamai tai sąlygoja, kad informavimo pareigai taikomos tos šalių bendradarbiavimo principo taikymo taisyklės.

Tyrimo metu nė viename iš teisės šaltinių nenustatyta informavimo pareigos sąvoka, tačiau tai nereiškia, kad šios pareigos sąvokos negalima būtų išvesti kompleksiskai įvertinus analizuojamą medžiagą.

Nustatyta, kad pareiga informuoti kildinama ne vien iš šalių bendradarbiavimo principo, bet ir iš pozityviosios teisės bei iš pačių sutarčių sąlygų. Šio darbo autoriaus nuomone, informavimo pareiga gali kilti iš šalių bendradarbiavimo principo tik tuo atveju, kai nei sutartis, nei įstatymas nenumato tokios pareigos. Tokiu atveju informavimo pareiga yra tiesiog pareiga, kuri įtvirtina įstatyme arba sutartyje ir jos privaloma laikytis ne dėl šalių bendradarbiavimo principo, *common sense*, ar teisėtų lūkesčių principo, bet todėl, kad tai yra normoje įtvirtintas imperatyvas, kuris gali būti bendradarbiavimo principo atspindys.

Pažymėtina ir tai, kad informavimo pareigos reikšmė ikisutartiniuose santykiuose yra ne ką mažesnė nei sutarties vykdymo metu. Užsakovas privalo būti aktyvus visose stadijose, pateikti būtiną informaciją, pasiūlymus, kad rangovas galėtų tinkamai įvertinti savo galimybes prieš sudarydamas sutartį ir jau sutarties vykdymo metu atlikti darbus pagal užsakovo lūkesčius. Atitinkamai rangovas turi būti dar aktyvesnis, nes jam, kaip savo srities profesionalui, taikomi aukštesni atidumo ir rūpestingumo kriterijai. Rangovas privalo įspėti apie visas aplinkybes, kurios yra susijusios su tuo, kad pagal rangos sutartį atliekamas darbas nebus tinkamos kokybės ar net pats darbų atlikimas nebus saugus. Iš esmės toks nurodymas informuoti apie visas aplinkybes yra per daug neapibrėžtas, todėl kitame skyriuje bus siekiama nustatyti aiškesnes pareigos informuoti kiekybines ir kokybines apimtis.

Tyrimo metu buvo išvesta informavimo pareigos sąvoka iš šalių bendradarbiavimo principo – *statybos rangos sutarties šalis privalo kitai šaliai suteikti žinių ir informacijos bei pranešti apie sutarties vykdymo metu kilusius neaiškumus, tiek ir tokia apimtimi, kiek pagrįstai galima to tikėtis.*

Tačiau laikant, kad pareiga informuoti gali būti išvedama ir iš teisės normų bei sutarties raidės, vadovaujantis lingvistiniu, sisteminiu bei loginiu aiškinimu buvo išvesta bendra pareigos informuoti samprata: *informavimo pareiga – tai ikisutartinė ir sutartinė šalies pareiga kitai šaliai suteikti reikiamą informaciją, susijusią su statybos darbų atlikimu, pateikti savo nuomonę bei pasiūlymus, susijusius su projektine dokumentacija, įspėti apie išskylančias rizikas sutarties vykdymo metu, pranešti apie sutarties sąlygų nukrypimus, kurie gali pabloginti statybos darbų kokybę, ar kitas aplinkybes, trukdančias tinkamai įvykdyti sutartį, tiek ir tokia apimtimi, kiek pagrįstai galima to tikėtis, jei sutartis ar įstatymai nenumato ko kito.*

2. INFORMAVIMO PAREIGOS ĮGYVENDINIMAS

Šiame darbe pamėginta atskleisti informavimo pareigos sampratą ir pagrindinius šios pareigos aspektus, tačiau siekiant nustatyti jos reikšmę statybos rangos teisiniuose santykiuose būtina įvertinti jos kiekybinius ir kokybinius kriterijus. Šių kriterijų apibrėžimas suteiks galimybę nustatyti, kas yra laikoma tinkamu informavimo pareigos įvykdymu bei atskleisti analizuojamos pareigos apimties įtaką, šalims taikant civilinę atsakomybę.

Akivaizdu, kad rangovo ir užsakovo informavimo pareigos skiriasi tiek turiniu, tiek ir apimtimi. Užsakovas rangovą samdo paprastai tais atvejais, kai pats neturi galimybės įgyvendinti statinio projektą, nes neturi tam reikalingos patirties, įgūdžių ar žmogiškųjų išteklių. Todėl įprasta, kad užsakovui tinkamas informavimo pareigos vykdymas nėra aktualus, nes jis tikisi, kad rangovas, kaip profesionalas, darbus atliks tinkamai. LAT ne kartą yra nurodęs, kad rangovas yra profesionalas, užsiimdamas ūkine-komercine veikla, kurios tikslas – pelno siekimas, privalo gerai žinoti savo teises bei pareigas ir veikia savo rizika⁹¹. Pripažįstama, kad tais atvejais, kai statybos darbų atlikimas yra rangovo verslas, tai jo atsakomybė už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą yra be kaltės (LR CK 6.256 straipsnio 4 dalis). Ar tai reiškia, kad rangovas atsako už bet kokią informavimo pareigos pažeidimą? Kiek yra svarbu rangovui, kad užsakovas tinkamai vykdytų jam tenkančią informavimo pareigą? Ar aplinkybė, kad užsakovas nesamdo profesionalaus statinio statybos techninio prižiūrėtojo, keičia abiejų šalių informavimo pareigos apimtį?

2.1. Informavimo pareigos kokybiniai ir kiekybiniai kriterijai

Šiame darbe atliktas tyrimas parodė, kad informavimo pareiga yra labai plati sąvoka, kurios koncepcija kyla net trijų šaltinių pagrindu. Tai lemia poreikį tiksliau apibrėžti nagrinėjamos pareigos ribas, konkrečiai nustatant kiekybinius ir kokybinius šios pareigos kriterijus.

Pažymėtina, kad civilinių santykių apyvarta ir visuomeniniai santykiai skiriasi, taip pat skiriasi statybos rangos santykiuose dalyvaujantys subjektai (pavyzdžiui, profesionalai ir ne profesionalai), skiriasi patys procesai, kai statybomis siekiama įgyvendinti skirtingą statinio projektą, kas, akivaizdu, lemia ir kitokių aplinkybių atsiradimą (pavyzdžiui, darbų kokybės trūkumai). Dėl šių priežasčių, autoriaus nuomone, yra neįmanoma nustatyti visiems atvejams

⁹¹ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. rugsejo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-343/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3/2014 ir kt.

vienodai taikomų informavimo pareigos kriterijų. Tačiau, manytina, kad yra galimybė suformuoti gaires, kurių pagrindu statybos rangos sutarties šalys galės nustatyti pakankamai tiksliai jiems taikomas informavimo pareigos apimtis.

Šias informavimo pareigos gaires, autoriaus įsitikinimu, galima apibrėžti faktinių aplinkybių fone, atsižvelgiant į statybos rangos sutarties šalių interesus, dėl kurių jos sukuria tarpusavio teisinius santykius bei per būtinumo ir pagrįstumo testą.

Vadovaujantis statybos rangos šalių interesais, atsakoma į klausimą, ar faktinė aplinkybė yra pareigos informuoti objektas. Akivaizdu, kad statybų proceso metu pasitaiko aplinkybių, kurios yra *de minimis* ir neaktualios kitai sutarties šaliai, todėl apie ją yra nepranešama. Tačiau pasitaiko atvejų, kada sunku apsispręsti dėl informavimo tikslingumo, todėl tai sutarties šalims sukelia abejonių ir nepasverti sprendimai lemia neigiamų padarinių atsiradimą. Siekiant to išvengti, autorius siūlo faktinę aplinkybę įvertinti priešingos šalies intereso kontekste. Tai galima pavadinti įrankiu, kuris leidžia atsijoti aplinkybes, esančias informavimo pareigos objektu, nuo aplinkybių, kurios tokiomis nėra.

Nors ir rangovas, ir užsakovas turi pareigą informuoti, tačiau galima sakyti, kad jų turinys iš esmės skiriasi. Autoriaus nuomone, tai yra normalu, kai abi šalys turi skirtingus interesus ir tikslus, kylančius iš tos pačios statybos rangos sutarties.

Užsakovo pagrindinis interesas yra gauti jo lūkesčius atitinkantį rezultatą, todėl užsakovui yra aktualu, kiek įmanoma, labiau atskleisti savo tikslus rangovui (teisė duoti nurodymus), pranešti apie darbų trūkumus ir kitas aplinkybes, kurios lemia darbo rezultato kokybę. Atitinkamai užsakovas iš rangovo tikisi gauti informacijos apie proceso eigą, trukmę, tikisi būti informuotas dėl kokybės ar kitų aplinkybių, turinčių įtakos daiktų trūkumams. Be abejonės, užsakovas statybos rangos metu turi ne vieną, bet kelis interesus, kurie galėtų būti laikomi fakultatyviniais užsakovo interesais. Šie interesai skiriasi priklausomai nuo kiekvieno projekto ir subjektų, veikiančių kaip užsakovas. Autoriaus nuomone, geriausias užsakovo fakultatyviojo intereso pavyzdys – kaina. Užsakovui ne tik svarbu yra gauti kokybišką darbo rezultatą, bet taip pat tai pasiekti kuo mažesniais kaštais. Dėl šios priežasties, užsakovas tikisi iš rangovo gauti informaciją apie kainos didinimą (pavyzdžiui, paaiškėjus nenumatytiems papildomiems darbams⁹²) arba mažinimą (pavyzdžiui, kai statybos proceso metu paaiškėja, jog nereikia atlikti kokių nors statybos darbų⁹³). Pažymėtina, kad tokią pareigą informuoti nurodo ir E. Klimas, teigdamas, kad „rangovas privalo būti ypač atidus ir nuolat informuoti užsakovą apie

⁹² LR CK 6.684 straipsnio 4 dalis.

⁹³ Mitkus, S., Peckienė, A. *Kaina statybos rangos sutartyse: nustatymas, keitimas, teisiniai ginčai*. Monografija. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Vilnius: Registrų centras, 2014, p. 116.

aplinkybes, kurios, jo manymu, suteikia teisę nukelti darbų atlikimo terminus ar reikalauti papildomo apmokėjimo⁹⁴.

Tuo tarpu, rangovo interesas, priešingai negu užsakovo, yra gauti apmokėjimą už faktiškai atliktą darbą. O tai suponuoja, kad rangovo pagrindinis interesas yra kaina. Į tai atsižvelgiant, rangovas tikisi iš užsakovo gauti informaciją apie aplinkybes, susijusias būtent su atsiskaitymu už faktiškai atliktus darbus, t. y. aplinkybes, dėl kurių darbų kaina gali būti mažinama arba didinama, taip pat apie vienašališką užsakovo sutarties dokumentų pakeitimą⁹⁵ dėl papildomų darbų atlikimo arba darbų susiaurinimo. Fakultatyviu juo rangovo interesu manytina, kad yra laikoma darbų rezultato kokybė. Akivaizdu, kad nuo darbų kokybės dažniausiai priklauso galutinis atsiskaitymas su rangovu ir nuostolių dydis garantinio laikotarpio metu. Tačiau šio darbo autorius pastebi, kad statybų rangos sutartys turi būti laikomos fiduciarinėmis sutartimis, todėl kokybiško darbo rezultato perdavimas turėtų būti laikomas ne fakultatyviu juo, bet pagrindiniu rangovo interesu. Tai liudija ir praktikoje susiformavęs jungtinis projektų įgyvendinimas, kurio metu visi proceso dalyviai siekia bendro tikslo – įgyvendinti statinio statybos projektą. Dėl to, jungtinis projektų įgyvendinimas iš proceso dalyvių reikalauja fiduciarinių santykių, pasitikėjimo ir pagarbos kitų dalyvių atžvilgiu⁹⁶. Pati fiduciarinių ryšių doktrina susiformavo Anglijos teismuose, kuriuose fiduciariniai ryšiai apibūdinami kaip veikimas geriausiai priešingos šalies interesais⁹⁷. Lietuvos teismų praktika suponuoja, jog rangovas privalo dėti maksimalias pastangas, kad sutartis būtų įgyvendinta tinkamai, pagal užsakovo lūkesčius⁹⁸. Be to, patys statybos rangos sutarties požymiai: sutartinių santykių ilgalaikiškumas, jų bendradarbiavimas siekiant tinkamai įvykdyti sutartines prievoles⁹⁹, sąlygoja fiduciarinių ryšių tarp rangovo ir užsakovo buvimą. Dar daugiau, daugelio JAV teismų, statybos rangos sutartys jau yra pripažintos fiduciarinėmis¹⁰⁰, todėl visų šių aplinkybių pagrindu remiantis, galima manyti, kad statybos rangos sutartys yra ir privalo būti laikomos pasitikėjimo sutartimis, kuriose prioritetais turėtų būti laikomi: atvirumas, pagarba, pasitikėjimus ir bendradarbiavimas. Būtent tai ir verčia svarstyti, ar rangovo pagrindinis interesas neturėtų būti kokybiškas statinio statybos įgyvendinimas ir perdavimas užsakovui. Kita vertus, kol Lietuvoje neįgyvendintas jungtinis projektų įgyvendinimas, ko gero, šis rangovo interesas liks fakultatyviu juo, nes, kaip bebūtų, rangovas yra labiausiai suinteresuotas savo darbo atlyginimu.

⁹⁴ Klimas, E., *Supra* note 2, p. 251.

⁹⁵ LR CK 6.685 straipsnis.

⁹⁶ Plačiau apie jungtinį projektų įgyvendinimą skaityti šio darbo 2.5. poskyrį.

⁹⁷ Sweet, J., Schneier, M. *Legal Aspects of Architecture, Engineering and the Construction Process*. 9 leidimas. Cengage Learning, 2012, p. 181.

⁹⁸ Plačiau: Klimas, E., *Supra* note 2, p. 122.

⁹⁹ Mitkus, S. *Statybos rangos sutartis: teorija ir praktika*. Monografija. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 41.

¹⁰⁰ Gurney, M., Curtis, D., Murphy, R. *Fiduciary Duty Claims Against Construction and Design Professionals*. *New York Law Journal*. 2014.

Taigi žinant anksčiau nurodytus šalių interesus yra gerokai lengviau nustatyti, ar faktinė aplinkybė yra pareigos informuoti objektas. Galima pateikti praktinį pavyzdį iš jau šiame darbe analizuotos LAT 2014 m. vasario 5 d. nutarties¹⁰¹. Nagrinėjamoje byloje rangovas neįspėjo užsakovo apie dugne esančius riedulius, kurie trukdė tinkamai atlikti darbus¹⁰², nepranešė apie netinkamą techniniame projekte nurodytą užduotį ir dėl to galutinis darbų rezultatas buvo su trūkumais. Rangovas byloje argumentavo tuo, jog „techninio projekto rengėjai nenustatė trūkumų, o jis, vykdydamas rangos darbus, vadovavosi techniniu projektu, nuo kurio negalėjo nukrypti“. Šioje byloje rangovas apeliacinės ir kasacinės instancijos teismų buvo pripažintas kaltu dėl to, kad nebuvo pasiektas norimas statybos darbų rezultatas. Autoriaus manymu, jeigu nėra galimybės atlikti darbų taip, kaip tai numato techninis projektas, vadinasi, atsiranda rizika, kad darbų rezultatas nebus kokybiškas. Rangovas nustatęs faktinę aplinkybę – dugne esančius riedulius¹⁰³ – turėjo ir galėjo ją įvertinti pagrindinio užsakovo intereso kontekste, t. y. kokybiško darbų rezultato, ir nustatyti, kad ji kelia riziką tinkamam statybos rangos sutarties įvykdymui. O informavęs užsakovą apie šią aplinkybę, rangovas galėjo išvengti neigiamų padarinių atsiradimo arba padidėjimo. Taigi matyti, kad inkorporavus kontrahento interesą į faktinę aplinkybę, galima nustatyti, ar kyla pareiga informuoti kitą šalį. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad priešingos šalies intereso testas negali būti laikomas objektyviu, nes jis yra per daug neapibrėžtas ir suteikia daug erdvės plečiamam pareigos informuoti aiškinimui ir piktnaudžiavimui teise, todėl statybos rangos teisiniuose santykiuose vien juo vadovautis negalima. Visais atvejais faktinę aplinkybę privaloma išsiaiškinti per būtinumo ir pagrįstumo testą, kurio metu būtų apibrėžtos konkrečios nagrinėjamos pareigos apimtys.

Būtinumo ir pagrįstumo testas iš esmės parodo, ar informacija yra būtina kitai sutarties šaliai ir ar pagrįsta šaliai tikėtis būti informuotai. Pažymėtina, kad, autoriaus nuomone, atskirai būtinumo testas nuo pagrįstumo testo negali būti taikomi, kaip ir anksčiau minėtu, priešingos šalies intereso, atveju, nes tai gali lemti neteisingos pareigos nustatymą ir dėl to gali kilti neigiamų padarinių. Šį teiginį patvirtina teisės moksle sutinkama nuomonė, kad siekiant išvesti tam tikrą pareigą, ji privalo būti kartu ir būtina, ir pagrįsta¹⁰⁴. Taigi tuo remiantis darytina išvada, kad siekiant nustatyti, ar buvo pareiga informuoti kitą šalį, privaloma įvertinti, ar ta informacija buvo būtina bei ar kita šalis galėjo pagrįstai tikėtis ją gauti. Tačiau būtinumo ir pagrįstumo testas nėra visiškai vienalytis, nes didžiąją reikšmę jo taikymui taip pat turi ir protingumo bei

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3/2014.

¹⁰² Iki reikiamos ribos įkalti įlaidus.

¹⁰³ Kurie trukdė darbus atlikti pagal reikalavimus, kuriuos numato techninis projektas.

¹⁰⁴ McInnis, A. *The New Engineering Contract: A Legal Commentary*. London: Thomas Telford Publishing Ltd, 2011, p. 82

sąžiningumo principai, be kurių teisingas informavimo pareigos kriterijų nustatymas yra tiesiog neįmanomas.

Atsižvelgiant į lingvistinį analizuojamo testo aiškinimą, matyti, kad jį sudaro būtinumo ir pagrįstumo reikalavimai. Būtinumo esmę apibūdino Didžiosios Britanijos apeliacinis teismas byloje *Mediterranean Salvage v Seamar Trading*¹⁰⁵, kurioje nurodė, kad privaloma atsakyti, ar pareiga yra būtina, kad sutartis būtų įvykdyta. Taigi būtinumo testas nurodo, kad perduodama informacija ir pats pareigos informuoti vykdymas egzistuoja tik tada, kai tai yra būtina, jog sutartis būtų tinkamai įvykdyta. Kaip matyti, būtinumo testas nustato tam tikras kiekybines ir kokybines ribas, t. y. pareiga pateikti informaciją galioja tik tinkamo sutarties įvykdymo kontekste. Vadinasi, užsakovas neprivalo perduoti informacijos rangovui, pavyzdžiui, kokie asmenys po daugiabučio namo statybos įsigis pastatytus butus, nes ta informacija niekaip neįtakoja tinkamo statybos rangos sutarties įvykdymo ir, atvirkščiai, rangovas neprivalo perduoti informacijos apie, pavyzdžiui, jo darbuotojų pasikeitimą objekte ir pan. Tačiau akivaizdu, kad gali pasitaikyti atvejų, kai informacijos perdavimas yra būtinas tinkamai įvykdyti sutartį, bet tokios pareigos vykdymas yra nepagrįstas tos šalies atžvilgiu. Pavyzdžiui, yra sudaryta statybos rangos sutartis ir užsakovas (statytojas), kaip jam nurodo teisės aktai, pasamdo įmonę atlikti statinio statybos techninę priežiūrą, kuriai LR SĮ numato pareigą tikrinti atliktų statybos darbų kokybę ir mastą, informuoti statytoją (užsakovą) apie atliktus statybos darbus, kurie neatitinka statinio normatyvinės kokybės reikalavimų¹⁰⁶. Savaiame suprantama, kad informacija apie atliktų statybos darbų kokybę ir mastą yra būtina informacija siekiant tinkamai įvykdyti sutartį, tačiau tuo pat metu yra visiškai nepagrįsta reikalauti iš rangovo pateikti tokią informaciją. Pastaroji aplinkybė įrodo, kad atskiras būtinumo testo taikymas yra žalingas, todėl reikia kartu vadovautis ir pagrįstumo testu.

Pagrįstumo testas teisės doktrinoje laikomas objektyviu¹⁰⁷ standartu, kadangi jis atsako į klausimą, ar šalis gali pagrįstai tikėtis informavimo pareigos vykdymo¹⁰⁸ kitai šaliai vykdant savo prievoles, o ne į klausimą, ar šalis gali tikėtis informavimo pareigos vykdymo. Šis testas užkerta kelią plečiamam informavimo pareigos aiškinimui, kuris galėtų sąlygoti pareigų pasiskirstymo viršijimą. Štai S. Vogenauer'is ir J. Kleinheisterkamp'as nurodo, kad yra visiškai pagrįsta komercinės sutarties šaliai laikyti tam tikrą informaciją sau, net tada, kai ji supranta, jog ši informacija yra gyvybiškai svarbi (pavyzdžiui, komercinė paslaptis, *know-how*). Tačiau taip pat yra pagrįsta tikėtis iš kitos šalies pasidalinti specifine ir tiesiogiai susijusia informacija, kuri

¹⁰⁵ *Mediterranean Salvage v Seamar Trading* byla [2009] EWCA Civ 531.

¹⁰⁶ LR SĮ 16 straipsnio 2 dalies 2 punktą.

¹⁰⁷ Vogenauer, S. Kleinheisterkamp, J., *Supra* note 31, p. 546.

¹⁰⁸ Vogenauer'is ir Kleinheisterkamp'as kalba apie šalių bendradarbiavimo principą, tačiau autorius šiame darbe jau nurodė, jog informavimo pareiga yra šalių bendradarbiavimo principo išraiška arba atspindys teisės ar sutarties normose, todėl atitinkamai taisyklės taikomos šalių bendradarbiavimo principui yra taikomos ir pareigai informuoti.

pagal egzistuojančias aplinkybes yra neprieinama kitai šaliai. Pastaruoju atveju, manytina, kad tokia informacija galėtų būti užsakovo lūkesčiai arba kita informacija, kurios dėka rangovas gali tinkamai įvykdyti sutartį¹⁰⁹ ir atitinkamai rangovo, kaip profesionalo, žinios. Taigi pagrįstumo testo dėka kitai sutarties šaliai suvaržomos galimybės plačiai aiškinti informavimo pareigos turinį. Akivaizdu, kad aplinkybė gali būti priešingos šalies interesu, tačiau tuo pačiu metu yra visiškai nepagrįsta tokią informaciją perduoti. Kaip puikus tokios aplinkybės pavyzdys yra komercinė šalies paslaptis. Pažymėtina, kad piktnaudžiavimo pavyzdys, be kita ko, gali būti ir atvejis, kai tokios pareigos vykdymas nepagrįstai pakeičia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą, vienos šalies pareigos perkeliama kitai šaliai (anksčiau minėtas rangovo ir techninės priežiūros pareigų atvejis).

Šiame darbe buvo minėta, kad būtinumo ir pagrįstumo testo teisingą taikymą lemia protingumo bei sąžiningumo principai. Kaip nurodo E. Klimas, nagrinėjamas testas yra „glaudžiai susijęs su protingumo principu, lemiančiu abiem sutarties šalims pareigą elgtis apdairiai ir atidžiai vykdyti savo prievoles, nes kiekviena sutarties šalis turi elgtis taip, kad jos elgesys atitiktų bendrą rūpestingumo pareigą“¹¹⁰. Neišvengiamai tenka pripažinti, kad informavimo pareiga yra ir sąžiningumo matas, kadangi sąžiningumas taip pat pageidauja rūpestingo elgesio. Protingumas ir sąžiningumas bendrai reikalauja, kad sutarties šalys veiktų taip, kaip adekvačioje situacijoje elgtųsi *bonus pater familias*. Kaip nurodo LR CK komentatoriai, protingas žmogus neleistų padidėti žalai ir imtųsi jam prieinamų adekvačių priemonių, todėl toks žmogus elgiasi sąžiningai¹¹¹. Taigi ir vertinant informavimo pareigos kriterijus nustatoma, ar šalis turėjo ir galėjo žinoti, kad pareigos informuoti vykdymas pagal konkrečias aplinkybes buvo privalomas arba taip būtų elgęsis protingas ir atidus žmogus. Pažymėtina, kad tam tikrų subjektų atidumo ir rūpestingumo laipsnis yra didesnis. Šiuo atveju rangovas statybos rangos sutartyje paprastai veikia kaip profesionalas¹¹², todėl jam yra taikomi padidinto atidumo ir atsakomybės reikalavimai¹¹³. Atitinkamai dėl to, rangovo informavimo pareigos kokybiniai ir kiekybiniai kriterijai skiriasi nuo užsakovo, tačiau, neatsižvelgiant į tai, visiems statybos rangos teisinių santykių subjektams vis tiek yra privaloma elgtis kaip *bonus pater familias*.

¹⁰⁹ Klimas, E., *Supra* note 2, p. 254.

¹¹⁰ Klimas, E., *Supra* note 2, p. 95.

¹¹¹ Mikelėnas, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 77.

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2009.

¹¹³ Saukalienė, K., *Nuosavybės teisių įgijimo ir praradimo probleminiai aspektai statybos rangos teisiniuose santykiuose*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015, p. 36.

Nustačius, kad aplinkybė yra priešingos šalies interesu, sutarties šalis, turėtų atsakyti į klausimus, ar informacija yra būtina tinkamai įvykdyti sutartį, ar kita šalis gali pagrįstai tikėtis būti informuota, ir galiausiai, ar bet kuris protingas ir atidus statybos proceso dalyvis, esant tapačioms aplinkybėms būtų informavęs kontrahentą. Autoriaus manymu, į būtinumo ir pagrįstumo testą patenka ir tokios aplinkybės, kaip: ankstesnė tarpusavio šalių sutarčių vykdymo praktika, tarpusavio šalių santykiai ir kt. Pavyzdžiui, jau porą kartų aptartoje LAT 2014 m. vasario 5 d. nutartyje¹¹⁴, teismai nustatė, kad rangovas „nustatęs kitas kliūtis darbams atlikti – suverstą gelžbetonį, statybinį laužą, kurio išvežimas konkursinėje dokumentacijoje nenumatytas, ieškovas veikė nustatyta tvarka – kreipėsi į atsakovą dėl supaprastinto atviro konkurso pirkimo dokumentų patikslinimo ir papildomų darbų įtraukimo į darbo projektą“. Taigi pagal šios bylos aplinkybes, užsakovas galėjo pagrįstai tikėtis tokio rangovo elgesio paaiškėjus ir kitoms aplinkybėms (pavyzdžiui, po vandeniui esantiems rieduliams), trukdančioms pasiekti norimą statybos darbų rezultatą. Tai, be abejonės, rangovas turėjo įvertinti, bet, to neatlikus, jam teko prisiimti atsakomybę už kilusius nuostolius.

Nustačius, kokiū būdu yra apibrėžiama pareiga informuoti, kyla klausimas, ar formalus informavimo pareigos įvykdymas gali būti laikomas tinkamu? Šio klausimo atsakymas leis geriau suvokti, koks yra kokybinis informavimo pareigos kriterijus. Manytina, kad tinkamo informavimo esmė yra kitos šalies pranešimo turinio supratimas bei kilusios atitinkamos pasekmės, kurių norėta pasiekti informuojant. Todėl būtent į tai turi būti atsižvelgta vertinant, ar pareiga informuoti yra įvykdyta tinkamai. Pavyzdžiui, DCFR numato, kad paslaugų teikėjas turi imtis pagrįstų priemonių tam, kad užtikrintų, kad klientas suprastų įspėjimo turinį¹¹⁵. Vadinasi, rangovas turi pareigą ne tik formaliai informuoti, bet ir patį pranešimą pateikti aiškiai bei suprantamai, išaiškinti galimas pasekmes, jeigu užsakovas laiku ir tinkamai nereaguos į šį pranešimą ir kt. Atitinkamai tas turėtų būti taikoma ir užsakovui, kuris savo pastabas ar pasiūlymus privalo pateikti aiškiai, kad rangovas galėtų tinkamai ir teisingai pagal užsakovo lūkesčius įvykdyti sutartį. Taip pat užsakovui atsisakius atsiskaityti su rangovu už netinkamai atliktus darbus, privalo konkrečiai nurodyti, už kokius trūkumus jis atsisako vykdyti savo sutartinę prievolę, o ne apsiriboti tik formaliu nurodymu, kad darbai atlikti nekokybiškai. Tačiau tai negali būti sutapatinta su trūkumų nurodymu pasirašant darbų perdavimo-priėmimo aktą, nes kasacinis teismas yra nurodęs, kad „net ir tinkamo darbų priėmimo atveju nenurodžius trūkumų, užsakovas nepraranda teisės remtis trūkumų faktu, jeigu trūkumai neakivaizdūs“¹¹⁶.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2015 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3/2014.

¹¹⁵ DCFR IV.C.–2:108 2 dalis.

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-112-313/2015.

Kita vertus, formalus informavimas tam tikrais atvejais gali būti visiškai pakankamu konstatuoti tinkamą pareigos įvykdymą. Autoriaus nuomone, tokie atvejai būna tada, kai formaliu informavimo pareigos vykdymu yra pasiekiamos tokios pačios pasekmės, kokios būtų pateikus išsamų ir aiškų pranešimą. Pavyzdžiui, jeigu užsakovas turi patirties statybų procese ar pats yra statybų specialistas ir iš aplinkybių mato, kad galutinis rezultatas, kurio jis tikisi, gali būti nepasiektas arba iš formalaus pranešimo turinio supranta pasekmes be išsamaus jų paaiškinimo. Tokiais atvejais laikytini, kai užsakovas statybos įstatymo numatytais atvejais privalo atlikti statinio statybos techninę priežiūrą ir samdo profesionalą, trečiąjį asmenį, arba techninę priežiūrą paveda atlikti savo darbuotojui. Todėl, net ir rangovui formaliai informavus apie trūkumus, bus pasiektas toks pats rezultatas.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, esant skirtingiems tarpusavio statybos rangos šalių santykiams, nėra galimybės nustatyti visiems atvejams taikomų informavimo pareigos kriterijų, tačiau, vadovaujantis bendromis gairėmis, kiekvienu konkrečiu atveju galima identifikuoti pareigos egzistavimą.

Tyrimo metu nustatyta, kad informavimo pareiga nustatoma vertinant faktines aplinkybes dviejų testų – priešingos šalies intereso bei būtinumo ir pagrįstumo – pagrindu.

Priešingos šalies intereso testas suteikia pirminę informaciją, ar aplinkybė yra pareigos informuoti objektas, kuris nesudėtingai identifikuojamas remiantis tuo, ar aplinkybė yra priešingos šalies interesu. Tačiau vien šio testo taikyti negalima, nes jis yra per daug neapibrėžtas ir suteikia daug erdvės plečiamam pareigos informuoti aiškinimui. Atsižvelgiant į tai, būtina atlikti būtinumo ir pagrįstumo testą.

Būtinumo ir pagrįstumo testu siekiama nustatyti, ar buvo pareiga informuoti kitą šalį, įvertinant, ar ta informacija buvo būtina bei ar kita šalis galėjo pagrįstai tikėtis ją gauti. Būtinumas nurodo, kad perduodama informacija ir pats pareigos informuoti vykdymas egzistuoja tik tada, kai tai yra būtina, kad sutartis būtų tinkamai įvykdyta, o pagrįstumas atsako į klausimą, ar šalis gali pagrįstai tikėtis informavimo pareigos vykdymo, kitai šaliai vykdant savo prievoles.

Būtinumo ir pagrįstumo testas nėra visiškai vienalytis, nes didžiulę reikšmę jo taikymui taip pat turi ir protingumo bei sąžiningumo principai. Protingumas ir sąžiningumas bendrai reikalauja, kad sutarties šalys veiktų taip, kaip adekvačioje situacijoje elgtųsi *bonus pater familias*, o konkrečiai rangovo atveju kaip bet kuris kitas protingas ir atidus rangovas.

Nustačius, kad aplinkybė yra priešingos šalies interesu, sutarties šalis, privalo atsakyti į tris kertinius klausimus: (1) ar informacija yra būtina tinkamai įvykdyti sutartį? (2) ar kita šalis gali pagrįstai tikėtis būti informuota? (3) ar bet kuris protingas ir atidus statybos proceso dalyvis, esant tapačioms aplinkybėms, būtų informavęs kontrahentą? Šiuo atveju apibrėžiami kiekybiniai pareigos informuoti kriterijai. Norint nustatyti kokybinius kriterijus iš esmės reikia atsakyti, ar

kita šalis suprato pranešimo turinį ir ar kilo atitinkamų pasekmių, kurių norėta pasiekti informuojant, t. y. ar kita šalis buvo sėkmingai informuota. Remiantis tuo, šie anksčiau pateikti standartai turėtų suteikti gerokai daugiau aiškumo šalims dėl informavimo pareigos vykdymo arba teismams, sprendžiantiems bylas dėl analizuojamos pareigos netinkamo vykdymo sukeltų neigiamų padarinių.

2.2. Informavimo pareigos įgyvendinimo apimties įtaka bylose dėl nuostolių atlyginimo

Šiame darbe buvo aptarti informavimo pareigos kriterijai, kurių pagrindu galima identifikuoti šios pareigos apimtį. Atitinkamai iškyla klausimai, kokia gi yra informavimo pareigos bei jos apimčių įtaka bylose dėl nuostolių atlyginimo.

Šio darbo autoriaus nuomone, pirmiausia reikia įvertinti, kokią prasmę informavimo pareiga įgyja civilinės teisinės atsakomybės sąlygų kontekste. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą yra nurodyta, kad „civilinė atsakomybė atsiranda esant asmens, įpareigoto atlikti atitinkamus veiksmus ar nuo jų susilaikyti, neteisėtiems veiksams ar neveikimui, kaltei dėl šių neteisėtų veiksmų padarymo ar neveikimo, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp veiksmų ar neveikimo ir atsiradusios žalos“¹¹⁷. Taigi šalis, siekianti pritaikyti kitai šaliai civilinę atsakomybę dėl informavimo pareigos pažeidimo, turi įrodyti poveikį visoms civilinės teisinės atsakomybės sąlygoms.

Pagal LR CK 6.246 straipsnio 1 dalį civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmų, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Anot prof. V. Mikelėno, neteisėtas aktas¹¹⁸ privatinėje teisėje paprastai yra aiškinamas kaip savo subjektinės teisės pažeidimas ir atitinkamai kito asmens subjektinės teisės pažeidimas, sukėlęs pastarajam žalą¹¹⁹. Kiti autoriai nurodo, kad neteisėtumas yra svetimos subjektinės teisės pažeidimas, nesant pakankamam teisiniui pagrindui, pasireiškiantis draudimo pažeidimu, nurodymo nevykdymu, leidimo arba suvaržymo ribų nepaisymu, bendro ar konkretaus pobūdžio teisinės pareigos nesilaikymu, piktnaudžiavimu teise¹²⁰. Pastaruoju aiškinimu matyti, kad neteisėtumas iš esmės yra bet koks žalos padarymas, kai dėl tokių veiksmų ar neveikimo nėra pateisinančių aplinkybių arba yra piktnaudžiuojama teise. Pažymėtina, kad tais atvejais, kai nėra įstatymo ar sutarties normų, šalių elgesys turi atitikti

¹¹⁷ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-688/2001.

¹¹⁸ turima omenyje veikimą ir neveikimą.

¹¹⁹ Mikelėnas, V., *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 106.

¹²⁰ Norkūnas, A., Selelionytė-Drukteinienė, S., *Civilinės atsakomybės praktikumas*. Mokomasis leidinys. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, p. 60.

sąžiningumo, teisingumo, protingumo, gerų papročių ir geros moralės standartus¹²¹. Šių standartų nesilaikymas vertinamas kaip bet kurios kitos teisinės pareigos pažeidimas. Taigi tokiu būdu yra pašalinamos galimybės pasiteisinti žalą padariusiam asmeniui, kad nei įstatymas, nei sutartis jam nenumatė konkrečios pareigos vykdymo. Reiktų atkreipti dėmesį į tai, kad informavimo pareigos pažeidimas statybos rangos teisiniuose santykiuose visuomet bus sutartinės atsakomybės taikymo klausimu. Pagal CK 6.205 straipsnį sutarties neįvykdymu laikomos bet kokios iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymas, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą. Remdamiesi šia nuostata, kai kurie teisininkai teigia, kad sutartinei atsakomybei kilti nėra svarbi neteisėtumo sąlyga, o veiksmų neteisėtumą vertina, kaip sutarties sąlygos pažeidimą apskritai. Pastarųjų teisininkų nuomone, nagrinėjant ginčą teisme, kreditoriui visiškai nesvarbu, kokius teisei priešingus veiksmus skolininkas atlikto, jam svarbu, kad sutartis iš esmės pažeista.¹²² Šio darbo autorius iš dalies nesutinka su tokiu teiginiu, nes abejoja, ar teismas taikytų sutartinę atsakomybę už patį faktą, jog sutartis pažeista, nenurodydamas konkrečių sutartinių nuostatų pažeidimų. Visų pirma, tai nesuderinama su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso¹²³ (toliau – LR CPK) 178 straipsniu, nes kreditorius nurodydamas, kad sutartis buvo pažeista, turi tai pagrįsti, todėl sunku įsivaizduoti, kaip įmanoma įrodyti sutarties pažeidimą, neįrodinėjant kokias pareigas, kylančias pagal sutarties ar įstatymų nuostatas, pažeidė skolininkas. Antra, tokiu atveju turėtų būti keldinamas klausimas apie sutartinės prievolės neįvykdymo prezumpciją, tačiau Lietuvos teisėje ji nėra taikoma, todėl ginčo atveju kreditorius turi įrodyti sutartinės prievolės pažeidimą¹²⁴. Apibendrinant galima teigti, kad konkrečios skolininko pareigos nevykdymas arba netinkamas vykdymas yra privaloma sąlyga sutartinei atsakomybei kilti, o jos pažeidimas turi būti įrodytas.

Vertinant neteisėtų veiksmų sąlygą informavimo pareigos kontekste, pažymėtina, jog ieškovas siekdamas įrodyti, kad atsakovas šią pareigą pažeidė, pirmiausia privalo įrodyti, kad tokia pareiga atsakovui buvo taikoma. Problemų, matyt, nekyla, kai tokią pareigą numato įstatymai arba sutartis, tačiau, kai ši pareiga yra išvedama iš šalių bendradarbiavimo principo, jos buvimą pagrįsti yra sunku. Bendrai vertinant teismų praktiką bylose dėl žalos atlyginimo, pastebėta, kad informavimo pareigos pažeidimas būna tarsi papildoma, sunkinanti atsakovo atsakomybę priemonė, dažniausiai papildanti ieškovo argumentaciją dėl trūkumų. Tokiu atveju nei teismas, nei ieškovas nebando nustatyti, ar tokia pareiga atsakovui galiojo, o neapibrėžtai

¹²¹ Ambrasienė, D., *et al.*, *Supra* note 27, p. 182.

¹²² Ambrasienė, D., *et al.*, *Supra* note 27, p. 184.

¹²³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.

¹²⁴ Sutartinės prievolės neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas nėra preziumuojamas (CK 6.246, 6.256 straipsniai), todėl ginčo atveju jį privalo įrodyti ieškovas, reikalaujantis taikyti sutartinę civilinę atsakomybę (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-118/2010*).

nurodoma, kad šalis arba pažeidė bendradarbiavimo pareigą,¹²⁵ arba (dažniausiai tik rangovo atveju) šalis, kaip profesionalas ir savo srities specialistas, turėjo imtis visų nuo jo priklausančių protingų priemonių kliūtims, trukdančioms tinkamai įvykdyti sutartį, pašalinti, o to nepadaręs prisiima neigiamų padarinių riziką¹²⁶. Taigi iš teismų praktikos matyti, kad teismas nenagrinėja, ar šalis turėjo pareigą informuoti, o nenustačius šios pareigos, atitinkamai teismai neturi teisės taikyti sutartinės atsakomybės (arba jos didinti) dėl šios pareigos nevykdymo.

Informavimo pareigos pažeidimas kaip neteisėtas veiksmas gali pasireikšti įvairiomis formomis, pavyzdžiui: užsakovui neteikiant pastabų ir pasiūlymų sutarties vykdymo metu arba pastebėjus sutarties sąlygų nukrypimus, bloginančius darbų rezultato kokybę, o užsakovas apie tai nepraneša; rangovui neįspėjus užsakovo apie netinkamas medžiagas ar kitas aplinkybes, gresiančias galutiniam darbo rezultatui, ir nepranešus apie papildomus darbus bei kita. Informavimo pareigos pažeidimų sąrašas yra nebaigtinis, kadangi, remiantis šiame darbe pateikiamais kriterijais, informavimo pareiga gali būti išvedama ir iš šalių bendradarbiavimo principo. Tad neteisėtų veiksmų sąlygos kontekste, informavimo pareigos pažeidimas yra suprantamas kaip bet kuris kitas sutarties sąlygų ar įstatymų normų nesilaikymas.

Žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų (LR CK 6.249 straipsnio 1 dalis). Nurodoma, kad žala yra būtina civilinės atsakomybės sąlyga, kurios dydį privalo įrodyti ieškovas¹²⁷. Šis dydis yra įvertinamas pinigais, kurie yra dar kitaip vadinami nuostoliais arba kreditoriaus turtiniu praradimu. Teisės moksle randama bendra definicija, kad nuostoliai yra pinigų suma, išieškoma kaip kompensacija už bet kokio pobūdžio žalą, neatsižvelgiant į tai, ar žala padaryta sutarties pažeidimu ar deliktu¹²⁸. LAT yra išaiškinęs, kad „nuostolių, kaip piniginės žalos išraiškos, turi būti atlyginama tiek, kiek nukentėjęs asmuo dėl padarytos žalos prarado, nes toks atlyginimas atitiktų žalos kompensavimo funkciją. Didesnio nei faktiškai asmens patirto žalos dydžio atlyginimas reikštų tokio asmens nepagrįstą praturtėjimą“.¹²⁹

Taigi siekdamas atsakovui taikyti civilinę atsakomybę už informavimo pareigos pažeidimą, ieškovas privalo įrodyti tikslų nuostolių dydį, kuris kilo būtent dėl analizuojamos pareigos nevykdymo. Pažymėtina, kad teismų praktikoje konkretus nuostolių dydis nėra

¹²⁵ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-565/2011.

¹²⁶ Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3/2014.

¹²⁷ Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 342.

¹²⁸ Mikelėnas, V., *Supra* note 120, p. 143.

¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-273/2009.

įrodinėjamas, kadangi paprastai jis prisideda prie bendrai, keliais neteisėtais veiksmais sukeltų nuostolių. Vis dėlto akivaizdu, kad tinkamas pareigos informuoti neįvykdymas didina žalą, todėl ieškovui, siekiančiam prisiteisti nuostolius, reikėtų įrodyti, kad atsakovas neįvykdė informavimo pareigos ir tai buvo *conditio sine qua non* atitinkamam nuostolių dydžiui atsirasti. Šio darbo autoriaus nuomone, ieškovui neįrodinėjant konkretaus nuostolio dydžio, kurį sukėlė informavimo pareigos pažeidimas, teismas negali tenkinti ieškovo reikalavimo toje ieškinio dalyje (LR CPK 178 straipsnis). Taigi informavimo pareiga žalos sąlygos kontekste rodo, kokia apimtimi didėja bendra kreditoriaus nuostolių suma dėl pareigos pažeidimo.

Teisės moksle vieningai sutariama, kad civilinė atsakomybė atsiranda tik esant tam tikram ryšiui tarp asmens veikos ir atsiradusios žalos¹³⁰. LR CK numato, kad atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmy (veikimo, neveikimo) rezultatu¹³¹. Teismų praktikoje pripažįstama, kad priežastinio ryšio, kaip civilinės atsakomybės sąlygos nustatymas, kartu reiškia teismo diskreciją svarstyti apie civilinės atsakomybės ribas. Pagal teisės doktriną ir formuojamą teismų praktiką priežastinio ryšio nustatymo civilinėje byloje procesą sąlygiškai galima padalyti į du etapus. Pirmame etape taikant *conditio sine qua non* testą, nustatomas faktinis priežastinis ryšys. Šiame etape sprendžiama, ar žalingos pasekmės kyla iš neteisėtų veiksmy, t. y. nustatoma, ar žalingos pasekmės būtų atsiradusios, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Antrame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar pasekmės teisiškai nėra pernelyg nutolusios nuo neteisėto veiksmo. Nustatant teisinį priežastinį ryšį reikia įvertinti atsakovo, jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybę neteisėtų veiksmy atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą.¹³²

Pažymėtina, kad informavimo pareigos nevykdymas gali būti tiek tiesioginė, tiek netiesioginė netinkamo darbo rezultato priežastis. Tačiau, jei kreditorius siekia prisiteisti nuostolių dydį, kurį sukėlė būtent netinkamas pareigos informuoti vykdymas, tokiu atveju turėtų būti nustatomas tiesioginis priežastinis ryšys. Tokios praktikos iš esmės laikosi ir LAT. Pavyzdžiui, 2011 m. gruodžio 29 d. nutartyje LAT pažymėjo, kad „nors atsakovas ir derino medžiagų panaudojimą stogams dengti su kasatoriumi, tačiau byloje nekonstatuota, kad atsakovas būtų įspėjęs kasatorių, jog dėl tokių naudojamų medžiagų nebus pasiekta norimo rezultato. Atsakovas, būdamas statybų srities specialistas ir veikdamas savo rizika, atliko stogų

¹³⁰ Mikelėnas, V., *Supra* note 120, p. 196.

¹³¹ LR CK 6.247 straipsnis.

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2010.

įrengimo ir rekonstrukcijos darbus, žinodamas (ar turėdamas žinoti), kad tam tikrų medžiagų (akmens vatos ir kt.), neatitinkančių kokybės reikalavimų, panaudojimas gali turėti įtakos atliekamų darbų tinkamumui, tvirtumui, kokybei. Nerūpestingi atsakovo veiksmai lėmė tai, kad nebuvo pasiektas norimas statybos darbų rezultatas¹³³. Taigi šioje byloje teisėjų kolegija nustatė tiesioginį priežastinį ryšį, kad būtent rangovo informavimo pareigos nevykdymas sąlygojo, kad sutartis nebuvo tinkamai įvykdyta.

Pažymėtina ir tai, kad civilinė atsakomybė galima tik esant skolininko kaltei¹³⁴. Vis dėlto LR CK numato išimtis iš šios taisyklės. Viena iš tokių išimčių, paprastai vadinama griežtoji civilinė atsakomybė, arba, kitais žodžiais tariant, atsakomybė be kaltės. Teorinis atsakomybės be kaltės pagrindas yra rizikos teorija, t. y. kai asmuo suvokdamas egzistuojančią riziką, tačiau jos nepaisydamas, savo veiklos neatsisako, vadinasi, jis prisiima visą atsakomybę už rizikos realizavimąsi¹³⁵. Griežtosios atsakomybės taisyklė yra taikoma verslininkams (LR CK 6.256 straipsnio 4 dalis). LR CK komentatoriai nurodo, kad verslas yra veikimas savo rizika, todėl verslininkas turi prisiimti visą neigiamų padarinių riziką¹³⁶. Daugeliu atvejų rangovas statybos rangos sutartyje veikia kaip verslininkas, todėl teismai tvirtai laikosi įstatymo raidės ir rangovui taiko civilinę atsakomybę neatsižvelgdami į jo kaltę¹³⁷.

Pažymėtina, kad LR CK 6.248 straipsnio 4 dalis įtvirtina mišrios kaltės taikymo galimybę, kai nuostoliai yra paskirstomi atitinkamai pagal kiekvienos iš šalių kaltės laipsnį¹³⁸. Nors mišrios kaltės institutas LR CK įtvirtintas nuo pat jo įsigaliojimo dienos, tačiau teismai, sprenddami bylas dėl statybos defektų, jį taiko retai, o dar visai neseniai teisės doktrinoje buvo pripažįstama kaip naujovė, kuria paneigiamas rangovo atsakomybės už atliktų darbų kokybę principo absoliutumas¹³⁹. Šiuo atveju galima paminėti LAT 2014 m. vasario 27 d. nutartį, kurioje iš esmės rangovo atsakomybė buvo sumažinta dėl informavimo pareigos kriterijų apimties profesionalaus užsakovo atžvilgiu¹⁴⁰.

Pagal faktines bylos aplinkybes 2010 m. rugpjūčio 26 d. ieškovas ir atsakovas sudarė statybos rangos sutartį, pagal kurią atsakovas įsipareigojo atlikti vandentiekio magistralinių linijų įrengimo betranšėjiniu būdu darbus. Ieškovo teigimu, po darbų rezultato perdavimo pastebėta,

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-565/2011.

¹³⁴ Mikelėnas, V., *Supra* note 128, p. 338.

¹³⁵ Mikelėnas, V., *Supra* note 120, p. 228.

¹³⁶ Mikelėnas, V., *op. cit.*, p. 358.

¹³⁷ Tuo atveju, jeigu statybos darbų atlikimas yra rangovo verslas, tai jo atsakomybė už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą yra be kaltės (CK 6.256 straipsnio 4 dalis) (*Žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132/2014*).

¹³⁸ LR CK 6.248 straipsnio 4 dalis: Jeigu dėl žalos atsiradimo kaltas ir kreditorius, tai atlygintini nuostoliai mažinami proporcingai kreditoriaus kaltei arba skolininkas gali būti atleistas nuo civilinės atsakomybės.

¹³⁹ Saukalienė, K., Statybos defektai ir užsakovo atsakomybės už juos problemos. *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 2(6), 2010, p. 255.

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-52/2014.

kad gatvės atkarpoje, kurioje atsakovas įrenginėjo vandentiekio linijas, buvo pažeista kelio asfaltbetonio danga. Todėl įvyko avarija, dėl kurios buvo išplautas kelio šlaitas, sugadinta kelio danga, vandeniui užpildytos šalia esančios privačios namų valdos. Pasak ieškovo, ši avarija įvyko dėl to, kad atsakovas nebuvo sujungęs įrengtos vandentiekio linijos su esamomis linijos atkarpomis, nors pagal sutartį tai turėjo padaryti. Teismai nagrinėdami ginčą taip pat nustatė, kad vandentiekio magistralinių linijų įrengimo betranšėjiniu būdu darbai atsakovo buvo vykdomi neiškasus tarpinių prieduobių, kurias pagal šalių sutartį turėjo iškasti ieškovas. Kasacinis teismas byloje remdamasis LR CK 6.659 straipsniu išaiškino, kad rangovas (atsakovas) „neįspėjęs užsakovo apie aplinkybes, sudarančias grėsmę atliekamo darbo tinkamumui, tvirtumui ar darbo saugai, neturi teisės jomis remtis ir atsako už daikto trūkumus“. Teisėjų kolegijos nuomone, atsakovas „žinodamas (ar turėdamas žinoti), kad nesant prieduobių vandentiekio linijų įrengimas gali turėti neigiamos įtakos atliekamų darbų tinkamumui ar tvirtumui, norėdamas išvengti jam galinčių kilti neigiamų padarinių, privalėjo sustabdyti darbus ir įspėti ieškovą. To neįvykdęs rangovas veikia savo rizika ir prisiima atsakomybę už atliktų darbų trūkumus“. Taigi teismas konstatavo, kad „šiuo atveju nerūpestingi atsakovo veiksmai taip pat lėmė tai, kad nebuvo pasiektas norimas statybos darbų rezultatas“.

Tačiau vėliau byloje LAT galima sakyti iš esmės sutiko su kasatoriaus (atsakovo) argumentu, jog šalys yra lygiavertės profesionalės, todėl reikalavimas, kad kasatorius atskirai įspėtų ieškovą apie jo nurodymų laikymosi padarinius, kurie ieškovui yra aiškiai žinomi, būtų visiškai neprotingas (CK 1.5 straipsnis). Teismas atsižvelgdamas į tai, kad abi sutarties šalys yra verslininkės, savo srities profesionalės, kurioms teisiniuose santykiuose keliami didesni atidumo ir rūpestingumo reikalavimai, konstatavo, kad „apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nustatė abiejų sutarčių šalių kaltę dėl kelio dangos sugadinimo atsiradusių nuostolių ir šiuos padalijo abiem sutarties šalims (CK 6.259 straipsnio 1 dalis)“.

Taigi šioje byloje LAT tinkamai įvertino, kad informavimo pareigos kokybinis laipsnis užsakovui dėl jo, kaip profesionalo statuso, yra mažesnis. Teismas taip pat tinkamai įvertino tai, kad reikalaujamas rūpestingumo laipsnis vykdant sutartį yra abiem šalims vienodas, todėl atitinkamai gali būti mažinama rangovo atsakomybė ir proporcingai paskirstomi nuostoliai. Manytina, kad teismai, atėityje spręsdami bylas analogiškomis aplinkybėmis, šia nutartimi remsis dažniau. Visgi autorius įžvelgia, kad šiuo teismo išaiškinimo pagrindu yra vietos piktnaudžiavimui, kai rangovai vis dažniau remsis aplinkybe, kad užsakovas buvo lygiavertis profesionalas. Tokiu atveju, siekiant teisingai išspręsti ginčą, teismams teks atidžiau įvertinti šiame darbe pateikiamus informavimo pareigos kokybinius ir kiekybinius kriterijus.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad informavimo pareiga civilinės atsakomybės sąlygų kontekste įgyja visai kitą prasmę. Vykdamas sutartį, informavimo pareiga

kildinama trijų šaltinių pagrindu ir iš esmės priklauso nuo susiklostančių aplinkybių, kitos šalies interesų ir kita, tačiau civilinės atsakomybės prasme pareiga informuoti kyla ne visada. Jau minėta, kad atsakomybė už susidariusius nuostolius galios tik tada, kai bus įrodytos visos civilinės teisinės atsakomybės sąlygos, vadinasi, atsakomybė nekils, jei, pavyzdžiui, nebus nustatytas nuostolių dydis. Pažymėtina, kad informavimo pareigos įtaką žalos dydžiui nustatyti yra labai sudėtinga, o kai kada turbūt neįmanoma. Todėl teismai paprastai nuostolių dydį taiko bendrai už visos sutarties neįvykdymą. Taip gerokai lengviau taikyti civilinę atsakomybę, nes *de facto* dingsta viena sąlyga – žala. Teismai tokiu atveju nagrinėja, ar pareigos pažeidimas lėmė tai, kad sutartis nebuvo tinkamai įvykdyta, tačiau ne tai, ar pareigos pažeidimas sukėlė konkrečią žalą. Būtent todėl, informavimo pareigos pažeidimas tampa papildoma, sunkinančia atsakovo atsakomybę priemone, kuri padeda nuostoliams atsirasti arba juos padidina.

Kita vertus, informavimo pareigos nesilaikymas yra sąžiningumo mato, geros valios standartų pažeidimas, sąlygojantis tai, kad nustačius tokį faktą negalima mažinti atsakomybės, o pareigą pažeidęs asmuo visiškai atsako už savo veiksmus. Autoriaus nuomone, būtent tai ir verčia statybos rangos šalis vykdyti informavimo pareigą. Manytina, kad statybos rangos sutarties šalis neinformuos kitos šalies, jei nebijos atsakomybės už tos informacijos nepateikimą. Vadinasi, civilinės atsakomybės prasme informavimo pareiga kyla tik tada, kai dėl jos nevykdymo atsirastų nuostolių. Tik tokia pareiga yra savanoriškai vykdytina, todėl galima daryti išvadą, kad informavimo pareigos (kaip, ko gero, bet kurios kitos pareigos) taikymas priklauso ne nuo šalių interesų ar kitų aplinkybių, bet nuo nuostolių atsiradimo. Autorius pripažįsta, kad toks aiškinimas šalis verčia žvelgti į ateitį bei vertinti jų veiksmų ir nuostolių atsiradimo rizikos santykį. Būtent tai sukelia pernelyg didelį neapibrėžtumą, bet, deja, tokio požiūrio laikomasi praktikoje.

Taigi matyti, kad civilinės atsakomybės kontekste informavimo pareigos likimas iš esmės priklauso nuo nuostolių atsiradimo sąlygos.

Atlikus kasacinio teismo praktikos analizę nustatyta, kad bylų dėl informavimo pareigos pažeidimo yra nedaug. Tai, ko gero, lemia tai, kad teismai informavimo pareigą sugretina su šalių bendradarbiavimo principo vykdymu, todėl ir argumentacija atitinkamai nukreipiama bendradarbiavimo principo atžvilgiu. Vis dėlto, kaip minėta, informavimo pareiga bylose būna papildoma aplinkybė, o nuostolių dydis neįrodinėjamas. Autoriaus nuomone, išskirtinos dviejų rūšių bylos, kuriose pasisakoma apie nagrinėjamos pareigos įtaką: 1) bylos, kuriose užsakovas reiškia reikalavimą dėl trūkumų po darbų perdavimo-priėmimo akto pasirašymo ir 2) bylos, kuriose užsakovas reiškia reikalavimą kompensuoti nuostolius ir už padarytus trūkumus, kurie buvo nustatyti iki darbų priėmimo-perdavimo akto sudarymo.

Pirmuoju atveju, rangovas paprastai ginasi tuo, kad užsakovas arba netinkamai prižiūrėjo darbus, arba turėjo galimybę pareikšti reikalavimus dėl trūkumų darbų perdavimo metu, tačiau teismai stoja į užsakovo pusę, nurodydami, kad užsakovas turi ne pareigą, bet teisę prižiūrėti darbus. Šiuo atveju teismai pamiršta, kad LR SĮ numato užsakovui (statytojui) pareigą organizuoti ir atlikti statinio statybos techninę priežiūrą (LR SĮ 12 straipsnio 1 dalies 5 punktas). Tokios bylos pavyzdžiu galima nurodyti LAT 2011 m. gruodžio 29 d. priimtą nutartį¹⁴¹, kurioje ginčas kilo dviejų rangos sutarčių pagrindu. Statiniai pripažinimo tinkamu naudoti aktais buvo perduoti ieškovui ir jo priimti. Vėliau, išryškėjus rangos darbų defektams, ieškovas pareiškė atsakovui pretenzijas dėl atliktų darbų kokybės. Ieškovas nurodė, kad atsakovas pripažino dalį defektų, tačiau jų nepašalina. Atsakovo teigimu, didžioji dalis ieškovo nurodytų darbų tariamų defektų laikytini akivaizdžiais trūkumais, kurie turėjo būti aiškiai matomi jau darbų priėmimo metu. Taigi, pasak atsakovo, ieškovas prarado galimybę remtis šiuo trūkumų faktu, nes jis turėjo būti nustatytas priimant darbus. Reiktų atkreipti dėmesį į tai, kad pagal bylos aplinkybes užsakovas buvo pasamdęs techninį prižiūrėtoją.

LAT byloje konstatavo, kad „paprastai (jeigu ko kita nenustatyta (šalių susitarimu)) užsakovas, priėmęs darbą ir jo nepatikrinęs ar nenurodęs priėmimo akte akivaizdžių darbo rezultato trūkumų, netenka teisės remtis trūkumų faktu (CK 6.662 straipsnio 2, 3 dalys)“. Tačiau taip pat nurodė, kad, net ir tinkamo darbų priėmimo atveju nenurodžius trūkumų, užsakovas nepraranda teisės remtis trūkumų faktu, jeigu šie neakivaizdūs.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad „užsakovas turi teisę, bet ne pareigą kontroliuoti statybos produktų kokybę (CK 6.689 straipsnis), netinkamos kokybės produkto panaudojimo rizika tenka rangovui (CK 6.687 straipsnis). Netgi ir tais atvejais, kai statybos produktus pateikia užsakovas, rangovui tenka pareiga įspėti užsakovą ir, kol gaus nurodymus, sustabdyti darbą, o rangovas, neišpėjęs užsakovo apie CK 6.659 straipsnio 1 dalyje numatytas aplinkybes, atsako už daikto trūkumus (CK 6.659 straipsnio 2 dalis). Apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis ekspertizės akto duomenimis, konstatavo, kad stogų įrengimo darbų defektams (už kurių atsiradimą turėtų būti atsakingas rangovas) priskirtini per plono sluoksnio mineralinės akmens vatos stogo konstrukcijai izoliuoti panaudojimas (vatos paklojimas priskirtinas prie paslėptų darbų) bei netinkamos stogo hidroizoliacinės ritininės bituminės dangos panaudojimas“. Tačiau apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į tai, kad stogų statybai tiekiamos medžiagos buvo derinamos su kasatoriumi (užsakovu), nusprendė, kad šios aplinkybės pagrindu negalima konstatuoti buvus paslėptų darbų trūkumus ir užsakovo galimybę remtis darbų trūkumais, kai jie nenurodyti darbų priėmimo aktuose (CK 6.662 straipsnio 3 dalis). LAT vėlgi pažymėjo, kad

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-565/2011.

„nors atsakovas ir derino medžiagų panaudojimą stogams dengti su kasatoriumi, tačiau byloje nekonstatuota, kad atsakovas būtų įspėjęs kasatorių, jog dėl tokių naudojamų medžiagų nebus pasiekta norimo rezultato. Atsakovas, būdamas statybų srities specialistas ir veikdamas savo rizika, atliko stogų įrengimo ir rekonstrukcijos darbus, žinodamas (ar turėdamas žinoti), kad tam tikrų medžiagų (akmens vatos ir kt.), neatitinkančių kokybės reikalavimų, panaudojimas gali turėti įtakos atliekamų darbų tinkamumui, tvirtumui, kokybei. Nerūpestingi atsakovo veiksmai lėmė tai, kad nebuvo pasiektas norimas statybos darbų rezultatas“. Taigi iš esmės teismas suabsoliutino aplinkybę, kad rangovas, specializuodamasis statybos darbų srityje, privalo imtis visų nuo jo priklausančių protingų priemonių kliūtims, trukdančioms laiku ir tinkamai įvykdyti sutartį, pašalinti ir taip įgyvendinti CK 6.691 straipsnyje įtvirtintą imperatyviają įstatymo nustatytą statybos rangos sutarties šalių bendradarbiavimo (kooperavimosi) sutarties vykdymo metu pareigą. Be kita ko, kasacinis teismas pripažino, jog bendradarbiavimo pareigos netinkamą vykdymą patvirtina ir aplinkybė, kad „atsakovas, kaip statybos srities specialistas, manydamas, jog techniniuose dokumentuose priimti netinkami sprendimai (dėl reikiamo vėdinimo kaminėlių, stogo apšiltinimo medžiagai tvirtinti naudojamų smeigių skaičiaus ir pan.), turėjo apie tai įspėti kasatorių. Teisėjų kolegija pažymi, kad tai, jog kasatorius rangos sutarties pagrindu prisiėmė statybos techninę priežiūrą, nepaneigia atsakovo, kaip rangovo, pareigos tinkamai atlikti statybos darbus pagal teisės aktų ir sutarties nustatytas sąlygas bendradarbiaujant su užsakovu“.

Pagal šios bylos išaiškinimą matyti, kad teismai linkę gerokai absoliutinti rangovo, kaip profesionalo, statusą, pamiršdami, jog užsakovo pareiga yra vykdyti priežiūrą ir samdyti kitą statybų proceso profesionalą – techninį priežiūrėtoją. Vis dėlto šioje byloje teismas nusprendė, kad dėl trūkumų buvo kaltos abi šalys ir tarp šalių paskirstė išlaidų riziką, tačiau nutartimi pateikta argumentacija yra akivaizdžiai užsakovo naudai.

Kitose bylose, užsakovas paprastai reiškia reikalavimą dėl nuostolių, padarytų už trūkumus, kurie buvo nustatyti dar vykstant statybų procesams. Praktiškai visais atvejais teismai remiasi aplinkybe, kad rangovas, užsiimdamas ūkine komercine veikla, veikia kaip savo srities specialistas ir atsako be kaltės. Paprastai rangovui keliama civilinė atsakomybė, kai šis nevykdo pareigos informuoti apie rizikas, iškilusias vykdant sutartį, arba nustatytus techninės projekto dokumentacijos trūkumus ir apie tai nepraneša užsakovui. Autoriaus nuomone, geriausiu teismų praktikos pavyzdžiu yra jau šiame darbe minėta 2014 m. vasario 5 d. LAT nutartis. Teismas byloje pateikė gana platų CK 6.659 straipsnio išaiškinimą, nuroydamas, kad „rangovas, kuris neįspėja užsakovo apie CK 6.659 straipsnio 1 dalyje nustatytas aplinkybes arba tęsia darbą nelaukdamas, kol užsakovo atsakymas bus gautas per sutartyje nustatytą terminą, o jeigu jis nenustatytas – per protingą terminą, arba, jeigu neįvykdo laiku gautų užsakovo nurodymų, neturi teisės remtis CK 6.659 straipsnio 1 dalyje nurodytomis aplinkybėmis ir atsako už daikto

trūkumus. Jei užsakovas nepaiso laiku padaryto ir pagrįsto rangovo įspėjimo apie nurodytas aplinkybes, sudarančias grėsmę atliekamo darbo tinkamumui ir jų nepašalina, rangovas turi teisę atsisakyti sutarties ir reikalauti atlyginti nuostolius (CK 6.659 straipsnio 3 dalis). Toks reglamentavimas užtikrina viešąjį interesą, kad užsakovo nurodymai ir kitos paaiškėjusios aplinkybės dėl darbo atlikimo būdo nekeltų grėsmės atliekamo darbo tinkamumui, tvirtumui ir saugumui, taip pat rangos sutarties šalių interesą, kad nė viena šalis nepatirtų žalos dėl atliktų darbų netinkamumo. Tai, kad viena iš statybos rangos sutarties šalių – rangovas – yra profesionalas, būtent jam suponuoja pareigą žinoti, kokie darbo atlikimo būdai gali būti naudojami, kad galutinis rangos rezultatas atitiktų sutarties reikalavimus“¹⁴². Taigi teismų praktikos tendencija aiški – rangovas kaip profesionalas atsako už visus trūkumus, kuriuos numatė arba turėjo numatyti, o jo atsakomybė gali būti mažinama tik tais atvejais, kai yra užsakovo kaltės. Atsakomybės mažinimo atvejų pasitaiko vis dažniau ir paprastai dėl to, kad arba užsakovas netinkamai vykdė pareigą prižiūrėti statybos darbus, arba pastebėjęs apie trūkumus nepranešė rangovui. Nepaisant to, teismų pozicija vis dar yra gana aiškiai rangovo nenaudai ir abejotina, ar teismai greitai pakeis savo nuomonę.

Apibendrinant tai, kas buvo nurodyta, galima teigti, kad civilinė atsakomybė už pareigos informuoti nevykdymą kyla tik įrodžius visas atsakomybės sąlygas. Praktikoje pastebėta, kad nors teismai ir supranta, kad taiko šią informavimo pareigą, bet ją laiko kaip šalių bendradarbiavimo principą. Tai lėmė, kad LAT nėra suformavęs bendros praktikos dėl informavimo pareigos apimčių. Vis dėlto bendrai vertinant jau esamus kasacinio teismo išaiškinimus pastebėta, kad informavimo pareiga yra papildoma, dažniausiai sunkinanti atsakomybę priemonė, kuri tampa priežastimi nuostoliams kilti arba jiems padidėti.

Pažymėtina, kad pačios analizuojamos pareigos suvokimas civilinės atsakomybės kontekste įgyja kitą reikšmę. Nors teorijoje ši pareiga tarsi ir nepriklauso nuo jokių aplinkybių, išskyrus šalių interesus, tačiau akivaizdu, jog civilinės atsakomybės taikymo šešėlyje ji iš esmės yra priklausoma nuo nuostolių atsiradimo rizikos. Būtent žalos padarymas prevenciškai veikia sutarties šalį ir ši, bijodama tapti atsakinga už galimai kilsiančius nuostolius, informuoja kontrahentą. Taigi nuostolių atsiradimo rizika yra tas veiksnys, kurio dėka informavimo pareiga tampa ne teoriniu postulatu, bet vykdytinu teisiniu institutu. Dėl šios priežasties informavimo pareigos apimtys neapibrėžtai išsiplečia, todėl privaloma vadovautis šiame darbe nurodytomis gairėmis dėl kiekybinių ir kokybinių nagrinėjamos pareigos kriterijų.

2.3. Statybos proceso dalyvių pozicija dėl informavimo pareigos įgyvendinimo

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3/2014.

Siekiant išanalizuoti informavimo pareigos įtaką statybos rangos teisiniuose santykiuose, jos praktinę vertę ir įgyvendinimo būdus, buvo apklaustos statybos įmonės¹⁴³, veikiančios kaip rangovas ir kaip statinio statybos techninis prižiūrėtojas. Susitikimo metu buvo prašoma iš esmės atsakyti į klausimus, kaip informavimo pareiga veikia praktikoje, kokius būdus tarpusavio komunikavimui taiko apklausiamos įmonės ir kokia jų nuomonė apie informavimo pareigos praktinę reikšmę.

Empirinio tyrimo metu nustatyta, kad techninę priežiūrą faktiškai atlieka užsakovo atstovas, veikiantis pagal atskirai sudarytą atlygintinų paslaugų sutartį (dažniausiai tai būna sutartis dėl FIDIC inžinieriaus pareigų atlikimo). Tyrimas patvirtino, kad techninė priežiūra statybų procese iš esmės pakeičia užsakovą: tvirtina medžiagų kokybę, prižiūri darbų atlikimą, priima tarpinius baigiamuosius darbų aktus ir kt. Pokalbių metu atskleista, kad dažnai užsakovai skiriasi pagal savo asmenines savybes, todėl skiriasi ir jų aktyvumas, be to, vykdymo procesas priklauso nuo kiekvieno individualaus atvejo. Kaip tyrimo metu buvo išaiškinta, užsakovas paprastai aktyviausiai dalyvauja kas savaitę vykstančiuose gamybiniuose susirinkimuose, kurių metu aptariamos projekto įgyvendinimo problemos, ieškoma sprendimų ir pan. Tam tikrais atvejais techninės priežiūros atstovai kreipiasi į užsakovą dėl esminių ir svarbiausių projekto įgyvendinimo klausimų. Tačiau bendra praktika dažnai patvirtina, kad užsakovas yra pasyvus ir jam rūpi tik laiku gautas kokybiškas darbo rezultatas. Dėl šios priežasties daugeliu atvejų bendravimas ir informavimo pareigos vykdymas vyksta tarp rangovo ir techninės priežiūros atstovų, o užsakovas apie projekto vykdymą sužino iš jam pateikiamų ataskaitų. Šalis, kuri turi pateikti ataskaitą, priklauso nuo kiekvienos individualios sutarties, t. y. ataskaitą gali teikti rangovas, tačiau tokią ataskaitą patikrina ir vizuoja techninės priežiūros atstovai (dažniausiai taip būna, jei tai yra FIDIC sutartis), arba ataskaitą parengia ir teikia pats techninis prižiūrėtojas. Pirmuoju atveju techninė priežiūra daugiau atlieka tarpininko vaidmenį, pateikdama rangovo parengtą ataskaitą užsakovui, tačiau antruoju atveju ataskaita yra parengiama be rangovo indėlio.

Empirinio tyrimo metu taip pat nustatyta, jog bendradarbiavimas ir informavimo pareigos vykdymas, statybos proceso dalyvių teigimu, yra esminis ir lemiamas veiksnys, kad sutartimi suldytas darbo rezultatas būtų tinkamas ir kokybiškas. Statybų proceso dalyviai patvirtino, kad vykdant statybos rangos sutartis labai svarbus yra tarpusavio šalių pasitikėjimas, be kurio neįmanoma pasiekti norimo rezultato. Ko gero, dėl to techninė priežiūra, kaip užsakovo atstovas, siekia į procesą įsitraukti kuo anksčiau, jau pačiose pirmose projekto rengimo stadijose tam, kad kuo tiksliau būtų suprasti užsakovo lūkesčiai. Tyrimo metu buvo nurodyta, kad techninė priežiūra net pati renkasi rangovą, su kuriuo norėtų dirbti įgyvendindama projektą. Tai

¹⁴³ Akcinė bendrovė "YIT KAUSTA" ir UAB "Incorpus"

rodo, kad techninis prižiūrėtojas yra išskirtinis statybos proceso dalyvis, kuris vienareikšmiškai yra užsakovo atstovas. Tuo pačiu tai rodo, kaip statybų rinkoje yra svarbu turėti kokybiškai ir tinkamai atliekančio rangovo vardą.

Techninės priežiūros atstovai nurodė, kad informavimas paprastai vyksta dėl techninio projekto dokumentacijos pakeitimų, papildomų darbų atlikimo ar, priešingai, darbų atsisakymo. Tyrimas parodė, kad praktikoje naudojami iš esmės visi realiai pasitaikantys informavimo būdai: tiek žodžiu, tiek raštu (susirinkimų protokolai, raštai, ataskaitos). Kaip buvo tvirtinta, siekiama, kad būtų kuo daugiau informacijos pateikiama raštu. Pirma, dėl praktinių priežasčių, siekiant išsaugoti gautą/perduotą informaciją ir, antra, kaip prevencijos priemonė išvengti ginčų dėl informacijos perdavimo ar perduotos informacijos turinio. Paklausus techninės priežiūros atstovų, apie kokias aplinkybes yra informuojama, buvo atsakyta, kad tokio sąrašo nėra, nes norint kuo labiau sumažinti nuostolių riziką, informuojama apie viską. Toks informavimas vėlgi grindžiamas pasitikėjimu ir bendradarbiavimo principu.

Apklausoje metu įmonė, veikianti kaip rangovas, pateikė iš esmės tuos pačius atsakymus. Rangovas pabrėžė bendradarbiavimo principo ir pagrįstumo svarbą statybos procese, o tai rodo bendrą konsensuą ir šių veiksnių pripažinimą reikšmingais. Rangovas nurodė, kad nors sutartys ir yra sudaromos, tačiau jos yra laikomos formalumais ir apie pačią sutartį prisimenama tik iškilus ginčams. Taigi, žvelgiant iš rangovo pozicijos, sutarties sąlygos nėra esminės, o informavimo pareiga kyla daugiau iš sveiko proto bei nuovokos, kad viena ar kita aplinkybė turi įtakos galutiniam darbo rezultatui ar jo įvykdymo terminui. Tai rodo, kad sutarties šalims yra svarbu pasiekti rezultatą, o koku būdu jis pasiekiamas nėra taip aktualu. Kaip pažymi rangovas, dėl to ir yra labai svarbus šalių pasitikėjimas, kad kita šalis laiku ir tinkamai informuotų apie reikšmingas kitai šaliai aplinkybes. Daugeliu atvejų informuojama apie poreikį atlikti papildomus darbus. Šioje vietoje rangovas nurodė dažnai pasitaikant nesutarimų ir keblumų, kai statybos vadovai yra „seno kirpimo“ žmonės, kuriems svarbiausia yra terminai, o ne sutarties ar įstatymo raidė. Rangovas nurodė, kad atsižvelgiant į duotus laiko terminus ir atsiradus poreikiui atlikti papildomus darbus, paprastai statybos vadovas liepia atlikti tuos darbus, o dėl jų vėliau žadama susitarti su užsakovu. Akivaizdu, kad tokia praktika yra žalinga, nes užsakovui nesutikus dėl papildomų darbų, rangovui tenka šių darbų atlyginimo rizika, todėl buvo atsakyta, kad įmonė griežtai stabdo darbų atlikimą, jei atsiranda papildomų darbų poreikis.

Apklausoje metu buvo pasiteirauta, kas, jų nuomone, padėtų efektyviau įgyvendinti informavimo pareigą ir atitinkamai sumažinti neigiamų padarinių atsiradimą. Pažymėtina, kad visos apklausoje dalyvavusios įmonės nurodė, kad savo sistemoje siekia įdiegti pastato

informacinį modeliavimą, kuris praktikoje vadinamas trumpiniu PIM¹⁴⁴. Statybos proceso dalyviai nurodė, kad ši sistema visiškai panaikintų arba didele apimtimi sumažintų klaidų galimybę ir, be abejonės, padėtų tinkamai įgyvendinti informavimo pareigą.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad statybos proceso dalyviai patvirtino ir netgi pabrėžė informavimo pareigos svarbą statybų procese, nurodydami, kad šios pareigos vykdymas priklauso nuo tarpusavio pasitikėjimo ir veikimo dėl bendro tikslo. Siekdami mažinti nuostolių riziką, statybos proceso dalyviai stengiasi informuoti apie visas aplinkybes, o dažniausiai pasitaikančios yra dėl projektinės dokumentacijos pakeitimų, poreikio atlikti papildomus darbus ar tam tikrų darbų atsisakymo. Informavimo būdų sąrašas yra nebaigtinis, tačiau akivaizdu, kad pirmenybė teikiama informacijos perdavimui raštu. Empirinis tyrimas parodė, kad užsakovas daugeliu atvejų yra pasyvus statybos proceso dalyvis, kurio indėlis dažniausiai jaučiamas susirinkimų metu. Dėl šios priežasties komunikacija paprastai vyksta tarp rangovo ir techninio prižiūrėtojo. Būtent šie subjektai yra atsakingi už tinkamą rezultato pasiekimą ir dėl savo netinkamai atliktų pareigų atsako užsakovui. Tyrimas taip pat parodė esant novatorišką sistemą – PIM, kurios dėka bus pašalinama klaidų rizika ir maksimaliai įgyvendinama informavimo pareiga. Apie PIM ir jo pagrindu besivystantį jungtinių projektų įgyvendinimą bus kalbama toliau.

2.4. *Integrated project delivery* samprata ir jos pritaikomumas Lietuvoje

Šiandien statybų procesai dažnai yra neatsiejami nuo atliekamų darbų trūkumų, vėlavimo atlikti darbus, statybos rangos sutarčių šalių nuostolių ir ginčų teismuose. Todėl siekiant išvengti šių ydų praktikoje imta ieškoti būdų veiksmingai ir ekonomiškai įgyvendinti statybos projektus. Vienu iš šių būdų tapo jungtinis projektų įgyvendinimas (angl. – *integrated project delivery*), paprastai vadinamas sutrumpintu pavadinimu JPI (angl. – IPD).

JPI koncepcija suformuluota ir pirmą kartą buvo pritaikyta Jungtinėse Amerikos Valstijose. Amerikos Architektų Institutas (toliau – AAI) kartu su AAI Kalifornijos Taryba¹⁴⁵ JPI apibrėžia kaip projektų įgyvendinimą, kuris įtraukia žmones, verslo struktūras ir praktines žinias į procesą, kuriame panaudojami visų procese dalyvaujančių subjektų įgūdžiai ir išvalgos siekiant gauti geriausią projekto rezultatą, padidinti vertę, sumažinti nuostolius ir pasiekti maksimalų veiksmingumą per visus projekto rengimo, gamybos ir statybos etapus¹⁴⁶. Iš esmės JPI yra moderni projektų įgyvendinimo sistema, kai novatoriškas bendradarbiavimas yra kelias

¹⁴⁴ Plačiau apie tai, bus šio darbo 2.4. poskyryje.

¹⁴⁵ Angl. – *The American Institute of Architects(AIA) National and AIA California Council*

¹⁴⁶ Cook. R., *et al. Integrated project delivery: a guide*. Version 1. The American Institute of Architects and The American Institute of Architects California Council, 2007.

projekto tikslams pasiekti¹⁴⁷. Taigi ši sistema rodo visuomeninių santykių evoliuciją, reikalaujančią kitokio pobūdžio bendradarbiavimo nei mums įprasta.

Įvertinus šaltiniuose pateiktą JPI sampratą, darytina išvada, kad šio projektų įgyvendino būdo tikslas yra *susodinti* statybos proceso dalyvius prie vieno stalo nuo projekto pradžios iki jo pabaigos, kad jiems bendradarbiaujant būtų sumažinta neigiamų padarinių rizika ir pasiektas maksimalus rezultatas. Toks projekto įgyvendinimo būdas kai kurių autorių įvardijamas kaip didžiojo kambario aplinka (angl. – „*Big Room*“ *environment*).

Paprastai JPI sudaro dviejų rūšių dalyviai¹⁴⁸: pagrindiniai ir papildomi¹⁴⁹. Pagrindiniai dalyviai yra tie subjektai, kurių dalyvavimas ir pareigos yra esminės viso projekto metu, nuo pradžios iki galo, t. y. užsakovas (statytojas), architektas (projektuotojas) ir rangovas. Jie kartu gali veikti įvairiais pagrindais, pavyzdžiui, partnerystės ar jungtinės veiklos sutarčių pagrindu, įsteigti bendrą įmonę projekto įgyvendinimo laikotarpiu ir pan. Papildomi subjektai, t. y. dizaineriai ir subrangovai, taip pat svarbūs jungtiniame projekte, bet palyginus su pagrindiniais dalyviais, jie atlieka daugiau pavienes funkcijas.

Viso JPI proceso metu dalyviai privalo laikytis tarpusavio pagarbos ir pasitikėjimo, bendradarbiavimo ir atviros komunikacijos principų. Kai kurių autorių nuomone, pasitikėjimas yra esminis sprendimas, kurį kasdien padaro kiekvienas projekto dalyvis pasitikėdamas kitu dalyviu¹⁵⁰. Pasitikėti reiškia pasikliauti kitų dalyvių atsakomybės jausmu tikint, kad jie veiks protingu bei vertu pasitikėjimo elgesiu. Todėl JPI būdu užsakovas įgyvendindamas statybos projektus turi pasirinkti tuos subjektus, kurių pasitikėjimas nebūtų kvestionuojamas, priešingu atveju, projektas JPI būdu bus neįgyvendintas. Dėl šios priežasties fiduciariniai ryšiai tarp proceso dalyvių yra vienas iš esminių JPI bruožų.

Pasitikėjimu ir pagarba yra grindžiamas kitas esminis požymis – bendradarbiavimas. Šiuo atveju bendradarbiavimas nėra tik kooperavimasis, o visiškas prisidėjimas prie tikslų įgyvendinimo, tarsi krepšinio ar futbolo komanda, kurios nariai bendromis pastangomis siekia laimėti čempionatą. Padėti įgyvendinti bendradarbiavimo pareigą padeda pastato informacinis modeliavimas (angl. – *Building Information Modeling*, toliau – PIM). Trumpiau tariant, PIM yra išmani sistema, kuria yra kuriama ir valdoma visa statinio informacija visais jo gyvavimo ciklais - nuo pirminės projekto koncepcijos iki jo nugriovimo. Jo metu visa informacija ir dokumentacija yra kompiuteriniame formate, prie kurio prieigą turi tik statinio statybos proceso dalyviai, todėl nebereikia keistis kietoje laikmenoje pateikiama informacija, sutaupomas laikas ir

¹⁴⁷ Jayasena, H. S., Senevirathna, N. S. *Adaptability of Integrated Project Delivery in a Construction Industry*. World Construction Conference 2012 – Global Challenges in Construction Industry. Colombo: Ceylon Institute of Builders - Sri Lanka, 2012, p. 188

¹⁴⁸ Cook, R., *op. cit.*, p. 8

¹⁴⁹ Angl. – *The primary participants and the key supporting participants*

¹⁵⁰ Jayasena, H. S., *op. cit.* p. 192

kaštai. Dėl jos efektyvaus pritaikomumo šis modeliavimas greitai prigijo praktikoje ir plačiai taikomas ne tik Jungtinėse Amerikos Valstijose, bet ir Kanadoje, Anglijoje, Norvegijoje bei Danijoje ir kt.¹⁵¹

Atsižvelgiant į tai, kad JPI būdingas aukštesnio lygio bendradarbiavimas, proceso dalyviai atitinkamai turi aktyviai komunikuoti tarpusavyje, nuolat keistis informacija, pasiūlymais ir teikti pranešimus viso proceso metu. Taigi JPI suprantama tik kaip nuolatinė, tiesioginė ir besitęsianti komunikacija.

Vienas iš labiausiai išsiskiriančių JPI požymių – rizikos ir pajamų pasidalijimas tarp proceso dalyvių. Šis požymis gali būti įvardytas kaip „win-win arba lose-lose“ situacija¹⁵², kitaip tariant, visi laimi arba visi pralaimi. JPI būdu įgyvendinant projektą proceso dalyviai pasidalija išskylančias rizikas ir kartu jas kontroliuoja. Dalijantis riziką, proceso dalyviams atitinkamai tenka bendri rizikos ar neigiamų padarinių šalinimo kaštai. Visgi nepaisant to, kolektyvinis rizikos valdymas atneša gerokai mažiau rizikos visam projektui¹⁵³. Tačiau, kaip ir kokia apimtimi bus pasidalyta rizika ar pajamos, proceso dalyviai jau patys susitaria tarpusavyje.

Kiti pagrindiniai JPI požymiai yra bendras sprendimų priėmimas ir projekto kontrolė, ginčų ir atsakomybės taikymo atvejų šalinimas bei ankstyvas įsitraukimas į projektą.

Komandinės dvasios apsupti JPI dalyviai privalo turėti sprendimų priėmimo organą. Bendrai sušauktų susirinkimų metu sprendimai būtų priimti atviru balsavimu, išklačius visų dalyvaujančių subjektų nuomones bei pasiūlymus. JPI metu sprendimai turėtų būti priimami „best for project“¹⁵⁴ principu, todėl JPI nelieka vietos atskirų proceso dalyvių interesų patenkinimams. Taip pat bendriems sprendimams būdinga „stabdžių ir atsvarų“ sistema, kuri padeda pasiekti tikslus sprendimus¹⁵⁵, todėl JPI įgyja pranašumą prieš kitas projektų įgyvendinimo priemones dėl aukštesnio kokybės lygio ir mažiausio rizikos laipsnio santykio.

Be kita ko, JPI proceso dalyviai privalo prisiimti atsakomybę kolektyviai, vietoj to, kad kaltę bandytų versti kitam proceso dalyviui. Iškilus konfliktui, JPI komanda privalo susirinkti ir spręsti problemą kartu. Tai ne tik padeda efektyviai išspręsti konfliktą, bet svarbiausia nesukuria nesantaikos tarp proceso dalyvių. Ši JPI savybė paremta komandą siejančiais fiduciariniais

¹⁵¹ Plačiau: <http://www.buildingsmart.org/>, <http://www.autodesk.com/products/revit-family/overview> ir kt., prisijungimo data: 2015-03-14

¹⁵² Win-win ir lose-lose (iš anglų k. – pergalė-pergalė ir pralaimėjimas-pralaimėjimas) apibrėžimai plačiai vartojami anglų šnekamojoje kalboje, reiškiant pergalę ir atitinkamai pralaimėjimą abiem šalims. Plačiau: <http://www.beyondintractability.org/essay/win-lose>

¹⁵³ Jayasena, H. S., *supra note* 94, p. 193

¹⁵⁴ *Ibid.*, p. 189

¹⁵⁵ Ashcraft, W. H., Integrated project delivery: a prescription for an ailing industry // *Construction Law international*, Volume 9. Issue 4. December, 2014, p. 26

ryšiais, bendradarbiavimo ir rizikos pasidalijimo principais. Tam, kad būtų efektyviai sumažinti taikomos atsakomybės atvejai, taip pat gali būti įsteigta vidinė ginčų sprendimo komisija¹⁵⁶.

JPĮ atveju proceso dalyviai privalo veikti jau ankstyvosiose projekto parengimo stadijose, iš anksto numatyti ir suderinti projekto tikslus. Akivaizdu, kad aktyvus pagrindinių dalyvių indėlis rengiant projektą turi daugybę privalumų. Nepaisant to, kad yra sumažinama kilsiančių neigiamų padarinių rizika ar padidinama statinio kokybė, bet taip pat sutaupomas laikas ir kaštai, nes nebereikia daryti projektinių pataisymų, jau parengimo stadijoje iš anksto nustatomos rangovo galimybės įgyvendinti projektą ir užsakovo galimybės už jį sumokėti.

Taigi akivaizdu, kad JPĮ sumažina statybos proceso kaštus užsakovui, projektas gali būti įgyvendintas per trumpesnę laikotarpį, sumažinta rizika kilti nuostoliams ir darbų trūkumams, o galiojant „win-win arba lose-lose“ principui yra sumažinti atsakomybės taikymo atvejai. Pažymėtina, kad teorija neprisidėjo prie JPĮ susikūrimo. Tai koncepcija, kuri susiformavo grynai praktiškai, besikeičiant visuomeniniams statybos rangos šalių santykiams, todėl jos sėkmė praktikoje yra pagrįsta. Dėl visų šių priežasčių yra tikėtina, kad užsakovai vis dažniau ir dažniau sieks statinio statybos procese taikyti JPĮ. Tačiau JPĮ turi ir neigiamų aspektų, kurie yra verti išsamaus apsvaistymo. Pirmia, dėl savo ypatingos struktūros ir požymių, JPĮ pritaikytas įgyvendinti tik dideliems ir ilgalaikiams projektams, kurie yra sudėtingos konstrukcijos ir reikalaujantys aktyvaus bendradarbiavimo. Tai, pavyzdžiui, gali būti aukštybinių pastatų, verslo centrų, aukštos technologijos statinių, laboratorijų, studijų ar universitetų pastatų, ligoninių statybos. Antra, JPĮ reikalauja, jog užsakovas turėtų patirties nekilnojamojo turto rinkoje bei privalo būti pasirengęs aktyviai bendradarbiauti su JPĮ proceso dalyviais. Vadinasi, smulkūs rinkos veikėjai arba naujokai neatitiks JPĮ reikalavimų. Trečia, ir, ko gero, svarbiausia, yra JPĮ sutarties ar sąlygų parengimas ir suderinimas su pagrindiniais JPĮ dalyviais. Akivaizdu, kad tokios sutarties parengimas užtruks gerokai ilgiau nei paprastos statybų rangos sutarties parengimas. Suderinti rizikų ir pelno dalybas, suprantama, yra sudėtingiausias uždavinys. Taip pat ne visada įmanoma pasiekti JPĮ atsakomybės pasidalijimo idealą, nes paprastai į JPĮ sutartis įtraukiamos nuostatos dėl savarankiškos atsakomybės už, pavyzdžiui, tyčinius neteisėtus veiksmus ir pan. Ketvirta, JPĮ suderinimas su nacionaline teise ir konkrečioje visuomenėje nusistovėjusiais elgesio, kultūros standartais. Penkta, dėl informacijos apie JPĮ ir praktikos stokos, projektuotojai ir rangovai gali atsisakyti dalyvauti projekte, kurio įgyvendinimo procesai jiems yra nepažįstami. Šešta, dėl JPĮ mažo žinomumo, užsakovui taip pat gali būti sunku gauti finansavimą projektui iš bankų ar kredito įstaigų, ir, žinoma, susitarti su draudimo bendrovėmis dėl JPĮ projekto metu kilsiančių rizikų draudimo.

¹⁵⁶ Andre, R. G., *Integrated project delivery: A Teamwork Approach to Design and Construction*, K&L Gates, 2011[interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-15]. <<http://www.klgates.com/integrated-project-delivery-a-teamwork-approach-to-design-and-construction-09-15-2011/>>.

Ar JPI gali būti taikomas Lietuvoje? Šio darbo autoriaus nuomone, gali. Manytina, kad JPI pritaikymas Lietuvoje yra įmanomas, kai Lietuvos statybos pramonėje veikia tokios įmonės kaip Akcinė bendrovė "Hanner", Akcinė bendrovė "YIT KAUSTA" ar Akcinė bendrovė "PANEVĖŽIO STATYBOS TRESTAS". Be kita ko, Lietuvoje vis dažniau įgyvendinami stambūs ir dideli projektai, kurie neabejotinai atitiktų JPI reikalavimus. Tačiau tuo pačiu JPI pritaikymas Lietuvoje (nors ir įmanomas) greičiausiai yra negalimas arba jis neatitiktų idealo. Pirma, dėl to, kad JPI reikalauja visiško skaidrumo, atviros komunikacijos, fiduciarinių santykių bei Lietuvoje dar nematyto bendradarbiavimo lygio. Tačiau Lietuvoje susidūrus skirtingiems interesams, statybos rangos šalys dažnai pamiršta šalių bendradarbiavimo principo taikymą, bendro tikslo siekį, todėl tai gali būti nuostatos, kurioms nelemta tapti įgyvendintomis. Antra, žinant Lietuvoje esantį korupcijos lygį¹⁵⁷, manytina, kad skaidrumas taikant JPI kol kas būtų tik siekiamybė. Trečia, įgyvendinti JPI gali trukdyti Lietuvos teisinė bazė. Žvelgiant iš sutarčių teisinės pusės, bendradarbiavimas ir komunikavimas JPI prasme bei atsakomybės ir pajamų dalybos, Lietuvoje yra nesuprantami. Bendradarbiavimas, kaip jau minėta, remiasi teisėtų lūkesčių principu, todėl ko nėra tikimasi iš užsakovo, užsakovui neprivaloma. Be kita ko, Lietuvoje teismai spręsdami ginčus vertina kiekvieno subjekto civilinės atsakomybės laipsnį, jo indėlį į nuostolius ir juos atitinkamai paskirsto. Todėl teismai neturi patirties sprendžiant ginčus, kilusius dėl JPI taikymo, gali nesuprasti, kodėl užsakovui tenka tokia pati atsakomybės apimtis kaip ir rangovui ar projektuotojui. Nors, kita vertus, LR CK 6.253 straipsnis netrukdo susitarti dėl atleidimo nuo civilinės atsakomybės ar jos netaikymo atvejų.

Apibendrinant galima pasakyti, kad JPI (ir kartu PIM) neabejotinai yra viena išpūdingiausių naujovių statybų pramonėje. JPI susiformavimas rodo, kad didelių ir sudėtingų projektų įgyvendinimui yra poreikis taikyti aukštesnio lygio bendradarbiavimą, o kartu ir informavimo pareigą. Kadangi užsakovas, projektuotojas ir rangovas nuo pat pradžių glaudžiai bendradarbiauja, kartu ruošia projektą ir stato statinį, perduodama informacija yra lengviau suprantama ir įsisavinama, tad ir formalus informavimas yra tinkamas. Kita vertus, informavimo pareigos ribos yra dar labiau neaiškios nei iki šiol. Visgi JPI atveju, kai šalys bendrai dalijasi nauda ir rizikomis, tai skatina proceso dalyvius nepiktnaudžiauti ir tinkamai vykdyti savo sutartinius įsipareigojimus. JPI atveju nariai supranta, kokią informaciją reikia perduoti, kad būtų tinkamai ir laiku įgyvendintas projektas, nes nuo to priklauso gaunamos naudos dydis projekto pabaigoje. Tačiau net ir kilus dvejonėms dėl informacijos perdavimo, jos turėtų būti išsklaidomos vadovaujantis fiduciariniais santykiais ir pagarba kitų dalyvių atžvilgiu. Be to, novatoriškosios PIM technologijos žymia dalimi sumažina netinkamos informavimo pareigos

¹⁵⁷ Lietuvos korupcijos žemėlapis 2014 m. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-15]. <http://transparency.lt/media/filer_public/2014/12/22/korupcijoszemelapis2014.pdf>.

atvejus, todėl proceso dalyviams tenka gerokai mažesnė rizika dėl neigiamų padarinių, kilusių dėl šios pareigos netinkamo vykdymo. Taigi JPI yra statybų pramonės ir statybos rangos sutarčių ateitis. Jos suvokimas apie statybos procesą gerokai skiriasi nuo suvokimo, kurį turime šiandien. Tikėtina, kad padidėjęs kiekis JPI projektų privers tiek teismus, tiek ir įstatymų leidėjus keisti požiūrį į nusistovėjusius standartus ir tobulinti tiek viešąją statybų teisę, tiek ir privatinę teisę, reguliuojančią statybos rangos teisinius santykius.

2.5. Skyriaus apibendrinimas

Šiame skyriuje atsispindi praktinis informavimo pareigos įgyvendinimas ir jos reikšmė tiek statybų procesui bendrai, tiek teismuose sprendžiamiems ginčams dėl nuostolių atlyginimo. Pirmiausia buvo pateikti informavimo pareigos kiekybiniai ir kokybiniai kriterijai, kurie praktikoje veikia gairių pavidalu, nes dėl visuomeninių santykių įvairovės neįmanoma nustatyti visiems atvejams taikomų vienodų informavimo pareigos apimčių.

Kiekybinis informavimo pareigos kriterijus vertinamas dviejų testų pagrindu: priešingos šalies intereso bei būtinumo ir pagrįstumo testais. Priešingos šalies intereso testą trumpai galima pavadinti įrankiu, leidžiančiu atlikti pirminį vertinimą ir atskirti aplinkybes, potencialiai esančias informavimo pareigos objektu nuo aplinkybių, kurios tokios nėra. Pažymėtina, kad abi statybos rangos sutarties šalys turi tiek pagrindinius, tiek fakultatyvius interesus. Pagrindiniai interesai visada bus tokie pat, t. y. užsakovo pagrindiniu interesu visada bus kokybiškas darbo rezultatas, o rangovo – apmokėjimas už faktiškai atliktus darbus. O fakultatyviniai šalių interesai priklauso nuo kiekvieno individualaus atvejo. Fakultatyviniai šalių interesai nustatomi jau sutarties sudarymo metu įvertinant konkrečios sutarties šalių tikslus ir ketinimus, dėl kurių jie sudaro statybos rangos sutartį. Taigi priešingos šalies intereso testu faktinė aplinkybė yra inkorporuojama į priešingos šalies (pagrindinį arba fakultatyvinį) interesą ir tokiu būdu gaunami pirminiai duomenys apie informavimo pareigos egzistavimą. Reiktų atkreipti dėmesį į tai, kad priešingos šalies intereso testas negali būti laikomas objektyviu, nes jis yra per daug neapibrėžtas ir suteikia daug erdvės plečiamam pareigos informuoti aiškinimui ir piktnaudžiavimui teise, todėl statybos rangos teisiniuose santykiuose vien juo vadovautis negalima. Tam, kad būtų panaikintos plataus interpretavimo galimybės, turi būti taikomas būtinumo ir pagrįstumo testas.

Būtinumo ir pagrįstumo testu parodoma, ar informacija yra būtina kitai sutarties šaliai ir ar pagrįsta šaliai tikėtis būti informuotai. Būtinumo sąlyga tenkinama, jei informacija yra būtina, kad sutartis būtų tinkamai įvykdyta. Taigi šis testas galioja tik esant tinkamam sutarties įvykdymui. Pagrįstumo sąlyga laikoma objektyviausia, kuri atsako į klausimą, ar priešinga šalis gali pagrįstai tikėtis informavimo pareigos vykdymo, kitai šaliai vykdant prievoles. Taigi šis

testas neišvengiamai siejamas su teisėtų lūkesčių principu ir atitinkamai užkerta kelią plečiamam informavimo pareigos aiškinimui, užkertančiam kelią piktnaudžiavimui teise ar pareigų perkėlimui kitai šaliai. Tačiau būtinumo ir pagrįstumo testas nėra visiškai vienalytis, nes didžiulę reikšmę jo taikymui taip pat turi ir protingumo bei sąžiningumo principai. Testo metu yra atsižvelgiama į tai, ar sutarties šalis apdairiai ir atidžiai gali vykdyti savo prievoles, ar sutarties šalies veiksmai atitinka *bonus pater familias* etaloną. Taigi, trumpiau tariant, kiekybiniai informavimo kriterijai padeda atsakyti į keturis klausimus: (1) ar aplinkybė yra priešingos šalies interesas; (2) ar informacija yra būtina tinkamai įvykdyti sutartį; (3) ar kita šalis gali pagrįstai tikėtis būti informuota; (4) ar bet kuris protingas ir atidus statybos proceso dalyvis, esant tapačioms aplinkybėms, būtų informavęs kontrahentą. Esant nors vienam neigiamam atsakymui – informavimo pareigos nėra.

Tuo tarpu kokybiniai kriterijai apibrėžiami gerokai paprasčiau. Iš esmės kokybinis informavimo pareigos kriterijus atsako į vienintelį klausimą – ar kita šalis aiškiai suprato pranešimo turinį? Taigi informavimo pareiga bus tinkamai įvykdyta, jei bus pasiektas informavimo tikslas – įspėti, pranešti. Atitinkamai pranešimo turinys priklauso nuo subjekto, kuris pranešimą gauna, t. y. jeigu priešinga šalis yra profesionalas, vadinasi, pranešimo turinys gali būti mažiau išsamus, ir, atvirkščiai, jei kita šalis yra ne profesionalas, pranešimas turi būti pakankamai suprantamas, kartu pateikiant ir galimų pasekmių išaiškinimus.

Vertinant analizuojamą pareigą civilinės atsakomybės kontekste, pažymėtina, jog šalis, siekianti pritaikyti kitai šaliai civilinę atsakomybę dėl informavimo pareigos pažeidimo, turi įrodyti poveikį į visas civilinės teisines atsakomybės sąlygas. Informavimo pareigos nesilaikymas neteisėtų veiksmų turinio prasme iš esmės yra suprantamas, kaip bet kuris kitas sutarties sąlygų ar įstatymų normų nesilaikymas. Todėl, kad būtų pritaikyta civilinė atsakomybė, vienareikšmiškai privalo būti įrodytas pareigos pažeidimas. Žinoma, neteisėti veiksmai turi sukelti ir žalą, tačiau teismų praktikoje konkretus nuostolių dydis nėra įrodinėjamas, o apsiribojama tuo, kad pareigos pažeidimas padidino žalą arba buvo pagrindinė priežastis, dėl ko ji kilo. Tad informavimo pareiga yra laikoma papildoma, dažniausiai sunkinanti atsakomybę priemone, kuri padeda nuostoliams kilti arba jiems padidėti.

Pažymėtina, kad nors sutarties vykdymo metu informavimo pareiga tarsi ir nepriklauso nuo jokių kitų aplinkybių, išskyrus priešingos šalių interesus, tačiau akivaizdu, kad civilinės atsakomybės taikymo prasme ji iš esmės yra priklausoma nuo nuostolių atsiradimo rizikos. Autoriaus įsitikinimu, būtent žalos padarymas prevenciškai veikia sutarties šalį ir ši bijodama atsakyti už galimai kiliančius nuostolius, vykdo informavimo pareigą. Tai patvirtina ir empirinio tyrimo metu išdėstyta pozicija, kad informuojama apie visas aplinkybes. Taigi

nuostolių atsiradimo rizika yra tas veiksnys, kurio dėka informavimo pareiga tampa ne teoriniu postulatu, bet vykdytinu teisiniu institutu.

Apibendrinant išanalizuotą kasacinio teismo praktiką, nustatyta, kad teismai linkę gerokai absoliutinti rangovo, kaip profesionalo, statusą, o jo atsakomybė gali būti mažinama tik tais atvejais, kai yra užsakovo kaltės. Pastebėta, kad bylose rangovai dažniausiai remiasi tuo, jog užsakovo pareiga yra vykdyti priežiūrą ir samdyti kitą statybų proceso profesionalą – techninį prižiūrėtoją, tad, jeigu šios pareigos nevykdo, jis turi prisiimti visų arba dalies atsiradusių nuostolių riziką. Atveju, kai dėl anksčiau nurodytos aplinkybės yra mažinama rangovo atsakomybė, pasitaiko vis dažniau, tačiau nepaisant to, teismų pozicija vis dar yra nepalanki rangovui.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad, atlikus empirinį tyrimą, nustatyta, jog informavimo pareiga nėra apibrėžta ir jos vykdymas daugiau priklauso nuo sveiko proto ir paremtas šalių pasitikėjimu bei bendradarbiavimu. Empirinio tyrimo metu pasitvirtino šio darbo aktualumas ir praktinė nauda įgyvendinant statybos projektus. Be kita ko, informavimo pareigos įgyvendinimui didelę įtaką turės PIM sistemos įdiegimas ir taikymas. Nustatyta, kad šiuo metu Lietuvoje veikiančios statybos rinkos dalyvės siekia įsidiegti PIM sistemą, be to, netrukus visa statybos techninė dokumentacija bus perkeliama į elektroninę erdvę. Pažymėtina ir tai, kad besivystantys statybos santykiai rodo, kad ateityje bendradarbiavimas, pasitikėjimas kita šalimi įgyja visai kitą reikšmę. Nėra abejonių, jog JPI taikymas Lietuvoje pakeis ne tik statybos proceso dalyvių suvokimą apie projekto įgyvendinimą, bet ir įstatymų leidėjas turėtų pakeisti teisinę bazę, atsižvelgdamas į naujai susiformavusius teisinius santykius. Įstatymų leidėjui jau dabar reikėtų apsvarstyti, kaip įtvirtinti aukštesniu bendradarbiavimu, pasitikėjimu, fiduciariniais ryšiais ir informavimo pareiga paremtą statybos rangos sutarčių teisinį reguliavimą.

IŠVADOS

1. Informavimo pareigos sąvoka Lietuvos pozityviojoje teisėje nėra reglamentuojama. Informavimo pareigos samprata atskleidžiama vertinant ją trijų atskirų šaltinių: šalių bendradarbiavimo principo, teisės normų ir sutarties, pagrindu. Atlikus pastarąjį įvertinimą, gaunama informavimo pareigos sąvoka: tai ikisutartinė ir sutartinė šalies pareiga priešingai šaliai suteikti reikiamą informaciją, susijusią su statybos darbų atlikimu, pateikti savo nuomonę bei pasiūlymus, susijusius su projektine dokumentacija, įspėti apie išskylančias rizikas sutarties vykdymo metu, pranešti apie sutarties sąlygų nukrypimus, kurie gali pabloginti statybos darbų kokybę, ar kitas aplinkybes, trukdančias tinkamai įvykdyti sutartį, tiek ir tokia apimtimi, kiek pagrįstai galima to tikėtis.

2. Nors informavimo pareiga kildinama iš teisės normų, sutarties nuostatų ir šalių bendradarbiavimo principo, tačiau, būtent su pastaruoju, analizuojama pareiga turi didžiausią ryšį. Dėl šios priežasties informavimo pareigai taikomos tos pačios šalių bendradarbiavimo taisyklės, pavyzdžiui, pagrįstų lūkesčių standartas, būtinumo ir pagrįstumo testas. Atitinkamai informavimo pareiga daugeliu atvejų gali būti išvedama, nors to nenumato sutarties raidė. Tai yra visiškai nebūdinga jokiai kitai pareigai, kuri savaime nėra teisės principas. Visgi stiprus ryšys su šalių bendradarbiavimo principu, tai padaro įmanomu.

3. Atsižvelgiant į skirtingus visuomeninius santykius, informavimo pareigos kriterijai pateikiami gairių pavidalu. Kiekybinis informavimo pareigos kriterijus remiasi dviejų testų pagrindu: priešingos šalies intereso bei būtinumo ir pagrįstumo. Be kita ko, kriterijaus nustatymui didžiulę reikšmę taip pat turi ir protingumo bei sąžiningumo principai, kurie bendrai reikalauja, kad sutarties šalys veiktų taip, kaip adekvačioje situacijoje elgtųsi *bonus pater familias*. Tyrimo metu nustatyta, kad kiekybiniai informavimo pareigos kriterijai iš esmės galėtų būti apibrėžiami pateikiant atsakymus į keturis klausimus: (1) ar aplinkybė yra priešingos šalies interesas; (2) ar informacija yra būtina tinkamai įvykdyti sutartį; (3) ar kita šalis gali pagrįstai tikėtis būti informuota; (4) ar bet kuris protingas ir atidus statybos proceso dalyvis, esant tapačioms aplinkybėms, būtų informavęs kontrahentą. Esant nors vienam neigiamam atsakymui – informavimo pareigos nėra.

4. Kiekybinis informavimo pareigos kriterijus gali būti nustatomas atsakant į vieną klausimą – ar kita šalis aiškiai suprato pranešimo turinį? Taigi informavimo pareiga bus tinkamai įvykdyta, jei bus pasiektas informavimo tikslas – aiškiai įspėti, pranešti, įsitikinant, kad kita šalis suprato

pranešimo turinį, iškilusią riziką ir su tuo susijusius galimus neigiamus padarinius. Atitinkamai pranešimo turinys priklauso nuo subjekto, kuris pranešimą gauna, t. y. jeigu priešinga šalis yra profesionalas, vadinasi, pranešimo turinys gali būti mažiau išsamus, ir, atvirkščiai, jei kita šalis yra ne profesionalas, pranešimas turi būti pakankamai suprantamas, kartu pateikiant ir galimų pasekmių išaiškinimus.

5. Teismų praktika dėl informavimo pareigos pažeidimo yra negausi. Bendrai vertinant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimus pastebėta, jog informavimo pareiga yra papildoma, dažniausiai sunkinanti atsakomybę priemonė, kuri lemia nuostolių kilimą arba jų padidėjimą. Informavimo pareigos apimtys skirtingų šalių kontekste yra nelygiavertės. Teismų pozicija absoliutina rangovo, kaip profesionalo, statusą, o tai lemia, jog rangovas atsako už visus trūkumus, kuriuos numatė arba turėjo numatyti, *inter alia* tai taikytina ir dėl informavimo pareigos pažeidimo. Užsakovo atžvilgiu teismai nuolankesni, taikydami atsakomybę dėl nepranešimo apie pastebėtus trūkumus (LR CK 6.689 straipsnio 2 dalis).

6. Empirinio tyrimo metu statybos proceso dalyviai patvirtino ir pabrėžė informavimo pareigos svarbą statybų procese, nurodydami, kad šios pareigos vykdymas priklauso nuo tarpusavio pasitikėjimo ir numatomų veiksmų, siekiant bendro tikslo. Siekdami mažinti nuostolių riziką, statybos proceso dalyviai informuoja apie visas aplinkybes, o tai įrodo esant informavimo pareigos neapibrėžtumą. Informavimo būdų sąrašas yra nebaigtinis. Informavimas gali vykti tiek žodžiu, tiek raštu, tačiau pastarajam taikoma pirmenybė. Perduodama informacija atsispindi teikiamose ataskaitose, raštuose, pretenzijose, susirinkimų protokoluose ir t. t. Pažymėtina, kad nėra galimybės išskirti vieną ir patį geriausią būdą. Svarbiausia, kad būtų įgyvendintas informavimo pareigos kokybinis kriterijus, t. y. informacija pateikiama aiškiai ir suprantamai.

PASIŪLYMAI

1. Siūloma papildyti LR CK 6.691 straipsnį nauja dalimi: *3. Statybos rangos sutarties šalis privalo priešingai šaliai suteikti reikiamą informaciją, susijusią su statybos darbų atlikimu, pateikti savo nuomonę bei pasiūlymus, susijusius su projektine dokumentacija, įspėti apie iškylančias rizikas sutarties vykdymo metu, pranešti apie sutarties sąlygų nukrypimus, kurie gali pabloginti statybos darbų kokybę, ar kitas aplinkybes, trukdančias tinkamai įvykdyti sutartį, tiek ir tokia apimtimi, kiek pagrįstai galima to tikėtis, jei sutartis ar įstatymai nenumato ko kito.*

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Monografijos ir straipsnių rinkiniai

1. Ambrasienė, D., *et al.* *Civilinė teisė. Prievolių teisė.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009;
2. Ambrasienė D., *et al.* *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva europiniame kontekste.* Vilnius: Justitia, 2013;
3. Bale G. H., *et al.*, *Chitty on contracts. Twenty-ninth edition. Volume II. Specific contracts.* London: Sweet&Maxwell, 2004;
4. Bar, C., *et al.* Study Group on a European Civil Code and the Reaserach Group on EC Private Law (Acquis Group). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR).* Full Edition. Vol. 1. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009;
5. Baublys L., *et al.* *Teisės teorijos įvadas.* Antras pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Leidykla MES, 2012;
6. Birmontienė T., *et al.* *Lietuvos Konstitucinė Teisė.* Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012;
7. Cook. Richard, *et al.* *Integrated project delivery: a guide.* Version 1. The American Institute of Architects and The American Institute of Architects California Council, 2007;
8. Dalhusein, Jan H. *Dalhusein on Transnational and Cooperative Commercial, Financial and Trade Law.* Oxford: Hart Publishing, 2007;
9. Garner, A. B., *Black's Law Dictionary.* 9 leidimas. JAV: West, a Thomson business, 2009;
10. Jansen, C. E. C., *Towards a European building contract law. Defects liability: a comparative legal analysis of English, German, French, Dutch and Belgian law.* Deventer: Kluwer, 1998;
11. Keinys, S., *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas.* Lietuvių kalbos institutas. Vilnius, 2012;
12. Klimas, E., *Pareigos bendradarbiauti principas, šio principo taikymas ir reikšmė statybos rangos sutartiniuose teisiniuose santykiuose.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011;
13. McInnis, A. *The New Engineering Contract: A Legal Commentary.* London: Thomas Telford Publishing Ltd, 2001;
14. Mikelėnas, V., *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai.* Vilnius: Justitia, 1995;
15. Mikelėnas, V. *Prievolių teisė. Pirmoji dalis.* Vilnius: Justitia, 2002;

16. Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001;
17. Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003;
18. Mikelėnas, V. *Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija*. Monografija. Vilnius: Justitia, 1999;
19. Mikelėnienė, D., Mikelėnas, V. „Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai“. Vilnius: Justitia, 1999;
20. Mitkus, S., Peckienė, A. *Kaina statybos rangos sutartyse: nustatymas, keitimas, teisiniai ginčai*. Monografija. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Vilnius: Registrų centras, 2014;
21. Mitkus, S. *Statybos rangos sutartis: teorija ir praktika*. Monografija. Vilnius: Registrų centras, 2010;
22. Norkūnas, A., Selelionytė-Drukteinienė, S., *Civilinės atsakomybės praktikumas*. Mokomasis leidinys. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009;
23. Saukalienė, K., *Nuosavybės teisių įgijimo ir praradimo probleminiai aspektai statybos rangos teisiniuose santykiuose*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015;
24. Sweet, J., Schneier, M. *Legal Aspects of Architecture, Engineering and the Construction Process*. 9 leidimas. Cengage Learning, 2012;
25. Vogenauer, S. Kleinheisterkamp, J. *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*. Oxford: Oxford University Press. 2009.

2. Moksliniai straipsniai

1. Ashcraft, W. H., Integrated project delivery: a prescription for an ailing industry. *Construction Law international*, Volume 9. Issue 4. December, 2014;
2. Gurney, M., Curtis, D., Murphy, R. Fiduciary Duty Claims Against Construction and Design Professionals. *New York Law Journal*, 2014;
3. Frame S., Good faith obligations in construction contracts: a sword or a shield?. *Construction Law International*. Volume 8. Issue 4. December, 2013;
4. Jayasena, H. S., Senevirathna, N. S., *Adaptability of Integrated Project Delivery in a Construction Industry*. World Construction Conference 2012 – Global Challenges in Construction Industry. Colombo: Ceylon Institute of Builders - Sri Lanka, 2012;
5. Klimas, E., Jurgaitis, V. Pareigos bendradarbiauti principo aiškinimas ir turinys šiuolaikinėje sutarčių teisėje. *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 3(1), 2011;

6. Saukalienė, K., Statybos defektai ir užsakovo atsakomybės už juos problemos. *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 2(6), 2010.

3. Elektoriniai leidiniai.

1. Andre, R. G., *Integrated project delivery: A Teamwork Approach to Design and Construction*, K&L Gates, 2011, [Interaktyvus], prieiga per internetą: <http://www.klgates.com/integrated-project-delivery-a-teamwork-approach-to-design-and-construction-09-15-2011/>, [prisijungimo data: 2015-03-15];

2. „Eurostat“. [Interaktyvus], prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, [prisijungimo data: 2015-02-21].

3. Haidt, J., Žmonijos laiptai į savęs transcendenciją. Paskaita [Interaktyvus], prieiga per internetą:

http://www.ted.com/talks/jonathan_haidt_humanity_s_stairway_to_self_transcendence?quote=1400?, [prisijungimo data: 2015-03-01];

4. Lietuvos korupcijos žemėlapis 2014 m., [Interaktyvus], prieiga per internetą: http://transparency.lt/media/filer_public/2014/12/22/korupcijozemelapis2014.pdf, [prisijungimo data: 2015-03-15];

5. THE PRINCIPLES OF EUROPEAN CONTRACT LAW. [Interaktyvus], prieiga per internetą: <http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/1.202.html>, [prisijungimo data: 2015-03-01].

6. *UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*. International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), Rome, 2010, [Interaktyvus], prieiga per internetą: <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>, [prisijungimo laikas: 2015-03-01].

4. Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. rugpjūčio 18 d. įsakymas Nr. 260 „Dėl Tarptautinės inžinierių konsultantų federacijos (FIDIC) leidinių taikymo“ (Informaciniai pranešimai, 1999, Nr. 34-93);

2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262;

3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340;

4. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 32-778;

5. Statinio statybos techninis reglamentas STR 1.09.05:2002 „Statinio statybos techninė priežiūra“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.43-1638;
6. Statybos techninis reglamentas STR 1.08.02:2002 „Statybos darbai“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 54-2150;
7. Statybos techninis reglamentas STR 1.05.06:2010 „Statinio projektavimas“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 4-80.

5. Lietuvos Respublikos teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas;
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-704/2001;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3k-7-688/2001;
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-187/2002;
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1036/2003;
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-466/2004;
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-585/2008;
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-343/2009;
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2009;
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2010;
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-118/2010;
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-409/2010;
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-565/2011;

14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-296/2012;
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-535/2013;
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-713/2013;
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-135/2014;
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3/2014;
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-20/2014;
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-52/2014;
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132/2014;
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-112-313/2015.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Magistro baigiamajame darbe išanalizuoti ir apibrėžti informavimo pareigos kiekybiniai ir kokybiniai kriterijai bei pateiktos jų įgyvendinimo gairės, atsakant į esminius šiame darbe nurodytus klausimus. Šiame darbe taip pat įvertinta informavimo pareiga civilinės atsakomybės kontekste ir apibrėžta šios pareigos įtaka sprendžiant bylas dėl nuostolių atlyginimo. Darbe taip pat aptariamos informavimo pareigos tendencijos ateityje, konkrečiai kalbant apie pastato informacinį modeliavimą bei jungtinį projektų įgyvendinimą, kurie apskritai pakeis suvokimą apie visą statybų procesą.

Atlikus tyrimą nustatytas poreikis šiame darbe išsikeltam tikslui. Apklaustos metu statybos rinkos dalyvės patvirtino esant neapibrėžtumą dėl informavimo pareigos bei pabrėžė tiek šios pareigos, tiek bendradarbiavimo svarbą sėkmingai įgyvendinant statinio projektą. Magistro baigiamajame darbe pateikiami informavimo pareigos kriterijai bei teismų pozicija dėl šios pareigos pažeidimo padės tiek statybos rangos šalims praktikoje įgyvendinti analizuojamą pareigą, tiek teismams sprendžiant dėl šios pareigos pažeidimo sukeltų nuostolių atlyginimo.

Reikšminiai žodžiai: informavimo pareiga, šalių bendradarbiavimo principas, statybos ranga, civilinė teisinė atsakomybė.

This master thesis analyses and determines the quantitative and qualitative criteria of the obligation to notify and presents the guidelines for implementation of these criteria, i.e. by responding certain questions presented in this thesis. The thesis also introduces the future tendencies of the development of the obligation to notify; especially regarding building information modeling and integrated project delivery, which will entirely change the general concept of the construction process.

The research confirmed the overall necessity for the objectives of the thesis. During the interviews, the construction market participants, confirmed that the content of the obligation to notify is unclear and emphasized both the importance of the obligation and of the cooperation in its' the successful implementation in a building project. The criteria for the obligation to notify and position of the courts regarding the breach of this obligation, which were discussed in the master thesis, will help parties to the construction contract as well as the courts in the cases for damages.

Key words: the obligation to notify, the collaboration principle, construction contracts, civil liability.

SANTRAUKA

INFORMAVIMO PAREIGOS REIKŠMĖ STATYBOS RANGOS TEISINIUOSE SANTYKIUOSE

Statybų, kaip pramonės, reikšmė ekonomikai yra nekvestionuojama. Statybos paprastai yra neatskiriamos nuo sudėtingų sutarčių, ilgalaikių projektų, didelių investicijų ir daugybės asmenų, dalyvaujančių nuo proceso pradžios iki jo galo. Tai lemia, kad statybos yra reguliuojamos tiek viešosios, tiek privatinės teisės normų. Todėl nors ši sritis yra labiausiai teisės reguliuojama sritis, nėra apibrėžta, nei kas yra informavimo pareiga, nei kokios jos apimtys. Dėl šių priežasčių magistro baigiamojo darbo tikslas nubrėžti aiškius informavimo pareigos taikymo kiekybinius ir kokybinius kriterijus bei suformuoti pasiūlymus dėl jų efektyvaus įgyvendinimo.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro dvi dalys. Pirmojoje dalyje atskleidžiamas informavimo pareigos ir šalių bendradarbiavimo principo santykis bei pati informavimo pareigos samprata, jos kilmė bei apibūdinami šios pareigos šaltiniai. Antrąją dalį sudaro analizuojamos pareigos įgyvendinimas ir jame atsakoma į likusius šio darbo uždavinius, t. y. nustatyti informavimo pareigos kiekybiniai ir kokybiniai kriterijai, įvertinta informavimo pareigos įtaka bylose dėl žalos atlyginimo bei atliktas empirinis tyrimas, kurio metu buvo išsiaiškinta praktinė informavimo pareigos reikšmė ir jos įgyvendinimo būdai.

Tyrimo metu gauti rezultatai parodė, kad dėl skirtingų aplinkybių, kurios susiklosto vykdant statybos rangos sutartis, yra sunku apibrėžti bendrus, visais atvejais taikomus, kriterijus, todėl šiame darbe jie pateikiami gairių pavidalu. Kiekybinis kriterijus reikalauja atsakyti į keturis esminius klausimus, iš kurių nors vienas neigiamas atsakymas rodo nesant informavimo pareigos. Tuo tarpu kokybinis kriterijus pasireiškia turinio aiškumu ir aplinkybe, kad kita šalis suprato pranešimo turinį. Civilinės atsakomybės sąlygų kontekste informavimo pareiga įgyja kiek kitokią reikšmę, nes tinkamas jos vykdymas priklauso nuo nuostolių atsiradimo rizikos. Tai patvirtina empirinio tyrimo rezultatai, iš kurių nustatyta, kad informuojama apie visas aplinkybes, būtent siekiant išvengti galimai kilsiančių nuostolių. Empirinio tyrimo rezultatai įrodo, kad siekiant civilinių santykių apibrėžtumo, informavimo pareigos kriterijų apibrėžimas yra reikalingas tiek vykdant statybos rangos sutartis, tiek teismuose sprendžiant bylas dėl nuostolių atlyginimo.

**IMPORTANCE OF THE OBLIGATION TO NOTIFY IN CONSTRUCTION
CONTRACT LEGAL RELATIONS**

Significance of the construction industry's role in the economy is undeniable. In general, construction is closely related to the complex contracts, long-term projects, considerable investments and many people involved in the process from the beginning until the end. Due to these factors the construction process is regulated by public and private law. However, despite the fact that construction is one of the largest areas of law, it does not provide the definition for the obligation to notify. Therefore, the main focus of master's thesis is to unambiguously define the concept of the obligation to notify, provide for its' quantitative and qualitative criteria and develop proposals for their effective implementation.

Master thesis consists of two parts. The first part describes the relationship between the obligation to notify and the principle of cooperation; also, defines the concept of the obligation to notify, introduces the main sources and describes them. The second part consists of the implementation of the obligation to notify and tackles the rest of objectives of this work, i.e. determines the quantitative and qualitative criteria of the obligation to notify, the influence of the obligation to notify to the civil liability and provides empirical research results, which show the practical importance of the obligation to notify and means of its' implementation.

The master thesis concludes that the different circumstances arise in construction contracts and it is difficult to define uniform criteria that could be applied in all cases. Thus, this master thesis provides for guidelines rather than definite rules. Quantitative criteria require to answer four key questions. At least one negative answer indicates the absence of the obligation to notify. Meanwhile, the qualitative criteria affect the content of the notification and the fact that the other party understood the content of the notification. Moreover, in the context of civil liability, the obligation to notify has slightly different meaning – its' implementation depends on the risk of damages. The latter was confirmed by the results of the empirical study, i.e. that the parties provide information about everything in order to avoid damages. The results of the empirical study prove that in the order to clarify legal relations, the definition of the criteria for the obligation to notify is crucial while executing the construction contracts as well as construction contracts, and in litigation in the cases of damages.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2015 m. gegužės 6 d.

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Teisės fakulteto, Verslo teisės programos studentas Tadas Katauskas, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Informavimo pareigos reikšmė statybos rangos teisiniuose santykiuose“:

1. yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)